

M. IO. CHRISTIANI
KLOTZII

PAST. PRIM. ET SVPERINT.
DIOEC. BISCHOFFSWERD.

DE

LIBRIS
AVCTORIBVS SVIS
FATALIBVS

LIBER SINGVLARIS

LIPSIAE

EX OFFICINA LANGENHEMIA

A. MDCCLXI.

Gurlitt.

VIRIS

PRAENOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, IVRISCONSVLTISSIMIS,

IACOBO EHRENFRIED LEHMANNO

ET

ALBERTO GOTTLOB LEHMANNO

POTENTISSIMI POLONIARVM REGIS ET SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS SAXONIAE

SECRETARIIS INTIMIS

FAVTORIBVS ATQVE AMICIS MAXIMOPERE COLENDIS

S. P. D.

M. IO. CHRISTIANVS KLOTZIVS.

udum VOBIS, VIRI PRAENOBILISSIMI ET IVRISCONSVLTISSIMI, *testimonium aliquod mei erga* VOS *animi atque studii debui, cum ob grauissima munera, quibus summa cum fide ita praefuistis et alias semper et hac praesertim communi calamitate, vt cuiuis bono* VESTRA *integritas probetur, tum ob multa* VESTRA *in hanc vrbem, patriam* VESTRAM *merita, atque etiam ob insignem* VESTRAM *erga me meosque beneuolentiam, multis et praeclaris documentis demonstratam. Sit igitur hic libellus certissimum pignus mei* VOBIS *deditissimi animi, atque perpetui cultus, quem* VE-

STRIS virtutibus VESTRAE-que eruditioni habui et habebo, testimonium. Quia etiam nuper in tristissimo Dresdae excidio bibliotheca VESTRA multis iisque rarissimis cum typis expressis tum calamis praesertim exaratis libris instructa flammis consumta est, hae chartae vt nouae atque (licet hoc vix fieri possit) praestantioris primordia sint, opto. Seruet VOS Deus Opt. Max. ad emolimentum patriae quam diutissime saluos, sospites mihique beneuolos. Valete, VIRI PRAENOBILISSIMI, meque, vt facitis, in posterum quoque amate. Scripsi. Bischoffswerdae, a. C. cIↄ Iↄcc LXI. die vestro natali, d. XII. Octobr.

PRAE-

PRAEFATIO.

Iam olim, hortatu praeceptoris noſtri, *Io. Guilielmi Bergeri*, viri limatiſſimo iudicio, praeſtantiſſimo ingenio et animo modeſtiae, probitatis honeſtatisque ſtudioſiſſimo praediti, in Academia Vitebergenſi libellum *de libris auctoribus ſuis fatalibus* ſcripſimus. *) Quem, cum iam tum et emendari et augeri multis in locis poſſe videremus, (nam et temporis anguſtia et bonorum librorum inopia premebamur,) denuo illum ſub

*) Fuit diſputatio a. 1728. quo tempore inter ordinis Philoſophorum aſſeſſores recipiebar, habita, reſpondente V. Cl. *Grabergio*, iam Doctore Medicinae Longoſaliſſenſi experientiſſimo, et laudata a b. D. *Buddeo*, in Iſagog. Supplem. p. 48. atque celeberr. D. *Am-Ende*, in Memor. Inſpect. Portenſ. p. 27. quibus addi poteſt Cl. *Juglerus* in bibliotheca Literaria Struuii.

incudem reuocandi, accuratius et diligentius examinandi edendique consilium cepimus. Quare, si quando nobis otium fuit concessum et liberum tempus vacuumque negotiis publicis, relaxauimus animum, ad mansuetiores nos Musas reuocauimus atque in hoc libro nostram collocauimus operam et studium. Fuit vero non solum ipsa res valde iucunda et ad delectationem animi apta, sed omnis illa iucunditas mirifice eo aucta, quod scribenti mihi semper imago *Bergeri* obuersata est, quo, si a *Wernsdorffio* et *Menckenio* discesserim, nullus alius est, quem vel magis amem et colam vel cui plura debeam.

Prodit igitur hic libellus atque ita quidem prodit, vt plane nouus censeri debeat: quod cuiuis hunc cum illo comparanti facile apparebit. Neque enim tantum plurimis illum exemplis auxiumus sed diligenter quoque laudauimus auctores, qui

de

de vitis virorum doctorum copiosius exponant. Etsi autem plerumque his plures in medium producere potuissemus, noluimus tamen modum excedere, vt in omnibus rebus, sic etiam in hac re vtilem et iucundum. Fatemur etiam, nos neque ex ordine temporis strictius seruato, (quod non necessarium in eiusmodi libris esse duximus,) libros commemorasse, sed vt cuiusque nobis in mentem venerit recordatio, neque hoc volumine omnes, qui molestias sibi et calamitates libris suis parauerint, complecti voluisse. Minime enim ignoramus, *A. Caecinam* libro, quem Suetonius (in Caes. c. 75.) *criminosissimum* vocat, grauiter Caesaris animum offendisse: (v. Cic. ad Diu. L. VI. ep. 5. et 7.) *Cremutium Cordum* ob editos libros laudesque in eis Bruto et Cassio tributas accusatum: (v. Tacit. Annal. L. IV. c. 34.) *Fabricium Veientonem* a Nerone ob libros in patres et sacerdotes contumeliose scri-

ptos et codicillorum nomine insignitos (v. ibid. L. XIV. c. 50.) et *Ouidium* ab Augusto ob libros, vt non pauci arbitrantur, de arte amandi, exilio punitos esse. Sed de his et compluribus alio tempore, si Deus vitam et vires concesserit, exponemus. Iam exhibemus Centuriam.

Erit vero praecipuus nostri libri vsus hic, vt sapere discant homines, caute circumspecteque in scribendis libris versentur, neminem lacessant, bonis viris parcant et in salibus atque iocis spargendis maximopere omnem inuidiam euitare studeant. Quid enim? nonne plurimi, quorum in hoc libro mentionem fecimus, si a scribendis Satyris abstinuissent, bene et tranquille potuissent viuere? Sicut igitur suaue est, vt ait poeta, horridam maris tempestatem et iactatas fluctibus naues procul e terra videre, non quod aliorum calamitates nos delectant, sed quod tali modo no-*stram* felicitatem magis sentimus, sic

non iniucundum erit bonis et doctis viris sine proprio periculo aliena mala intueri et scopulos, ad quos plurimos afflictos videant, euitare. Deinde etiam hinc intelligetur, quam verum sit illud comici: *Veritas odium parit.* Exposuimus enim de multis, quibus nihil aliud, quam strenuum et indefessum veritatis studium et forti animo suscepta veri rectique defensio molestias exhibuit. Atque hi eo maiorem laudem merentur, quo meliora eorum fuerunt consilia et quo laudabilior est amor veritatis. Sunt denique alii, qui neque veritatis studiosi neque cupiditate alios perstringendi adducti, sed nouarum opinionum amore abrepti libros sibi fatales ediderunt. Horum in numerum ii praesertim referendi sunt, qui in doctrina Christiana sua somnia promulgare, quam diuinarum litterarum et bonorum Theologorum auctoritatem sequi maluerunt.

Caete-

Caeterum, ſi quid humani paſſi ſumus, cupimus admoneri. Nam et aliorum diſſenſum ferre didicimus, et in eo bene ferendo magnam ſapientiae et humanitatis partem poſitam eſſe exiſtimamus. Bene dicit in L. VIII. epiſt. XV. *Angelus Politianus*, licet non ſemper ſui promiſſi memor: *Teſtatum hoc omnibus volo nihil mihi eſſe prius veri ſtudio et recti. Si ſponte hoc aſſequor, bene habet: ſin minus, ab aliis et placide admoneri gaudeo et aſpere caſtigari non recuſo. Quin vt illis habeo gratiam ſic iſtis non iraſcor: honeſtius ducens aliquando doceri, quam ſemper neſcire: nec enim tam turpe refelli, quam pulchrum corrigi.* Leuiores errores facile lector nobis, ſi aequus eſt, condonabit. Quid enim aequius, quam veniam dare ſeni eidemque tot negotiis diſtricto, vt non, niſi raro, libere reſpirare poſſit? Haec tibi, Lector beneuole, ignota eſſe nolui. Vale.

I. Valde

I.

Valde ambigua eſt fama PETRI BAILII quem non ſatis alii laudare, alii vituperare poſſe ſibi videntur. [a]) Nos, qui rem in medio relinquimus, nihil magis optamus, quam vt ingenium, quo a natura armatus fuit, praeſtantiſſimum amoeniſſimumque, ad doctrinae Chriſtianae veritatem confirmandam potius et defendendam, quam ad dubia ſemper proferenda et ingenii gloriolam, neſcio quam, aucupandam contuliſſet. Idem vero non ſemel ob libros a ſe conſcriptos iratioris fati acerbitatem expertus eſt. Cum enim a. 1693. rex Galliae plurimum operae ſtudiique in pace et concordia firmanda poneret,

neret, omniaque ſua conſilia eo conferret, Guilielmus III. autem, rex Angliae, ſumma ope niteretur, vt conatus hos irritos redderet, *Petrus Iurieus*, *Bailio* infeſtiſſimus, hac occaſione vlſciſcendi cupiditatem explendi arrepta, ſtatim apud aulae miniſtros *Bailium* accuſauit, quaſi edita *conſultatione de pace*, a Gallis ſubornatus, pacis negotium prouehere conaretur. Quare Guilielmus, re cognita, ſenatui Roterodamenſi, vt *Bailium* munere ſuo decedere iuberet, praecepit. Prodiit quoque a. 1690. Amſtelodami liber, hocce titulo inſignitus; *Avis important aux refugiés ſur leur prochain retour en France pour l'etrene à l'un d' eux.* Cuius libri licet ſe nunquam autorem profeſſus ſit *Bailius*, *Iurieus* tamen, qui in illo librum a ſe hoc titulo euulgatum: *l' accompliſſement des prophetics* etc. perſtrictum eſſe intellexit, inde occaſionem *Bailium* variis criminibus onerandi nactus eſt. Quibus vt ſe purgaret, ſui defenſionem ſuſcepit, eamque a. 1691. hoc titulo edendam curauit; *la Cabale Chimerique*, *ou refutation d' hiſtoire fabuleuſe et des calomnies* que Mr.

Jurieu

Jurieu vient de publier malicieusement touchant un certain projet de paix, et touchant le libelle intitulé, Avis important aux refugiés. Nihilominus tamen se hunc ob librum munere exemtum esse, ipse queritur *Bailius* in epistola ad Minutolium, professorem Geneuensem scripta. (v. lettres Choisies p. 456.) Neque in commemorandis libris Bailio fatalibus praetereunda est epistola illa, quam de Cometis scripsit. Libellus vero sic inscriptus est: *Lettre à M. L. A. d. C. Docteur de Sorbonne, où il est prouvé par plusieurs raisons tirées de la philosophie et de la theologie, que les cometes ne sont point presage d'aucun malheur, avec plusieurs reflexions morales et politiques, et plusieurs observations historiques et la refutation de quelques erreurs populaires.* Libellum hunc, manu exaratum, *Bailius* amico cuidam perlegendum tradiderat; qui deinde illum, *Bailio* plane inscio, typis exscribi curauit. Quod cum omnem praeter spem opinionemque *Bailii* accidisset, ille hunc libellum paulo auctiorem, et diligenter examinatum edidit. In quo vero quoniam errores plebeculae, Cometas ne-

scio

ſcio quid mali praeſagire, multo lepore pe
ſtrinxerat, *Jurieus* et ſocii eum apud Sen
tum Atheiſmi accuſant. Age vero ipſu
Bailium audiamus: *Cette lettre vous appren*
dra, que nos magiſtrats m'ont oté ma charg
de profeſſeur avec la penſion de cinq cens flo
rins, qui y etoit annexée. Ils ont meme re
voqué la permiſſion, qu'on m'avoit donné à
enſeigner en particulier. Ils reſolurent cel
à la pluralité des voix le 30. Octobre paſſé ...
Tout ce qu'il y a ici de plus raiſonnable cri
contre cette injuſtice, et une partie de nos Con
ſeillers, les plus anciens dans la charge et le
plus habiles s' oppoſerent de toute leur force à
cette reſolution, mais il furent inferieurs e
nombre . . . *Fondement eſt mon livre de*
penſées diverſes ſur les cometes, que les mini
ſtres Flamans ont fait accroire aux Burgemai
tres contenir des choſes dangereuſes et anti
chretiennes. v. lettr. choiſ. p. 456. Fatalis de
nique fuit *Bailio commentarius philoſophicus*
in verba Chriſti, Compelle intrare etc. a. 1714.
iterata vice typis impreſſus. (v. *Journ. lit-*
ter. T. II. p. 241. et *Act. Erudit. Lipſ.* 1714.
p. 55.) In quo quidem pontificiorum tyran-
nidem

idem iure castigauit, qui animis imperare, liosque vi et armis ad sacra sua adigere cuiant, sed non leuiter in eo peccauit, quod mnium religionum tolerantiam, libertaemque sentiendi noxiam defendere conatus st. Quare non solum a *Gabriele Naudaeo*, qui copiosam illius refutationem adornauit, v. *Act. Erudit. a. 1719. p. 414.*) sed a *Iurieo* etiam delatus in extremum fortunarum periculum apud Belgas est adductus.

[a]) Ecce tibi aliquot doctorum hominum iudicia. Audiamus primum Cel. D. *Pfaffium* in dissert. Tubingae, a. 1719. contra *Bailium* habita, p. 4. *Genuina religionis indole, omnique diuino lumine insuper habito, solis rationis tenebris inhiauit, atque in id omnes ingenii neruos intendit, vt certissima quaeque adgrediendo in inueniendis difficultatibus ingenii sui praestantiam ostenderet.* Audiamus *Buddeum* in *Thes. de Atheismo et superstitione* p. 156. *Talia subinde docuit, quae in Atheismi prauaeque de Deo et religione existimationis suspicionem eum inducere potuerunt.* Iudice *Dornio* in *Bibl. Theol. Critic.* P. I. p. 484. *scepticus fuit, et omnes religiones in contemtum duxit. Clerico* denique Bailius *Atheus* et *Socinianus* esse videtur: v. *Vnschuld. Nachr. a. 1706. p. 185.* Eundem *Crenius humanum et praestantissimae ciuilitatis* virum vocat, et in *Act. Erud. Lips. vir πολυμαθέστατος et celeberrimus* Belgii *Varro, in Nou. litterar.* a. 1709. vir magnorum

in rem litterariam meritorum audit; audit idem *acutissimus et per orbem litterarium celeberrimus vir, cuius libros doctrinae et elegantiae plenos Regina Sueciae Christina libenter legit, cuiusque sententiam per litteras saepissime rogauit, im Neuen Büchers.* P. XVIII. p. 379. Cui vero non hi versus noti?

Bailius hic ille est, cuius dum scripta vigebunt,
Lis erit, oblectent erudiantne magis?

Si quis plura iudicia scire cupiat, euoluat *Journ. Litter.* T. I. p. 219. T. II. p. 154. T. VI. p. 227. T. X. p. 80. vbi *Saurini*, viri disertissimi iudicium adfertur; Cel. *Heuman. Act. philos.* P. IV. p. 603. *Act. Erudit.* a. 1716. p. 72. *Büchersaal*, P. II. p. 379. *Vnschuld. Nachr.* a. 1713. p. 950. Et quis omnes laudare possit, qui de Bailio scripserunt? Vnum adscribamus iudicium *Io. Guil. Bergeri*, quod ex ore viri optimi audiuimus. Hic enim sic dicere solebat: *Bailius* est scriptor satyricus, et superbi interdum ingenii: id enim agit in Lexico suo Critico, vt semper, quid contra dici possit, moneat. Vult esse eclecticus: Pyrrhonicus est, et paradoxi ingenii: iudicio suo solum nitebatur.

II.

FRANCISCVS DE SALIGNAC FENELON, Archiepiscopus Cameracensis, libris suis immortalem famam consecutus est. Inclaruit primum libello: *Explication des Maximes des Saints sur la vie inte-*

rieure:

rieure: a. 1697. edito. Qui in ecclesia Romana multas contentiones excitauit, et a Pontifice damnatus proscriptusque est. Innocentius enim XII. a. 1699. XXIII. propositiones vt *temerarias*, *scandalosas*, *male sonantes*, *piarum aurium offensiuas*, *in praxi perniciosas*, *et erroneas damnauit.* [a]) Quae res eo tandem peruenit, vt *Fenelonius* has propositiones reuocaret, atque his verbis vteretur. *Ego isti papali Breuo totus adhaereo, tum quoad textum libri, tum quoad XXIII. propositiones, idque sine vmbra alicuius restrictionis simpliciter et absolute, atque ita damno tam librum quam propositiones.* Verum *Fenelonium* haec non ex animi sententia, sed metu, minis, et precibus adductum, dixisse monet *Feustkinus de palinodia sacra, p. 28.* Edidit deinde librum: *Avantures de Telemaque Fils d' Ulysse*, quem, quicunque pulchri et venusti sensu aliquo imbutus est, non sine summa voluptate animi perleget. Est enim elegantissimis verbis et grauissimis sententiis conscriptus, et ad veterum auctorum praestantiam quam proxime accedit. [b]) Iam antea vero famosae

Foeminae *de Maintenon* odium in ſe concitauerat, quam cum rex pro legitima coniuge declarare vellet, *Fenelonii* ſuaſu et hortatu ſententiam mutauit. Haec, cum liber modo laudatus in lucem prodiiſſet, regi, qua erat auctoritate, facile perſuaſit, *Fenelonium* in hoc libro aulae miniſtros perſtrinxiſſe, neque ipſi regi peperciſſe. Quo facto *Fenelonium* aula diſcedere rex iuſſit, quem caſum ille fortiter tulit et magno animo. [c])

[a]) vid. *Iaegeri Examen theol. myſt.* p. 267. et Bulla papalis, inſerta *Actis Erudit.* a. 1699. p. 148. et *Relationibus Innocentibus.* 1709. p. 515. 1701. p. 61. item, *Aufgefangene Briefe* T. I. p. 235. et 340.

[b]) De hoc libro praeſtantiſſimo vid. *Relation. Innocent.* a. 1701. p. 319. *Biblioth. Angloiſe,* T. I. p. 71. *Journ. litteraire,* T. IX. p. 177. *Acta Erudit.* Germanico ſermone ſcripta, T. V. p. 296. *Journal des Sçav.* a. 1717. P. II. p. 70. Prodiit contra hunc librum a. 1700. *Critique generale,* cuius auctor, ex opinione Bailii (*lettres choiſ.* p. 749.) *Mſr. Guedeville* fuit. Quo tantum abeſt vt libro aliquid detractum ſit, vt potius in Teutonicam, Belgicam, Anglicam, Hiſpanicam, Italicam linguam ſit translatus vehementerque ab omnibus, elegantiae ſtudioſis lectus et in deliciis habitus. Vellem, permitteret inſtituti ratio, copioſiores in laudibus *huius libri* vt eſſe poſſemus. Saltem adſcribe-

mus elogium ex libro *le Mentor moderne* T. II. p. 16. *Ses ouvrages sont pleines des la plus noble pieté, de la vertu la plus sublime, et de la plus fervente charité pour son prochain. Son genie et ses talens doivent etre considerez comme un bien commun* etc.

c) Plura vid. in *Neuen Zeitung. von gelehrt. Sachen*, a. 1715. p. 34. *Histoire de la vie de Msr. Fr.* de Salignac de la Motte Fenelon, *Haag.* 1723. 12. *The life of* Franc. Fenelon, *London.* 1723. 12.

III.

GALILAEVS A GALILAEIS, vir magno ingenii acumine praeditus, edidit dialogos de Systemate mundi, (*dialogo delle due massime Systeme del mondo, Tolemaico, et Copernicano*) inopinatam ipsi qui tempestatem excitauerunt. Nam, quoniam in hoc libro Copernici de motu terrae circa solem sententiam defendit, vehementer in ipsum Vrbanus VIII. Pontifex Romanus, exarsit, atque vt quae paullo ante docuisset, palam negaret, postulauit. Quod cum facere nollet *Galilaeus*, in carcerem coniectus est ea lege, vt singulis septimanis per tres annos semel carmina Dauidis, quae poenitentialia appellamus, recitaret. In quo carce-

re poſtquam quinque annos commoratus eſt, ſitum ſqualoremque ferre diutius non potuit, libertatis vero maximo deſiderio aeſtuauit. Cuius recuperandae eam iniit viam, quae ſola relicta erat. Annos enim LX. natus ſe erraſſe et mentitum eſſe profeſſus eſt. Libri *Galilaei* a. C. 1720. nitidiſſime Florentiae editi ſunt, quibus *Guido Grandus* elegantem et doctam praefationem addidit. Iidem tamen dialogi, quorum mentionem fecimus, in hac editione deſiderantur. Quod iuſſu pontificis accidiſſe facile intelligimus. E vita deceſſit LXXVIII. annos natus *Galilaeus*, quem Morhofius *virum ſummi ingenii et iudicii* appellat. [a])

[a]) v. *Polyh.* T. II. L. II. P. II. p. 392. elogium Galilaei dabit Nic. Erythr. *Pinac. vir. illuſtr.* p. 280. vitam vero exhibent *Faſti Conſolari dell' Academia Florentia da Salvino Salvini*, Florent. 1717. Quanta nominis fama floruerit *Galilaeus*, ex eo poteſt intelligi, quoniam viri et nobilitate et eruditione praeſtantiſſimi quique ad eum videndum iter fecerint, vt *Vincentius Viuiani*, nomini ſuo qui ſemper adſcripſit, *diſcipulus Galilaei*, quod in vita eius commemoratur, quam Cel. *Heumannus* in *Act. Philoſ.* *T. III.* p. 482. exhibet.

IV.

IV.

MARCVS ANTONIVS DE DOMINIS vir fuit multae doctrinae, sed animi valde inconstantis. Etenim a. 1616. per Heluetiam et Germaniam superiorem in Angliam profectus a Catholicorum ad Caluinistarum partes transiit. Cuius consilii rationes in praefatione libri, *de Republica ecclesiastica* commemorat. Quo libro edito ab inquisitionis iudicio citatur, et, cum non veniret, haereseos damnatus est. [a]) Eundem et *Laurentius Beyerlinck*, a. 1617. refutare voluit, et *Mayerus Syncretismi pandectas* appellat. [b]) In Anglia per sex annos commoratus est, et Iacobo, regi, apud quem maxima gratia floruit, et quotannis MMMMM thaleros accepit, aliisque nescio qua re se exosum reddidit. Deinde a Gregorio XV. pontifice, cuius olim in Italia contubernio vsus fuit, commonefactus, precibusque fatigatus Romam redire voluit. Quod etsi *Iosephus Hall* [c d]) vir bonus et doctus, ei vehementer dissuasit, tamen a. 1622. clam Britannia relicta Romam petiit. Quo cum venisset, in aedibus Petri supplex

laqueumque in collo gerens palinodiam e) cecinit, atque sic salutem accepit. Cum vero paullo post iterum mutationem religionis meditaretur, aut, vt alii dicunt, quae scripserat, retractare nollet, ab Vrbano VIII. in carcerem coniectus, f) et in eo morbo, aut vt alii dicunt, veneno exstinctus est. Corpus *Marci* a. 1624. vna cum imagine et libris rogo impositum, cinis vero in Tyberim sparsus est. g)

a) De hoc viro *Becanus* ita iudicat: „*Marcum* neque Catholicum, neque Lutheranum, neque Caluinistam esse, sed ab omnibus dissentire, et nouum doctrinae symbolum partim ex aliorum scriptis, partim ex suo cerebro consarcinasse. „

b) „Habuit Marcus supellectilem librorum maxime instructam, in quibus multi erant, a Theologis Protestantibus scripti. Ex his sapere coepit, et pontificiorum errores intelligere. Ex his etiam eruditionem hausit, quam in libris de Republ. ecclesiastica inuenimus et admiramur. Ex scriptura inquit Pontificis auctoritatem facile infringi posse, neque ex antiquitatibus illam aliquid roboris accipere, Episcopos antiquae ecclesiae primatum quidem temporis et ordinis habuisse, minime vero aut omnibus episcopis, aut exteris regionibus imperasse. „

c) Iose-

[k]) *Iosephus Hall*, Theologus Anglicanus, vir multis egregiis libris, tribus tomis editis, clarissimus, *Romam irreconciliabilem* scripsit, quam *I. Fr. Mayerus* examinauit, et indice eorum, qui *Romam reconciliabilem* existimauerunt, ornauit. Ex iudicio *Moshemii* ingenio non mediocri valuit, cui interdum plus, quam satis est, tribuit. v. *Budd. Lexic. Vniu. histor.* P. II. p. 7.

[l]) Epistolae, in qua *Hallius Marcum* dehortatus est, multi mentionem faciunt, eamque *Mayerus* in libro modo laudato exhibet. In qua praeter alia haec sunt. „Dic mihi per Deum „immortalem, magne praesul, quid tandem est, „quod te nobis post aliquot annorum moram „iam de subito abripere Romamque pellicere „potuit? Numquid inhospita tibi visa est gens „nostra? minusne quam forte speraras virtutibus „tuis indultum? Causari illud profecto non po„tes, in quem larga benignissimi Regis manus „tam ampla, tam opima congessit vltro mu„nera„ etc.

[m]) De Palinodia Eruditorum *Ioh. Schmidius* Lips. 1697. disputat. habuit, de palinodia sacra seu retractationibus Theologorum in rebus fidei, *Feustking* Viteb. a. 1711. libellum scripsit. De veterum emendandi retractandique studio *Ioh. Schulzius in flor. sparsion. egit* p. 6.

[r]) Alii hoc ob litteras ad Iacobum, regem, atque liberiores de Concilio Tridentino, et concordia cum Protestantibus ineunda sermones accidisse scribunt.

[s]) De hoc Marco cf. *Grammondus* L. III. hist. p. 196. *Abraham. Bzovius* in *Annalib.* ad a. 1629.

 §. 12.

§. 12. *Limborch. histor. Inquis.* L. IV. c. 38. p. 361. *Kestner de relig. prudent.* p. 39. *Czwittinger. spec. Hung. litterat.* p. 121. *Vigneul de Marville*, p. 279. et *Mayerus* in libro laudato.

V.

Sotades Maronita, a Sotade Atheniensi, a Suida laudato, probe distinguendus, a quibusdam etiam, Cinaedus dictus, lasciua carmina scripsit. Nam Strabone et Suida teste non solum libidinem Sodomiticam iambicis versibus laudauit, sed etiam Ptolomaei Philadelphi cum sorore nuptias liberiori carmine perstrinxit. Quare, cum regem aduersus se vehementer exacerbasset, fuga salutem quaerere, et se Alexandriam conferre voluit. Verum a Patroclo, ipsi in via obuiam facto arreptus, cistae plumbeae inclusus, et in mare demersus est. [a])

[a]) Athenae. L. XIV. p. 620. et Fabric. Biblioth. Gr. L. II. c. 22. p. 789.

Venit hic nobis in mentem *Iohannis Casae*, Episcopi Beneuentani, cui a multis carmen de laudibus Sodomiae tribuitur. Sed vt, neminem adhuc hoc carmen oculis vidisse, taceamus, praeclare ab hoc crimine defendunt Casam; *Aeg. Menagius*, *Nic.* Hier. Gundlingius in

Obseru.

Obseru. Halens. T. I. p. 120. *Tenzelius in colloqu. menstr.* 1694. p. 299. quibus addantur et Gallica acta eruditorum, (*Journal des Sçav.* 1707. mens. Iun. p. 690.) et *Horatius Oricellarius*; qui illi maximam in omni virtutum genere excellentiam tribuit. v. *Amadei de Benignis var. intr. Ital. inscript.* p. 146. Quare etiam cautius pronunciare debebat nuper *Prosper Marchand* in *Dictionario Historico* Art. XXVIII.

VI.

De ZOILO etsi non ignoramus, varias esse doctorum hominum, easque inter se valde contrarias opiniones, nos tamen eos sequamur, qui *Zoilum* suis libris maximam sibi perniciem attulisse, arbitrantur. Constat vero, hunc *Zoilum* maxima acerbitate aurea Homeri carmina perstrinxisse, risisse, contemsisse, et quae contra Iliada et Odysseam scripserit, Ptolomaeo Philadelpho recitasse. Quo factum est vt et *Zoilus* ὁμηρομάστιξ et, quicunque in alios inueherentur, *Zoili* appellarentur. Etsi vero nos Homeri carmina, (quorum tamen praestantiae nihil hoc iudicio detractum cupimus, et quae vere aurea, et tam ad vtilitatem vitae, anti-

quitatisque cognitionem quam ad voluptatem animi maxime accommodata, esse arbitramur) non ita ab omni parte perfecta existimamus, nihil vt contra illa proferri possit, nemini tamen, quid praeoccupatae quaedam opiniones, si semel animis infixae, efficere possint, ignotum erit. Ptolomaeus igitur tantum abfuit, vt praemium *Zoilo* solueret, vt illum et in summa inopia omnique auxilio destitutum viuere pateretur, et, parricidii reum, vltimo supplicio afficeret. Quale vero supplicium perpessus fuerit, non vna est eademque opinio. Alii eum cruci affixum, alii lapidibus obrutum, quidam Smyrnae viuum in ignem coniectum esse scribunt. In hoc tamen omnes vno ore consentiunt, qui non plane totam rem effictam esse censent, *Zoilum* propter satyricos in Homerum et alios libros violenta morte periisse. [a])

[a]) Ne in laudandis locis nimii simus, ablegabimus lectores ad *Vossium*, L. I. c. XV. *de historic. Graec. Fabric.* Biblioth. Gr. L. II. c. VII. p. 367. et *Humphr. Prideaux*, in Connex. Vet. et Nou. *T. P. II.* p. m. 97. vbi cum veterum tum recentiorum de *Zoilo* opiniones et iudicia allata sunt.

ſunt. cf. *Lud. Kuſteri hiſtoriam criticam* Homeri, et interpp. Aeliani.

VII.

PETRVS CVNAEVS, inſignis Iuriſconſultus, et *elegantioris litteraturae promus*, vt ait *Deylingius*, Theologus primarius, in *obſeru. S. P. II. p. 56.* ſuis libris ſaepius ſibi magnas moleſtias creauit. Ipſe in Epiſt. XXVIII. a *Burmanno* edita, commemorat, ſe a legatis Synodi fuiſſe appellatum ob libros, maxime ob Satyram, quam, eleganti et venuſto ſtilo conſcriptam, *Sardi Venales* inſcripſit; ſe vero, vt vnus eorum per litteras, quae Theologis minus probarentur, declararet, poſtulaſſe, atque, ſe eſſe reſponſurum, vtramque epiſtolam editurum, promiſiſſe. Hic grauiter de *Daniele Heinſio* queritur, *Cunaeo* in hoc negotio maxime aduerſario. Addit idem epiſtolam a *Balthaſare Lydio*, Deputato Synodi Auſtralis Hollandiae ſcriptam, in qua errores, in *Cunaei* libris obuii, non ſine acerbitate enumerantur. Quibus omnibus *Cunaeus* modeſte et eleganter reſpondet, pleraque quidem defen-

dit,

dit, quaedam ex arbitrio Theologorum emendat, omnia vero quae offendere quempiam possint, iterata editione se esse omissurum, pollicetur. In eadem Burmanniana editione inuenitur *Cunaei* oratio in obitum *Bonau. Vulcanii*, magnam quae ipsi inuidiam conflauit. Nam, quoniam in illa oratione nihil de Christo, nihil de pietate, aliisque ad doctrinam Christianam pertinentibus dixerat, palam in eum concionator quidam declamauit, et *Cunaeum* infernarum furiarum poenis dignum esse dixit. Contra quae, *Cunaeus* quae dixerit, vid. Epist. 78. et 65. [a])

[a]) De vita *Cunaei* vid. *Burmannus*, vir vere doctus, in notis ad editionem laudatam, *Adolph. Vorstius* in oratione in funere *Cunaei* recitata, et editione Cellarianae operum *Cunaeorum* subiecta, et *Iac. Basnagius* in praefat. ad *Cunaei Antiquitez Judaiques*.

VIII.

Quantum Musae Gallicae ANTONIO DANCHETO debeant, nemo, qui cum illis aliquid commercii habet, ignorabit. *Nam et a prima aetate magno poeseos amore tenebatur*, et, cum, admodum iuuenis,

totum

totum Horatium recitaret, triginta aureos numos, (*Louis d'or*) a viro nobili, *Louvoeo*, accipiebat. Effecit deinde elegantia vitae atque ingenii, vt nobilis quaedam foemina *de Turgis* moriens illi totam per vitam certam pecuniam constitueret, liberorumque suorum curam hac lege committeret, ne ab illorum latere vnquam discederet. Sancte omnia pollicetur *Danchetus*. Illa vero placide expirauit. Iam *Danchetus* ingenium suum potissimum ad Tragoedias scribendas contulit. Edit *Hesionem*, a. 1700. opus, si ex praeconiis plurimorum iudicare licet de libris, praeclari ingenii. Quid multa? Aegre ferunt propinqui cognatique iuuenum, quorum moribus praeerat, hanc rem. Omnia, siue nimia superstitione, siue alia quacunque de causa, ad viuum resecant, atque *Danchetus* vt iurisiurandi fide interposita, nunquam se eiusmodi quidquam iterum esse scripturum, polliceatur, postulant. Negat *Danchetus*. acrius illi vrgent. pernegat. Quare non iuuenum tantum institutionem aliis committunt, sed pecuniam quoque constitutam soluere recusant propinqui. Quos Danchetus,

quem

quem non tam inopia pecuniae, quam caussa, cur ſibi illam eripi vidit, impulit, illos in ius vocat. Veniunt; cognoſcunt iudices, et pecuniam illam *Dancheto* ſoluendam eſſe, iudicant. Vir fuit hic *Danchetus* valde acutus, in matrem pius, humanus, ab officii religione nulla in re declinans, nulli iniuriam intulit, ſibi vero illatas libentiſſime oblitus eſt. [a])

[a]) Vita illius leg. in libro: *hiſtoire de l' Academie des Inſcriptions etc.* T. X. LXXV.

IX.

QVIRINVS KVHLMANNVS, facile Fanaticorum princeps, totum prope orbem terrarum peragrauit, multosque in ſocietatem erroris et inſaniae adduxit. Quintam Monarchiam ſ. regnum Chiliaſticum a. 1674. inchoari putauit, eoque proceſſit dementiae, vt et ſe ex vxore ſua, quam Mariam Anglicanam vocauit, filium eſſe ſuſcepturum diceret, qui multis miraculis diuina virtute editis ſanctam hanc, quam ſomniabat, monarchiam eſſet inſtauraturus, et a Deo in mundum, ad erigendum regnum chiliaſti-

cum

cum ſe eſſe miſſum, doceret, atque etiam ſe pro Dei filii filio venditare non erubeſceret. [a]) Quibus aliisque compluribus deliriis refertus eſt illius liber, *der neubegeiſterte Boehme*, [b]) qui a. 1674. Lugd. Batau. prodiit. Paullo igitur poſt a principibus foederati Belgii exilio mulctatus, ex Academia Lugdunenſi proſcriptus, et cum infamia eiectus eſt. De quo videatur *Benthemius de ſcholis et eccleſiis Belgii*, P. II. p. 344. Sed non Belgium ſolum, ſed omnem mundum, deliriis ſuis contaminare voluit. Quare ad Turcarum imperatorem abiit, a quo cum multis plagis affectus eſſet, [c]) a. 1689. ad Ruſſos tranſiit. Vbi, cum nullum finem ſtultitiae facere vellet, relictaque priore coniuge in Anglia, aliam duxiſſet, Moſcouiae anno 1689. viuus combuſtus eſt. Supplicium hoc Autor' *des Moſcovitiſchen Kirchenſtaats*, quem librum Pritius a. 1698. praefatione ornauit, copioſius commemorat. Adiunxerat ſibi ſocium, *Nordermannum*, *Kuhlmanni* ſimillimum. Qui in libello Chriſtum eſſe rediturum in mundum, omnesque peccatores conuerſurum, docuit. Quem

cum Patriarcha Russorum videret, *Nordermannum* vna cum *Kuhlmanno* igni adiudicabat. [d])

a) v. *Pfeiff. Anti-Chil.* Praef. p. 26. seq. vbi de *Stiefelio*, *Ezech. Methio*, et *Dau. Georgio* idem legimus.

b) De fanatico hoc libro leg. *Calouii* praefatio *Antibohemio* praemissa, qui a. 1692. Lipsiae tertia vice prodiit.

c) Nullam ignorare se linguam, etsi nullam didicerit, praedicauit. Cum vero coram Imperatore Turcarum a sermone Turcico, quem homo stultus sibi in mentem esse venturum, sperauit, destitueretur, tulit praemium stultitiae.

d) De hoc *Kuhlemanno* cf. Baili diction. T. II. p. 1738. *Tenzelii colloqu. menstr.* 1698. p. 329. *Reinh. Dietr. Voigt de haereticis misera morte extinctis*, §. 47. p. 64. *Wernsdorf.* in differt. de *fanaticis Silesior.* §. 21-30. *Colberg Platonisch-hermetisch. Christenthum*, P. I. p. 323. Furore poetico correptus idem *Kuhlmannus* edidit in ligata oratione: *Berlinische und Amsterdamische Kuhl-Iubel von Vereinig. des Luther-und Calvinthums.* Amsterd. 1688. Quem librum si quis legat, auctorem mente captum fuisse facile intelliget. Ad Electorem Saxoniae quae n. VII. dixerit, adscribemus.

„Befiel du Churfürst Ernst dem Spener ernste Sitten
„Deme mich Felinus, Breckling selbst sehr theuer einst empfohlen

„Lass

„Laſs ihn vortragen dir durch Gott ohn Furcht und Schmincken
„Taulern, Ioris, Boehmen, Drabitz ſtatt des eiteln Sagen ſchreibens.

Ioh. Feſchnerum, Rectorem Gymnaſii Vratislauienſem, recte dixiſſe: aut tu olim eris magnus Theologus, aut magnus haereticus: exitus ſatis ſuperque indicauit. v. *Ioach. Mantzelii* lib. *de praeſagiis eruditor. de erudit.* §. 26. Titulos librorum, a Kuhlmanno editorum, licet non omnium, exhibet *Arnoldus* in *Haereſiolog.* P. III. c. 19. p. 193. Quod *Iac. Boehmio* in phialae ſtanneae aſpectu, id *Kuhlmanno* in Muſeo, charta, bene et varie colorata, ornato accidit. Nam cum hanc chartam ſolis radiis illuſtratam valde ſplendere videret, coeleſtes ſibi obtingere illuminationes, mentemque aeternae lucis radiis illuſtrari ſomniauit. Audiamus ipſum, vt lectores de ſcribendi genere hominis inſulſi iudicent: *Ie mehr ich in meinem Vorſatze fortratzte, ie mehrern Wiederratz empfand ich, daſs auch die H. Lichtwelt, mit deren Licht ich umleuchtet, in ihrem Lichte ſich entlichtete, oder lichtſchattete, wenn ich fortfuhr; und in ihrem Lichte lichtere Lichter belichtete.* v. Cel. *Wernsd.* l. c.

X.

IOSEPHVS SANSELICIVS, Ieſuitarum ordini adſcriptus, in regno Neapolitano, homo ex ſententia ſcriptorum *Act. Erudit. Lipſienſ.* mordax, ſub nomine fictitio Euſe-

bii Philopatri nomine, animaduersiones morales et theologicas in historiam ciuilem regni Neapolitani a. 1728. edidit: In quibus Petrum *Giannonium*, illius ciuilis historiae autorem, vehementer exarsit, conuitia calumniasque euomuit, omnisque generis contumelia illum onerauit. Hic liber primum clanculum, dein palam a duobus librariis venditur, et per omnem Italiam disseminatus, in manus Proregis, Comitis de *Harrach*, peruenit. Ille prudentiorum concilium cogit, rem exponit, et quid agendum sit, quaerit. Tum omnes non solum istum librum, cum in priuatos, tum in rempublicam, atque etiam principes iniuriosum atque contumeliosum, proscribunt, sed autorem etiam, Romae commorantem, ditionis Caesareae finibus exulare iubent. Haec ex Actis publicis relata legimus *in Act. Erudit. a. 1729.* p. 423.

XI.

CASPAR SCIOPPIVS, vir in vitiis et virtutibus admirabilis, teste *Octau. Ferrario in Fun. litteratorum*, nimia ac prope

cynica detrahendi libidine omnes ordines non modo sale defricuit, sed in omnem verborum praetextatorum amaritudinem effusus, ipsa litterarum capita virosque reuerendos totis voluminibus concidit, asperisque facetiis vexauit. Neque enim Iacobum, regem Angliae, perstringere dubitauit, cuius iussu nonnulla ex scriptis illius combusta sunt. Quod Casaubonus commemorat, quem nos audiamus: *De Scioppio scito, opera eius nonnulla non solum hic* (Londini) *iussu sapientissimi regis, sed etiam Lutetiae eodem annitente publice cremata esse manu carnificis. Ego aduersus illam beluam scripsi epistolam, quam mittam, si potero. vid. Casaub. epist. CLV.* p. 212. Iesuitas acerrimo odio persecutus est, omnisque generis conuiciis eos proscidit, ex quibus tandem Tuba magna [a]) conflata est. vid. *Act. Erudit. Lips.* 1714. p. 65. Quare Iesuitarum sine dubio consiliis factum est, vt Venetiis in carcerem coniiceretur. v. *Bail. diction.* T. III. p. 2684. Scripsit etiam sub *Alphonsi de Vargas* nomine librum de monarchia Iesuitarum, in quo inter alia p. 415. *scribit: In Italia nullus veritatis locus, culpa*

eorum, qui veritatem in iniustitia detinent, qui repudiato Christi calice bibunt calicem daemoniorum plenum abominationibus. Hic liber quantum ipsi odium, quantam inuidiam creauerit, facile intelligitur. Atque etiam vix euitasset vitae discrimen, nisi a duce Venetorum defensus fuisset. cf. *Stollii Bibliothec.* P. II. p. 117. Caninam Scioppii facundiam Marq. Gudius in praefatione Grammaticae philosophicae ita quidem excusat, vt nullam apiculam dicat esse sine aculeo, obseruari tamen colique debere, quia magis prosit quam laedat, Matthaeus autem *Berneggerus* in *obseru. miscell.* studio minime vulgari, sed ardore et insania minime toleranda protestantes, quorum partes deseruerat, aggressum esse queritur. vid. *Io. Henr. Ackeri astrol. polit. obseru. variis illustrat. disp. IV. n. 1.* Sufficiant haec pro instituti nostri ratione. Plura si quis de conductitio hoc aulae Romanae mancipio scire cupiat, adeat *Reimannum* in *histor. litt. Germ.* P. V. p. 188. *Fabric. histor. Biblioth. f.* P. III. p. 528. Vitam et parentationem Scioppii Lugd. Batau. a. 1619. et *Bailium* in *dictionario.*

a) Pseudo-

*) Pseudonymus *Liberius Candidus* a. 1712. in Batauia librum sub titulo, *Tuba magna nouum clangens sonum*, edidit, in eoque contra Iesuitas acerrime declamauit. Quem refutare voluit *Alphonsus Huglenbroucus* in Part. II. *vindiciar. suar.* a. 1713. edit. sed a. 1717. Liberius Candidus tertiam Tubae editionem adornauit, seque aduersus eum defendit. v. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1717. p. 704.

XII.

Quantas turbas IOH. HENRICVS HORBIVS, Antistes Hamburgensis, excitauerit, neminem ignorare arbitramur. Hic *Poireti* librum *de educatione puerorum*, e Gallico in Germanicum sermonem translatum, a. 1693. sub hoc titulo edidit: *Die Klugheit der Gerechten, die Kinder nach den wahren Gründen des Christenthums von der Welt zu dem Herrn zu erziehen* etc. atque distribuit. Antistites Hamburgenses reliqui primum *Horbium* priuatos inter parietes monent, castigantque, deinde contra illum, se defendentem, remque praeclaram se egisse putantem, in orationibus sacris ad populum dicunt. Accidit eodem tempore, vt ancilla quaedam multa proferret de consiliis moribusque *Horbii*;

conuenire plurimos homines in aedibus quibusdam, ibi multa mala de ſacerdotibus *Horbio* aduerſariis, dicta, multa falſa tradita et facta eſſe, quae, ne nimis longi ſimus, praeterimus. Exardeſcit igitur vehementer ciuitas Hamburgenſis in *Horbium*: Senatus ad examinandum librum Theologos quosdam conſtituit; errores excerpuntur, recitantur, typis exſcribuntur. Quo facto ſapienti conſilio Senatus et *Horbio* et reliquis Theologis ſilentium imponit. Primus *Horbius* leges negligit, ſe cum Ieſu, aduerſarios cum Phariſaeis, pro concione populi comparat, et grauiter reliquos ſacerdotes offendit, qui rem ad Senatum deferunt. *Horbius* a munere ſuſpenditur quidem, ſed ſacerdotes, vt plane remoueatur officio, etiam atque etiam contendunt. Fruſtra. Mox *Horbius* reſtituitur. Quod ſacerdotibus ſummopere diſplicet, qui in ſuggeſtu in *Horbium* inuehuntur. Maximae turbae oriuntur, et palam *Horbius* conuiciis proſcinditur et a plebe laceſſitur. Nihil propius abfuit, quam vt tumultus periculoſus oriretur. Varia in lucem prodeunt ſcripta,

in

in quibus modo accuſatur, modo defenditur *Horbius*. Suadet pacem Senatus et ad concordiam ſacerdotes adhortatur. Nullam aliam hi pacis reſtituendae conditionem accipere volunt, quam ſi publicum inter *Mayerum* et *Horbium* colloquium inſtituatur. Negat hoc *Horbius*, pernegat, et demum vrbe excedere, ſeque Schlemmium in Holſatiam conferre cogitur. Quo facto tanta demum diſſenſionis flamma coorta eſt, vt ipſe Imperator Leopoldus ad Senatum Hamburgenſem litteras mitteret, eique, quod motus inter eccleſiae miniſtros non dudum compreſſiſſet, exprobraret. Tandem Senatusconſultum factum eſt, cuius formula haec eſt: „Sacerdotes Hamburgen„ſes, ne poſthac de *Horbii* cauſa, et ad eam „pertinentibus, aut per publicam ſcripto„rum reciprocationem, aut mentione in „concionibus, copulationibus etc. directe „et indirecte facta, quicquam proferant, ſed „ab iis omnino abſtineant; ſecus ſi fecerint, „contrauenientibus notabilem animaduer„ſionem irrogatum iri.„ Denique *Horbius* a. 1695. diem obiit in exilio. *)

 *) Cum

a) Cum de hoc *Horbio* si omnia commemorare vellemus, singularis esset liber scribendus, laudabimus scriptores, pluribus qui de eo exposuerunt. *Recens. Nequit. Piet. c. 4.* etc. *Species facti, und darauf eingeholtes Theologisches vnd in Gottes Wort gegründetes Responsum der hochfürstl. hessischen Theologischen Facultæt auf der Univers. Giessen über einige Frag-Puncta. Deren Herren Juraten bey St. Nicolai in Hamburg übel eingerichtete Species facti, Hr. M. Horben betreffend, fürgestellt von dem Ministerio zu Hamburg;* et multa alia quorum numerus vix iniri potest.

§. XIII.

Immortali ingenii monumento, immortalem consecutus est gloriam IAC. AVG. THVANVS, quam nulla vnquam obliuio delebit. Historiam enim, quam de suis temporibus scripsit, opus esse in eo genere litterarum maximum omnium, quae vnquam post Liuii Annales sunt editae, recte iudicat *Casaubonus* in *Epist.* 263. p. 315. a) Veritatis studiosissimus illud operam dedit, vt, causis amoris odiisque procul facessere iussis, laudanda laudaret, vituperanda vituperaret, nec vnquam historiae leges negligeret. b) Quare in multorum odium incurrit, Roma-

na

na et Hiſpanica cenſura oneratus, aulae Gallicae faſtidia ſenſit, et eo tandem rem perductam eſſe vidit, vt quaedam mutaret, alia leniret, alia plane detraheret. Tantum profecto odium apud Clericos Romanos excitauit hiſtoria *Thuani*, quem Lutheranorum partibus magis quam Catholicorum fauere clamabant, vt filius *Thuani*, eodem nomine inſignitus, capitis periculum adiret, et luculentum exemplum proderet, non patribus ſolum, ſed filiis quoque interdum libros pernicioſos eſſe. *Richelius* enim, qui *Thuanum*, quod aliquem maiorum ſuorum nominauerat, non laudauerat, quaſi genus Richeliorum non ſatis illuſtre eſſet, neque honorificam ſatis Richelii mentionem fecerat, (vid. *Patin. Ep.* 75.) capitali odio perſecutus eſt, vlciſcendae iniuriae libidinem in filio expleuit. Sunt tamen, qui putent, ideo filium capite eſſe punitum, quoniam nemini, Henrici d'Effiat conſilium Richelium interimendi, detexiſſet. *Iacobus Macaldus* ſub ficto *Ioh. Baptiſtae Galli* nomine Hiſtoriam Thuani notis illuſtrare, et auctorem communi omnium odio exponere vo-

luit. Dignus tamen eſt, quidquid hic contra dicat, qui vno omnium eruditorum ore laudetur, diligenterque ab iis legatur, qui eorum temporum hiſtoriam perſpectam cognitamque habere cupiant. c)

a) De noua et ſatis ſplendida editione Londinenſi v. *Acta Eruditor. Lipſienſ.* a. 1737. p. 241. de aliis editionibus v. Sagittar. Introd. in H. E. p. 154. et Struu. in bibl. Hiſtor. p. 204. Whear in Meth. leg. Hiſt. p. 99. et 172.

b) Quam vere ſenſerit *Thuanus*, patet, vt ex aliis multis, ita praecipue ex voto de laniena Pariſienſi: *Excidat ille dies aeuo, nec poſtera credant ſecula, nos certe taceamus et obruta multa nocte tegi propriae patiamur crimina gentis!* Quanto rectius *Thuanus Mureto*, (in orat. XXII. vol. I.) *O noctem illam memorabilem, et in faſtis eximiae alicuius* notae *adiectione ſignandam, quae paucorum ſeditioſorum interitu regem liberauit! Qua quidem nocte ſtellas equidem ipſas luxiſſe ſolito nitidius arbitror, et flumen Sequanam maiores vndas voluiſſe — o feliciſſimam mulierem Catharinam —.* Quam valde hanc crudelitatem Imp. Maximilianus deteſtatus ſit, docet illius epiſtola ad Lazarum Schwendium, *in S. R. I. Conſtitut. a Melch. Haiminsf. Goldaſt. edit. P. 3. p. 204.* Sed haec obiter.

c) De odio *Richelii* in *Thuanum*, v. *hiſtoria arcana, ſub auſpiciis Ludou. XIII. a Richelio geſtorum*, T. II. L. IV. Amſtelod. a. 1717. Plura de Thuano inuenies apud *Morhof. Polyhiſt.* L. V.

c. 1. p. 221. *Struu. introduct. in notit. R. litter.* p. 93. *Journal litter.* T. II. p. 108. *Bailii diction.* s. v. *Thuanus.*

XIV.

LAVRENTIVM VALLAM eruditis seculi XV. viris, non tantum omnibus, palmam praeripuisse, omnemque operam ad pristinam barbariem depellendam, et suum bonis litteris decus suumque vigorem reddendum contulisse atque etiam praeclara ingenii monumenta omni posteritati reliquisse, nemo erit tam hospes in historia litteraria, qui nesciat. Hic, quoniam omnes prope suae aetatis eruditos acerbe perstrinxit, neque ipsis clericis pepercit, multa perpessus est. Audiamus Spondanum ad a. 1447. n. X. de *Valla* sic disserentem: *Eodem tempore Laurentius Valla, Romanus, elegantis quidem pro seculo, sed pro quolibet tempore virulentissimae linguae homo, Neapoli existens, cum quasdam propositiones haereticas asseruisset, delatus ad inquisitores, et in carcerem trusus, damnatusque pro haeretico, beneficio Alphonsi regis, poenam ignis euasit, propositionibus tamen publicis eiuratis, virgis pri-*

uatim

uatim per Claustra monasterii praedicatorum manibus reuinctis caesus est. Monuerat eum iam antea Franciscus Philelphus, vt, nisi vitae suae pertaesus sit, abstinere velit a perstringendis sacri ordinis viris. v. *Vossius de Histor. latinis* p. 581. Excusatur tamen *Valla* et ab Erasmo, qui in epistola secunda; *num ideo falsum dixit*, inquit, *quia verum mordacius dixit?* et a Serertio in notis ad Hier. Magii librum *de equuleo*, qui, p. 264. haec doctrinae illius condonanda esse censet. Ioh. Fabricius eum Grammaticum, Rhetorem, philosophum et Theologum, in histor. Biblioth. f. p. 319. appellat. Defensionem *Vallae* suscepit etiam Iouius in *Elogiis vir. doctor.* eumque eos modo perstrinxisse scribit, qui optimas artes inculta barbarie defoedauerint, vt iuuentus ad detergendas corruptarum litterarum sordes accenderetur. Obiit a. 1465. annos L. natus. In mortem *Vallae* nescio quis poeta sic lusit:

Nunc postquam manes defunctus Valla petiuit
Non audet Pluto verba latina loqui.

Iupi-

Iupiter hunc coeli dignatus honore fuiſſet,
Cenſorem linguae ſed timet eſſe ſuae.

Raph. Volateranus hoſce verſiculos, lepidos et facetos, in Vallam compoſuit.

Tandem Valla ſilet ſolitus qui parcere nulli eſt,
Si quaeris quid agat? nunc quoque mordet humum. [a])

[a]) Plura narrant de Valla Bailius et Budaeus *in dictionariis*, Fabricius *in hiſt. Biblioth. ſuae* P. I. Iouius *in Elogiis*, L. XIII. Mollerus in *Hypomn. ad Morhof. Polyhiſt.* alii. Diſtinguendus eſt a *Georgio Valla*, qui, cum aluum exoneraret, ſubita morte extinctus eſt. v. Pier. Valer. *de litter. infelic.* p. 27.

XV.

THOMAS CAMPANELLA de *recta ratione ſtudendi*, *compendiolum phyſiologiae*, *Atheiſmum triumphatum*, et multa alia edidit. In quibus quia et Ariſtotelem, ſcholaſticorum deum, perſtrinxit, et Regi Neapolitano non tantam modeſtiam et cultum exhibuit, quantam debuit, perduellio-

nis reus factus, in vincula coniectus est. Vbi tantas miserias perpessus est, vt vix sine magno animi dolore illas audire possimus. Primum enim per quinque et viginti annos omnem carceris squalorem sustinuit, deinde, cum per quinque et triginta horas quaestio de eo haberetur, omnes circa sedem venae arteriaeque tormentorum vi distractae, eam vim sanguinis expresserunt tortores, quae sisti non potuit. Omnia tamen forti animo pertulit, et ne quidem vocem emisit. a) Harum miseriarum variae ab eruditis causae commemorantur. Alii illum Scholasticos philosophos irritasse, alii quae sibi credita fuissent, temere diuulgasse, quidam regnum Neapolitanum hostibus prodere voluisse, scribunt. Nullam nos tamen aliam causam harum calamitatum, quam scriptos ab illo libros, et *Atheismum Triumphatum* praecipue, fuisse arbitramur. b) De hoc libro *Sorberius* ita iudicat: *Etsi nihil mihi carius sit tempore, cuius iacturam semper aegre tuli, oleum et operam me perdidisse fateor in legendo libro ineptissimo monachi ineptissimi, Thomae Campanellae, cui titulum*

fecit,

facit, Atheismus Triumphatus. *Farrago est ineptiarum, ordo nullus, tenebrae multae, barbaries perpetua. Nescio enim an a Cicerone intelligeretur, cum verba facit de actibus peccaminosis, de Bombardis, et Archibasiis, de Camisa sordida. Hoc unum in vaegrandi libro didici, ne ullum alium eius Autoris librum vnquam legerem, si tempori parcere vellem.* v. Sorberian. p. 57. Liber de recta ratione studendi, cuius recensionem Heumannus, V. Cl. in *Actis philosoph.* T. I. p. 545. exhibet, monachis in primis displicuit. Sequebatur enim Campanella *Bernardini Telesii* c) sententias, ab Aristotele plane diuersas, ideoque nouam religionem introducere, et cum Turcis commercium litterarium, idque Hispanis valde perniciosum alere dicebatur. In carcere, in quem a. 1599. detrusus est, studiis operam dedit, variosque libros scripsit. Quorum praecipuus est *liber de monarchia Hispanica.* De quo in Conringianis p. 315. haec legimus: *memoriter Campanellam illum in calamum nobili cuidam Italica lingua dictauisse, hunc librum per aliquod temporis spatium inter re-*

conditos thesauros habitum, *deinde á Ioh*, *Besoldo in germanicum et latinum sermonem conuersum fuisse.* Audiamus iudicia quaedam virorum doctorum de hoc Campanella. Primum quidem Crozii, (*Entretiens sur divers sujets d' Histoire de litterat. etc. p. 380.*) *C' etoit un homme d' une ambition demesurée, et d' un esprit à tout entreprendre, ce qui lui attira de fort mauvaises affaires, tant de la part des Espagnols, que de ses propres confreres.* Naudaeus ita iudicat: *fuit ardentis et portentosi ingenii vir, qui noua in omnibus fere scientiis excogitauit.* Fabricius denique in *Hist Biblioth. P. III. p. 471.* haec scribit: *Fuit philosophus acutissimus, sed et summa eruditione ac parrhisia magnam sibi inuidiam conflans.* [d])

[a]) v. Corn. Tollius *de infelicitate litterat.* in *Analect. de calamitate litterat.* a Menkenio editis, p. 445. et Ian. Nic. Erythr. in *Pynacotheca.*

[b]) De hoc libro iudicant et Struuius *in Act. literar. ex MSC. erutis, Fasc.* II. T. I. p. 38. et Tenzelius *in colloqu. menstruis* a. 1692. p. 890.

[c]) Hic in oppugnando Aristotele multum studii collocauit. Edidit libros nouem *de rerum natura*, Neap. 1586., a Clemente VIII. Pontif. Rom. indici expurgatorio illatos. v. Ioh. Georg. Lotteri

Lotteri *commentarius de vita et philosophia Bernardini Telesii*, Lips. 1733. quatern.

d) Si quis plura de Campanella scire cupiat, nec lectu indigna, nec iniucunda, adeat Tob. Adami in praefat. *ad prodromum philosophiae instaurandae*, Reimannum in *Histor. litter. germ.* P. IV. p. 49. Stollium in *Histor. Biblioth. suae*, p. 334. Wolfium in dissert. *de carcere* etc. p. 17. et Baelium in *Dictionario*. Optime tamen omnium vitam Campanellae *Cyprianus*, Theologus primarius, a. 1722. edidit.

XVI.

HIERONYMVS VECHIETTVS AB AEGYPTO, a) Florentinus, in libro chronologico, opiniones quasdam nouas, veluti de sacra coena b) defendit, atque ea de caussa ad sacrae inquisitionis tribunal delatus, libro combusto, in carcerem coniectus est, in quo annos LXXX. natus obiit. c)

a) Cognomen hoc *Vechiettum* ab itinere, quod Catholicae religionis causa per Aegyptum non sine ingenti vitae discrimine fecerat, accepisse, scribit Ian. Nic. Erythr. *in pinacoth.* sub hoc nom. p. 196.

b) Docuit Christum non azymum adhibuisse, sed panis vsum instituisse, vt ex Biblioth. du Pin refert Buddeus in *Lexic. vniuers. append.* f. 912. Plura de hac controuersia vid. in S. V. atque

Magnifici Dni D. Hermanni historia de p
azymo et fermentato.

c) vid. Buddeus l. c.

XVII.

CLAVDIVS SANCTIVS, a Caspa
Sanctio, non infimae sortis Iesuita,
a Francisco Sanctio, commentarii de cau
latinae linguae auctore, distinguendus,
disputationibus Theologicis exercitatissimu
teste Bailio, fuit. (*l'un des principaux Co*
troversistes du XVI. siecle.) Examen doctr
nae Caluinianae et Bezanae de coena dom
ni, et commentarium ad edicta veteru
principum de licentia sectarum in Christian
religione, et alia quaedam scripsit. Qui
bus si contentus fuisset, non in tantam in
cidisset calamitatem. Cum vero in alio li
bro Henricum III. iuste interfectum esse di
xisset, in carcerem coniectus est, in quo
a. 1591. exspirauit. Id quod ex Thuano
Bailius in *Dictionar*. T. III. p. 2650. com-
memorat.

XVIII.

HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA, nobili genere ortus, et Medicinae, Iurisprudentiae et Theologiae gnarus, libro *de incertitudine et vanitate omnium scientiarum et artium* edito, multorum in odium incurrit. Nam Louanienses Professores XLIII. errores sibi in hoc libro inuenisse videbantur, eosque palam proferebant, sed ita, vt bono Prisciano non paucos colaphos impingerent. Defendit se igitur *Agrippa* in libello, qui in operibus Lugduni editis, p. 273. exstat. Quo facto Monachi vehementius exacerbati, omnem contumeliae notam famae, nomine ac vitae *Agrippae* inurere, rem ad Margaretham Austriacam deferre, atque etiam in Caesaris aliorumque odium principum Agrippam adducere ceperunt. Euoluat lector *Summarische Nachr. aus der Thomasischen Bibliothec. T. I. p. 188.* vbi hoc epigramma, sine dubio a monachis factum, legimus:

Inter diuos nullos non carpit Momus: Inter heroas monstra quaeque insectatur Hercules: Inter daemonas rex Erebi, *Pluto*, irascitur omnibus vmbris,

Inter Philoſophos ridet omnia Democritus, contra deflet cuncta Heraclitus, neſcit quaeque Pyrrhon; et ſcire ſe putat omnia Ariſtoteles, contemnit cuncta Diogenes. Nullis hic parcit Agrippa, contemnit, ſcit, neſcit, deflet, ridet, iraſcitur, carpit omnia, ipſe Philoſophus, daemon, heros, deus, omnia.

Sed audiamus ipſum *Agrippam* de calamitatibus ſuis in *Epiſt. 35. L. VII. p. 379.* haec dicentem: „Cum nuper edidiſſem declamationem illam de vanitate ſcientiarum atque „excellentia verbi Dei, quam in hoc ipſum „ſcripſi, partim, vt ſegniora ingenia ad de„fendenda bonarum litterarum ſtudia excita„rem, partim, vt monachis iſtis conciona„toribus arguendorum in omni exercitii ge„nere vitiorum non frigida argumenta con„ferrem, illi hoc beneficium meum ingrato „penſantes animo pariter omnes commu„nem hoſtilitatem mihi indixerunt, iamque „paſſim a ſuggeſtis, a pulpitis, in publicis „concionibus, apud promiſcuam plebem, „magnis vociferationibus aduerſum me cla„*mabant*, iraſcabantur, atque nullam impie-

„tatem,

„tatem, nullam haeresin, nullum contume-
„liae probrum in me non transferebant,
„mirisque gesticulationibus, puta illisis digi-
„tis, iactatis manibus, raptimque retractis,
„collisis dentibus, fremendo, conspuendo,
„vicissimque scalpendo caput, et rodendo
„vngues, et calcitrando pedibus insanientes,
„nullum penitus amentiae genus omittebant,
„quo principis et populi odium iracun-
„diamque in me concitarent.„ Hactenus *Agrippa*. In indice librorum prohibitorum, concilio Tridentino subiuncto, *Agrippae* opera inter haereticos primae classis libros referuntur. Atque etiam Agrippa, qui se ob artem aurum faciendi aliquoties libertatem amisisse, in Ep. X. L. II. scribit, ob hunc librum Bruxellis in carcere aliquamdiu haesisse dicitur. Sunt vero varia de illo libro, *Agrippae* fatali, iudicia virorum doctorum. Audiamus primum Erasmum, in Libr. 27. Epistol. p. 1083. *Ex huius libri qualicunque gustu deprehendi, hominem esse ardentis ingenii, variae lectionis, et multae memoriae, alicubi tamen maiore copia, quam delectu, ac dictione tumultuosa, verius quam composita.* In omni

genere rerum vituperat mala, laudat bona, sed sunt, qui nihil aliud sustinent, quàm laudari. Cel. Buddeus et in *Isag. hist. theologic.* p. 21. in hoc libro multa quidem occurrere dicit, quae profanam et impuram viri mentem prodant, nonnulla tamen etiam rectissime verissimeque dicta, et in *Theol. moral.* P. II, c. 3. f. 3. p. 663. *Agrippam* existimat vtiles pariter ac inutiles artes scientiasque vno eodemque loco habuisse, et in vtilium tractatione, quae hominum iis abutentium aut commentis vanis eas commaculantium vitia sunt, ipsis attribuisse artibus scientiisque. Schelhornius denique in *Amoen. litter.* T. II. p. 514. *si quid iudico*, inquit, *inter omnia Agrippae scripta hoc praestantissimum est, et caput effert, exquisita eruditione et grauissimis contra illius aetatis errores atque vitia testimoniis refertum.* Caeterum non vbiuis *Agrippam* serio rem suam egisse arbitratur. Scripsit praeterea Agrippa libr. III. *de philosophia occulta*, ob quos in suspicionem magiae incurrit. Sed Petr. Frid. Arpe in libro de *Talismanibus et prodigiosis naturae artibus p. 124.* insigne opus appellat, eumque ex

inuidia potius et ignorantia, quam ex vero huius criminis reum pronunciatum esse censet. cf. *Budd. Thes. de Atheism. et superstition.* p. 703. Omnis procul dubio accusatio a characteribus magicis phrasibusque periculosis in L. IV. obuiis prouenit. Sed *Agrippam* Librum hunc pro ingenii sui foetu minime agnouisse docet Naudaeus, (*Apologie des grands Hommes*, P. II. c. 15. p. 299.) cf. Tenzelius in *Biblioth. curiosa*, T. III. p. 194. et Wierus *de praestigiis daemon.* c. 5. p. 108. Eundem *Agrippam*, canis nigri specie indutum daemonem vsque ad obitum comitem habuisse, ridicule quidam tradunt, vt Paul. Iouius *in elog. doct. vir.* c. 101. Theuetus *in histor. homin. illustr.* l. VII. p. 271. et Del Rio in *disquisit. magic.* L. II. qu. 12. n. 10. Quod tanquam commentum recte reiiciunt Wierus et Naudaeus. A Christ. Thomasio, *Agrippa* vir omnium, quos sol vnquam conspexit, honestissimus dicitur in dissert. *de crimin. magiae*, vbi et ideo tot de Agrippa conficta esse existimat, quod Lutherum oppugnare noluerit. En iudicium ipsi consuetum! [a])

*) De hoc Agrippa cf. Bail. *diction.* sub hoc nomine, Melch. Adami in *Vitis medicorum*, p. 16. Fabric. *Hist. Biblioth. suae*, P. VI. p. 270. v. Seelen *Select. litterar.* p. 351. *Biblioth. Thomasian.* T. I. p. 183. *Fortges. Sammlungen*, a. 1726. p. 803.

XVIIII.

IOSEPH. FRANCISCVS BORRI, vir fuit arrogans et portentosus. [a]) Insulsas multas et ridiculas opiniones protulit; deiparam aliquam Deam esse, Spiritum S. in ventre Annae incarnatum fuisse, in eucharistia non Christum solum sed et Mariam contineri et adorari docuit; nec paucos in sententiam atque familiam suam traxit. Sibi vero suisque magna pericula imminere videns, fugam cepit. Citatus vero primum a. 1659. atque iterum a. 1660. ad se defendendum sententiamque audiendam, non apparuit. Quare haec de eo pronunciata fuit sententia: „Inuocato S. Nomine Iesu nos „huius supremae et vniuersalis Inquisitionis „Cardinales in causa vertente inter Petrum „Seristam principem fiscalem nostrum ex „vna parte et Ios. Fr. Burrhum inquisitum

„pro-

„ processatum contumacem et excommuni-
„ catum causa fidei et errorum ex altera par-
„ te pro tribunali sedentes ex consilio et sen-
„ tentia patrum consultorum huius vniuersa-
„ lis inquisitionis dicimus, pronunciamus,
„ Ios. Fr. Burrhum praedictas ob causas vt
„ haereticum puniendum esse, censuras tam
„ generales, quam particulares incurrisse,
„ ideoque illum omni honore et praeroga-
„ tiua priuamus, foro Ecclesiastico, et ma-
„ tre ecclesia, cuius misericordia se indignum
„ praebuit, expellimus, atque ad detestandum
„ illius delictum effigiem eius Cardinali Pro-
„ gubernatori, vel ipsius locum tenenti cri-
„ minaliter tradimus ad poenarum debitarum
„ executionem. Praecipimus etiam omnia
„ ipsius haeretica scripta comburenda esse,
„ omnia bona mobilia et immobilia confi-
„ scanda etc. „ Cui sententiae a. 1661. sa-
tisfactum est d. III. Ianuar. quo effigies Borri
vna cum libris a carnifice combusta fuit.
Hac sententia lata in Daniam fugit, regique
Friderico III. „ se lapidem Philosophorum
inuenisse dicens „ imposuit. Cuius post
obitum Viennam se contulit, vbi a Legato

Apo-

Apostolico vinculis constrictus, Romam missus, et in perpetuos carceres detrusus est.

*) Appellatur *un fameux Chymiste et Charlatan* à Baillio *in diction.* T. I. p. 653. quicum confer. Tenzel in *colloqu. menstr.* 1692. p. 460. Schelhorn. *Amoen. litter.* T. V. p. 141. *Bibliotb. Schraderiana*, N. 1169. Mad. de Gomez *les Journ. amusantes.* T. IV. p. 164.

XX.

De IOANNE LYSERO, insano et infelici illo polygamiae defensore, docte, eleganter et copiose scripsit D. *Io. Ioach. Gottlob Am-Ende* vir humanissimus, et prisca nobiscum amicitia coniunctus, in *Memoria Inspectorum Portensium*, p. 18. seq. Quare lectores, plura qui scire cupiant, ad illum librum ablegabimus, et notatu dignissima inde delibabimus. Natus hic *Lyserus* a. 1631. Lipsiae, in schola prouinciali Portensi et deinde Lipsiae litteris operam dedit; tum pastor et inspector Portensis renunciatus, parum demandato muneri satisfecit: et, licet coelebs fuerit, ab omnique amore mulierum semper abhorruerit, omnes tamen neruos intendit vt Polygamiam non modo licitam,

tam, ſed a Deo quoque praeceptam eſſe demonſtraret. Edidit primum dialogum lingua vernacula conſcriptum: *Sinceri Wahrenbergs kurzes Geſpraech von der Polygamie*, deinde alium librum: *Das Koenigliche Marck aller Laender*, tum tertium: *Theophili Alethaei diſcurſum politicum de Polygamia*. Quem mox editio auctior ſecuta eſt, ſub titulo: *Polygamia triumphatrix, id eſt, diſcurſus politicus de Polygamia, auctore Theoph. Alethaeo, cum notis Athanaſii Vincentii, omnibus Antipolygamis, vbique locorum, terrarum, inſularum, pagorum, vrbium modeſte et pie oppoſita*. Quo facto, auctoritate Principis Electoris, munere, licet inuitus, ceſſit: Comitis Suecici de Koenigsmarck, cuius conſilio Polygamiae defenſionem ſuſcepiſſe dicitur, opem implorauit: eo mortuo totam Germaniam peruagatus eſt; ob fraudes a Comite Hanouienſi in carcerem coniectus: Guſtrouio, in terra Megalopolitana, expulſus: Stada eiectus capitis periculum adiit: e Dania iuſſu regis deceſſit, munere concionatoris caſtrenſis abrogato, et libro a carnifice combuſto: in Suecia in carcerem detruſus,

du raisonnement. A peine avoit-il apris le latin, mais lors qu'il parloit sa langue naturelle, il expliquoit, ce qu'il savoit avec tant de grace, tant de politesse, et tant d'abondance, que la douceur et la pureté de son discours ravissoient tous ses auditeurs. Lors qu'il devoit precher quelque part, le peuple y accourroit, les Villes entieres venoient pour l'entendre: il n'y avoit point d'Eglise assez vaste pour contenir la multitude. Quocum consentit Zouius, ad a. 1542. scribens: *In tanta tum erat existimatione, vt vnus optimus totius Italiae concionator haberetur, vt qui admirabili quadam cum actione tum linguae facundia auditorum animos, quocunque vellet, raperet:* Cyprian. *Pent. Hist. Eccles.* p. 94. Fabric. *Hist. Biblioth. suae*, P. V. p. 148. Chr. Gott. Hoffmanni dissert. *de Senio eruditorum*, Lips. 1711. p. 34. *Vindiciae scripturae sacrae a Psuedbermenia quae passim in scriptis Patronorum Polygamias* etc. Lips. 1713. vbi et *Ochinum* a pontificiis ad reformatos migrasse, et deinde in Arrianum degenerasse narratur. *Act. Erudit. Lips.* a. 1724. p. 338. vbi mentio fit libri *Ochini*, aduersus Papam lingua Anglicana, Londini impressi, et sermonum de praedestinatione: *Memoir. de litter.* T. I. p. 183.

b) Est hic dialogus in edit. Basileensi. a. 1563. L. II. n. 3. vigesimus primus. Caeterum istos dialogos praeter polygamiam, quam defendunt, nihil ex Atheismo trahere, scribit Morhof. l. c. p. 73. Idem sentit Arnoldus, *in Histor. Haeretic.* P. II. L. 16. c. 22. §. 19. *Die Theologi gestehen, dass er ausser derselben*, (der Meinung

von der-Polygamie) *orthodox gewesen.* At longe aliter sentit Leuin. Nicol. a Mohlzen, auctor annotat. in Thom. Brouune *religi. medic. sect. 19.* p. 126. qui *Ochlinum* auctorem libri de tribus impostoribus esse arbitratur.

XXII.

Tertius infelix Polygamiae patronus, SAMVEL FRIDERICVS WILLENBERGIVS, Iurium doctor, ex Academia Viadrina ad illustre Athenaeum Gedanense euocatus, scripsit libellum *de finibus polygamiae licitae*, animosque Polonorum adeo illo concitauit, vt summum regni Polonici tribunal a. 1715., habito Petricouiae senatu publico, librum a carnifice in foro comburendum, auctorem vero capitis reum iudicaret, [a]) sententia quidem paullo seueriore, sed eiusmodi tamen, quae, quantopere Pontificii polygamiam execrentur, manifesto declarat. [b]) Quin et ciuitati Gedanensi, vt liber palam in ignem coniiceretur sub centum millium aureorum mulcta iniunxit idem tribunal. [c])

[a]) Litteras, in quibus haec sententia pronunciatur *aduersus Willenbergium*, eiusque librum, exhi-

bet B. D. Wernsdorfius in disputat. *de polygamia*, p. 12.

b) Ita iudicat modo laudatus Wernsdorfius, in l. c. p. 5.

c) v. *Nachricht wegen der Willenbergischen Controvers* de Polygamia, in *Antiq. Nou. Theol.* A. 1716. p. 341. cf. *Büchersaal*, P. I. p. 49. et *Vindiciae scripturae sacrae a Psuedhermenia*, modo laudatae, in quibus id agitur vt *Willenbergii* errores refutentur. Valde, vt facile intelligitur, hic *Willenbergius* a partibus *Lyseri* stetit, de quo *in den Unpartheyischen Gedancken über den bisherigen Wortstreit D. Weickmanns mit D. Willenberg etc.* ἀνονύμως edito, scribitur, *Ioh. Lyserus habe die Polygamie so wohl verfochten, daß alle seine aduersarii an ihm zu schanden worden, und er mit ihnen, als eine Katze mit der erhaschten Maus spielen koennen.* v. Cel. *Am-Ende* in l. c. p. 34.

XXIII.

Musis et Apolline fauentibus natum esse PETRVM ANGELIVM BARGAEVM testatur carmen, quod *de venatione*, inter ipsos belli strepitus, et rei familiaris curas, viginti annorum spatio composuit. Hic primum castra secutus, deinde se mansuetioribus Musis deuouens, per primos sex menses nihil omnino capere, nullosque in litteris progressus facere potuit. Tam cor-

ruptum erat ingenii acumen, tam exſtincta illa vis animi deſidia et tumultu belli! Rediit vero paullo poſt priſca ſollertia. Venit Bononiam, audit Romulum Amaſaeum diligenter, totumque ſe Graecis et Latinis litteris dedit. Nihil vero tantopere optauit, quam vt, carminis de venatione ſcribendi cauſa, in exteras regiones excurreret. Cuius non paullo poſt ipſi occaſio offertur, etſi non iucunda. Scribit in quendam vxoris ſuae lenonem ſenarios, delatusque atque a Praetore capitis damnatus, lethum fuga euitat, multas terras peruagatur, et poſt varios caſus primum a Regienſibus, deinde a Piſanis ad litteras docendas reuocatur. Quatuor conſtituit libros de aucupio ſcribere, ſed vnum tantum abſoluit. Rogatus igitur, quare non filum pertexat, quia, inquit, nihil cepi in venatione, atque a canibus in ipſo venationis apparatu prope dilaceratus ſum, nolui aucupium tentare, ne, quod reliquum eſt, a vulturibus et accipitribus deuoretur. [a])

[a]) vid. illius vita in *Faſti Conſolari dell' Academia Florentina, da Saluino Saluini*, etc. Florent. 1717.

XXIIII.

Est in Voll. II. *Bibliothecae Fratrum Polonorum* seu *Vnitariorum* disputatio inter Socinum et CHRISTIANVM FRANKEN: vtrum Christus, cum non perfectissima ratione Deus sit, adoratione religiosa colendus sit, nec ne? et quae a. 1584. in aula Paulicouii quidem habita, sed a *Franken* non ex veritate, sed e lubitu descripta. Fuit hic *Franken* Gardelebiensis, Iesuita Romae, post Rector scholae Chmielnicensis in Polonia, et tandem lector Claudiopoli in Transiluania. Negauit semper et pernegauit, Christo diuinum cultum et diuinos honores habendos esse. Quae dementia eo processit, vt libros *contra Trinitatem* scriberet, qui ipsi vehementes et iustas persecutiones et typographo iacturam officinae typographicae excitauerunt. vid. *Sand. B. A.* p. 86.

XXV.

Vellem, vt, quas a natura dotes ingenii nactus erat, ad meliora conferre voluisset IO. TOLANDVS, homo, vt recte *Deylingius* in *Obs. S. P.* II. p. 109. iudicat, in

impias

impias quasuis et ἀθέως opiniones proiectissimus, et atheorum, quos nostra aetas tulit, facile impudentissimus, teste *Buddeo*, *Thes. de Atheism. p. 8.* Nam et vehementer litteris prodesse, et omnibus illis calamitatibus et turbis carere potuisset, quas sibi libris suis creauit. Consilium ceperat librum scribendi, in quo Christianam religionem quam maxime perspicuam esse, neque sanae rationi contraria dicere, probare, mysteria religionis exponere, et quam conformia sint rationi, ostendere, veritatem denique Sacri codicis contra Atheos et alios defendere voluit. Prima huius libri pars, a. 1696. Londini hoc titulo, *Christianity not mysterions* edita, multorum animos in *Tolandum* incitauit. Erant enim in eo multa parum prudenter, parum pie dicta. Recusus est hic liber eodem anno noua praefatione auctoris, et a. 1702. Londini cum Apologia *Tolandi*, etsi ipso inuito, addita. Hunc librum, vt Dublinum mitteret, adductus est immoderata quadam famae cupiditate. Quo cum a. 1697. profectus esset, accidit, vt a primario Theologo in concione populi refutare-

 tur.

tur. Quod non eo animo tulit, quo debuit. Palam male de Chriſtiana doctrina dixit, ſacerdotes irriſit, cultum Dei contemſit, atque ſic vixit, vt, quicunque *Tolandi* conſuetudine vteretur, niger, et impius videretur. Quare non ſolum Senior collegii S. Trinitatis Dublini contra *Tolandum* ſcripſit, eumque, vt alia taceamus, peſſimum hominem et alterum Mahometam appellauit, ſed etiam ipſe liber, anno 1697. d. XI. Sept. iuſſu Parlamenti, palam a carnifice in ignem coniectus eſt. [a]) *Tolandus* vero, quem in vincula coniicere et punire voluerunt; fuga ſalutem quaeſiuit. In hoc libro multa impia eſſe, ipſe *Tolandus* fatetur. Quod ſibi ignoſci poſſe credit, qui hunc librum annos XXV. natus ſcripſiſſet. Refutatus hic liber eſt a viris doctiſſimis, Ioh. Norriſio, Eduard. Stillingfleeto, Paynio, Beuerleio, Beckenſalio, aliis. Aliis quoque libris editis: vt Ioh. Miltonis ſcriptis, in quibus de θεοπνευςίᾳ N. T. dubitare videtur, nec ſatis caute de Carolo I. iudicat: vt T. Liuio a ſuperſtitione vindicato: vt originibus Iudaicis, in quibus Atheos ſuperſtitioſis praefert, [b]) Moſen vero Spinoſiſtam

nosistam fuisse arbitratur; [c]) multorum sibi odium plurimasque turbas conciliauit. [d])

[a]) v. *Gelehrte Fama*, P. VII. p. 475. *Leipzig. Gelehrt. Zeitung*. 1722. p. 293.

[b]) v. *Act. Erud. Lips.* 1709. p. 248. inprimis, p. 251. *Neue Bibliothec.* T. III. p. 386. *Ausführ. Ber.* p. 585.

[c]) *Deyling. Obseru.* S. P. II. p. 4.

[d]) Ceterum de Tolando vide. *Act. Erudit. Lips.* a. 1700. p. 372. a. 1719. p. 479. a. 1710. p. 477. vt et *Act. Erud. Germanico sermon.* scr. T. II. p. 607. Budd. *Thes. de Atheism. Journ. d. Scau.* 1709. Apr. p. 88. *the life of Monſ. John. Toland*, Lond. 1722.

XXVI.

SAMVEL SORBIERIVS primum Lutetiae medicae rei operam dedit, deinde ad Batauos abiit, mox redux in Galliam et inde post annum ad Batauos reuertens, Leydae substitit, variaque ibi edidit, vt *Discursum Scepticum de Chylo*, et *Politicam Hobbesii a se versam*. Dein iterum in Galliam rediens, Reformatam commutauit religionem cum Pontificia, magno pretio accepto, multas regiones peruagatus est, et, in Angliam cum abiisset, edidit istius itineris descriptionem.

Quo factum est, vt in vrbem Nannetum expelleretur, vnde tamen reuocatus fuit non multo post. Causam exilii non desunt qui regi Daniae tribuant, quem apud regem Galliae questum esse dicunt, *Sorbierium de Vlefeldio* comite nimis libere in illo libro scripsisse. Obiit a. 1670. [a])

[a]) Vitam *Sorbierii G. L. Colomyez* scripsit, et *Sorberianis* praefixit.

XXVII.

VBERTVS FOLIETA, Genuensis, vt ingenio et eruditione litteris politioribus, praesertim latinis, maximum decus attulit, ita scribendi licentia proceres patriae vrbis grauiter offendit, et in primis propter duo libros, *de nobilium et plebeiarum familiarum distinctione*, lingua populari, in patriae salutem optima mente conscriptos, perduellionis damnatus, in exilium eiectus est, quod patienter tulit, in eoque mortuus est. [a])

[a]) vid. vita *Folietae* a B. *Moshemio* scripta, et suauissimo sermone conscripto libro *de vsu et praestantia linguae Latin.* praemissa, vbi *Mirneus*, *Teissier*, *Thuanus*, alii, laudantur.

XXVIII.

BARTHOLOMAEVM PLATINAM ob litteras nimium vehementes, et acerbas, in carcerem coniectum esse, et Fabricius in *Histor. Biblioth.* suae, P. II. p. 488. et scriptores vitarum doctorum Italorum (*Giornale de letterati d' Italia*) T. XIII. p. 416. commemorant. Quibus de litteris prope omnes, qui de vita *Platinae* exposuerunt, tacent. Caspar. Sagittarius autem in *Hist. Eccles. T. I. c. XXV.* §. *X.* copiose rem enarrat. „ Post Pii mortem, dicit, a Paulo II. loco motus est, et bonis omnibus spoliatus, non alio nomine, quam quod apud Pium in honore fuisset. Aegre admodum id tulit *Platina*, et palatium continuis viginti diebus obsidens, cum ad Pontificis colloquium neutiquam admitteretur, missa epistola ad reges et principes dilapsurum minabatur, eosque adhortaturum, vt concilium ipsi indicerent, in quo gestorum rationem reddere cogeretur. Platinae ferociam carcere durissimo et compedibus castigauit Paulus. Ipsum audiamus Platinam de calamitatibus suis in vita Pauli II. misere querentem. *Reuinctus eram*, inquit, pedibus.

pedibus, et quidem grauissimis media hieme, sine foco, celsa in turri ac ventis omnibus exposita coerceor mensibus quatuor. Trithemius *de scriptoribus Eccles.* p. 377. haec refert: „Multas a Papa Paulo II. calamitates sustinuit, adeo, vt bonis omnibus et dignitate spoliatus, post equulei suspensionem in carcerem crudelissime detrusus, vsque ad mortem ipsius Pauli detentus sit, a Sixto IV. mox liberatus. „

Nomen si quis proprium illius scire cupiat, *Sacchum* appellatum esse, narrant. *Platina* vero ideo nominatur, quoniam in pago terrae Cremonensis, olim *Platina*, hodieque *Piadenna* dicto, natus fuit. v. *Anon. vit. Luc. Holstenii* p. 10. Inclaruit nomen *Platinae Historia de vitis Pontificum Romanorum*, Colon. 1610. edita. Hunc librum, qui a Christo vsque ad Paulum II. h. e. ad a. 1471. romanor. Pontif. vitas enarrat, ornauit annotationibus suis *Onuphrius Panuinius*, qui et supplementa vsque ad Pium V. i. e. a. 1572. addidit. Pertexuit deinde eam historiam *Antonius Cicarella*, vsque ad Paulum V. i. e. a. 1602. pontificum imaginibus adiectis. Primum haec hi-

storia

ſtoria exſcripta eſt typis Venetiis, a. 1479. fol. teſte Bailio, in T. III. *diction.* p. 2453. Varia vero variorum de hoc libro ſunt iudicia. Robertus quidem *Chreygthon* Platinam auctorem ſiccum et ſtrigoſum appellat, ſaepe verborum, ſaepe ſenſus, multoties rerum experientia, nonnunquam integritate deſtitutum. Et quod magis miremur, nunquam lapſus eſt grauius, quam in Eugenii vita, ſub cuius temporibus floruit. Sannazarius vero in hiſtoriam Platinae hoſce verſiculos compoſuit,

Ingenia et mores vitasque obitusque notaſſe
Pontificum, argutae lex fuit hiſtoriae.
Tu tamen hinc lautae tractas pulmento culinae,
Hoc Platina eſt ipſos paſcere pontifices.

Flacius illum inter teſtes veritatis refert, et in Catalog. p. m. 1909. ſic laudat: „Etſi Platina turpiter et impudenter papis adulatus ſit, tamen nimia ipſorum turpitudine et malitia coactus aliquando etiam ſubindicat Babyloniae meretricis nefanda ſcelera. — In pon-

tificibus post millesimum annum subinde repetit, omnem pietatem et sanctitatem a papis ad caesares migrasse.„ Praeter hanc Romanorum Pontificum historiam alia quaedam scripsit Platina, quae a Fabricio, l. c. p. 425. commemorantur. De fatis illius et secundis et aduersis v. Bailii *diction.* T. III. f. v. *Platina*, Struu. in l. c. T. I. Fasc. IV. p. 3. Auctorem der *Würtenbergischen Nebenstunden* P. II. p. 105. *Georg. Ern. Walchius in obseru. de societate abbreuiatorum Romanorum*, cuius directorem *Platinam* constituit, in *T. I. Misc. Lips.* p. 144. *Halleruordium* pluribus in *biblioth. curios.* p. 29. eius fata enarrasse scribit. Verum si Halleruordium euoluas ne verbum quidem de Platinae fatis inuenies, nisi hoc vnum, se in Syntagmate de Cl. *Bibliothecariis* plura esse allaturum. Tandem *Platinam* a. 1481. peste extinctum esse scimus, quam multos nobis eruditos, vt Martinum Opitium, Eob. Hessum, Io. Thom. Freygium, Ioh. Rosinum, Hermol. Barbarum, Corn. Iansenium, Poggium, Buxtorfium sen. complures alios diuersis temporibus rapuisse recordamur.

XXXV

XXIX.

Balthasar bekkervs, Theologus Reformatus, et antiſtes Amſtelodamenſis, edito libro famoſo, *de betoverde Weereld* etc., *mundus faſcinatus*, [a]) adeo hominum animos concitauit, vt Senatus Ecclesiaſticus hunc librum tribus ſacerdotibus et duobus ſenioribus examinandum traderet. Quo facto Synedrium non ſolum librum condemnauit, ſed etiam *Bekkerum*, in errore perſeuerantem, a munere ſacro, euchariſtiae vſu, atque adeo ex membrorum eccleſiae Reformatae numero excluſit. Quantopere hic liber Batauorum animos allexerit, ſtudiumque accenderit, ex eo colligi poteſt, quod MMMM exempla duorum menſium ſpatio diuendita ſunt. Age vero afferamus quaedam virorum doctorum de hoc libro iudicia. Optime collectores *Actor. Erudit. Lipſienſ.* a. 1692. p. 27. iudicant, tanta audacia hunc librum ſcripturae innumera loca peruertere, ac, vbi primae hypotheſes probandae eſſent, probationibus deſtitui, vt paucos neminemue, paullo reuerentius ſcripturas ſacras habentem, nec ad-

rationis occaecatae in spiritualibus dictamen eas refingentem, fore putent, qui ab eo in suam se pertrahi sententiam passurus sit. *Melchior Leydekkerus*, vir doctus, se nihil inuenisse, inquit, quod Mineruam sapiat, vbique repetitam ex Hobbesio aliisque Libertinis recoctam crambem, conuitia in orthodoxos fratres, ac perpetuam ignorantiam Theologiae veteris et hodiernae de miraculis, atque argumentorum ex iis pro religionis veritate desumendorum. v. *Act. Erudit.* a. 1692. p. 522. Quid vero *Christ. Thomasius* de hoc libro sentit? Primum in *dissertat. ad Poiret.* p. 38. *virum*, inquit, *doctissimum, et inculpatae, quamdiu vixit, vitae, principiis Philosophiae, quam excoluit, in deuia abreptum esse, et cum abusum, h. e. superstitionem et nimiam credulitatem taxare debuisset, maluisse rem omnem auferre.* Deinde dissertationem *de crimine magiae a Ioh. Reichio* sub praesidio *Thomasii* defensam legenti, illius mens obscura esse non potest. *Braehmius*, e familia Thomasii, in disput. *de fallacibus indiciis magiae*, de Bekkero haec scribit: *nullus dubito, quin auctor suasorque sim alicui, Bek-*

keri

i mundum fascinatum diligenter euoluere,
ea intentione, vt cum ipso praecipitanter
iis in alterum extremum impingat, et
nem magiam explodat, sed vt dubiis in illo
o formatis vtatur ad doctorum placita et
rta, tum et historias de Magis eo cautius et
iori examine perpendenda. etc. Nescio ta-
n, quid *Rabo* in mentem venerit, qui hunc
um opus illustre, et sapientiae et erudi-
nis plenum appellat. v. *Act. Erudit.* T. II.
ppl. p. 162. Quanto melius olim iudica-
, qui, vt Theologus Vltraiectinus, *S. de*
ies in libro, *de Satan in sun Weesen*, com-
morat, dixit: *Dit boeck sal in een paer*
nenden meer quaeds gedaen hebben, als al de
edikanten in twintigh Jaren met al haer
ediken sullen konnen verbeeteren, h. e. liber
intra duorum mensium spatium plus
lorum excitabit, quam omnes sacerdotes
inti annis prohibere possunt. Caeterum
nc librum infantis chartacei nomine insi-
itum, coniugi suae nitidissimis versibus
rimaque laude refertis *Bekkerus* dicauit,
orum initium affert *Dan. Fridr. Ianus in*
de fatis dedicationum librorum p. 50. cf.
B. Grap.

B. Grap. in *Syst. Contr.* T. II. p. 80. (
munus ei abrogatum esset, aduersarii *Be*
in numismate diabolum habitu sacerd
vestitum, asino insidentem, tropaeur
dextra tenentem proponebant, eoque
bolum in synodo huius rei causa coact
cisse, *Bekkerum* vero superatum esse in
bant, v. *Schaupl. der gelehrten Welt.* I
p. 403. Aliam in honorem *Bekkeri* c
monetam exhibet Tenzelius in *co*
menstr. a. 1692. mens. decembr. Prima
facies *Bekkerum* veste sacerdotali amict
altera Herculem cum claua proponit
verbis additis. *Opus virtutis veritat*
triumphat. [b])

*) Si quis plura de hoc libro cognoscere c
et iudicia variorum legere, euoluat *Act. E*
Lips. a. 1714. p. 444. *Gundling. Obs.*
T. I. p. 78. Baile, *lettr. chois.* p. 359. R
differt. *de eo an dentur spectra*, Lips. 1703.]
Grapii *dissert. de tentatione Euae et Christi*
Meuschenii *Postilla Mystic.* p. 290. *Vnsch*
Nachricht. a. 1702. p. 205. a. 1708. p.
a. 1721. p. 1082. *Act. Philosoph.* P. IX. p.
Budd. *Thes. de Atheism.* p. 278. *Acta E*
vernaculo sermone scripta, T. III. p. 86(
Kettneri *dissert. de Spinoza et Bekkero*, a. 1
Journal des Sçav. a. 1707. Iul. p. 45. (
1

Miscell. Predigten p. 369. lit. b. vbi auctores plures laudantur, et summa libri quasi in compendio exhibetur. Eidem *Bekkero* editionem *catechismi* fatalem fuisse, legimus *in aufrichtigen und unpartheyisch. Gedancken über die Journale*, P. II. p. 133. Nam cum, in praefatione praecipue, quae in catechisationibus sibi minus probarentur, perstrinxisset, Maresium sibi infestum reddidit, qui auctoritate, qua multum valuit, effecit, vt libri *Bekkeriani*, vsus campanarum sonitu palam interdiceretur.

b) De fatis, turbis, et vita *Bekkeri* copiose exponunt Lilienthal. *in select. Historic. et litter. Obs.* II. p. 17. *Guil. Henr. Beckher in lib. de controuersiis praecipuis* Balthas. Bekkero, *Theol. Batauo quondam motis, ob librum* etc. Regiom. ac Lips. 1721. et Tenzelius in *colloqu. menstr.* 1692. p. 109. seq.

XXX.

MICHAEL WIEDEMANN, primum diaconus Suidnicensis in Silesia, deinde sacrorum Stolbergensium praefectus, a. 1689. adhuc iuuenis in libro, *historische poëtische Gefangenschafften* a) inscripto, contra Iesuitas et Clericos Romanos paullo liberius multa dixerat. Annis XIV. interiectis, cum *Wiedemannus* omni dexteritate sacerdotio fungeretur, praeter omnem spem et opinio-

nem hunc librum, quem multi ne recordari quidem poterant, e puluere et obliuione in lucem proferunt pontificii, famosum et doctrinae catholicae contrarium esse clamant, et ad curiam Iauerensem supremam deferunt. Quae auctoritate caesarea munita, auctorem in vincula coniicit. Qua de causa varii iique satis vehementes motus coorti sunt. Aduersarii quidem *Wiedemanno* turpe exilium, et libro ignem minantur. Diuina vero prouidentia accidit, vt vir pius et probus honeste ex carcere emissus eo die, quo ipsi munus Suidnicense abrogatum est, ab Illustri Comite Stollbergensi, ad maius obeundum munus, vocaretur. Natus est obscuro loco pago *Gersdorf*, in agro Görlicensi a. 1659. a parentibus rusticis. [b]) [c])

[a]) Singulae huius libri partes singulis mensibus Lipsiae prodierunt. In his non magis excellentiam artis, quam rerum varietatem et copiam, praecipue in commentariis annexis, mirificam esse, censet Neumeisterus, in libr. *de poetis Germanicis*, p. 111.

[b]) De rusticis eruditione claris Schroederus a. 1707. Ienae libellum scripsit. Pertinent huc *Matthias* Cutenius, Rect. scholae Neobrandenburgensis, qui, cum frumentum in horreo tere-

ret,

ret, fortuito iuuenum cantu ad ſtudia inuitabatur, Petr. Montmaur, (*Journ. d. Sçav.* 1716. P. I. p. 376.) Nicol. Schmidt, (*Struu. Act. litter. ex MSC. Faſc.* I. p. 188.) Ludouicus Carrée (*Act. Erudit.* 1715. p. 347.) Henric. Bebelius, Rudolph. Agricola, (*Reimanni Einleitung in die Hiſtor. der Gel.* P. III. p. 327.) et vt multos alios taceamus, Iohan. Vliſchius, ὁ νῦν ἐν ἁγίοις, olim ſcholae Afranae Rector, quem mihi ipſi narrare memini, ſe iuuenem, cum propter paupertatem pecudes paſceret, in campo libros legiſſe.

c) cf. *Hallenſis Bibliothec.* S. XII. p. 181. et Funcii *Biographia Gorlicenſium* p. 154. qui libros a *Wiedemanno* ſcriptos p. 156. enarrat. Quae in libello, ipſi fatali, ſcripta fuerint exponit Auctor Anonym. *der aufgefangenen Briefe* T. III. p. 167. vbi omnia fuſius commemorantur. Deplorant hunc caſum Auctores *der unſchuldigen Nachrichten*, 1702. p. 614. et decretum Iauerenſe de captiuitate proponunt.

XXXI.

Prodiit a. 1644. Hafniae libellus, hoc titulo inſignitus: *Dania ad exteros de perfidia Suecorum*, de quo in Io. Deckheri *coniecturis de ſcriptis adeſpotis*, p. m. 28. relatum legimus; Suecos palam profeſſos eſſe, hunc libellum THEODORVM REINKINGIVM *ſcripſiſſe*; ideo hunc per longum temporis

 ſpatium

ſpatium in carcere latuiſſe, eaque inde conditione eſſe emiſſum, vt vel capite plecteretur, vel libellum deuoraret; hoc elegiſſe *Reinkingium*, et mira aſtutia libellum in pulmentum conuerſum, comediſſe. Addit vero Deckherus, neque ſcribendi genus *Reinkingium* referre, neque magnum illius animum, vt hiſtoriolae fidem habeamus, permittere. Atque etiam Placcius in *theatr. anonym.* p. 225. *Gundaeum Roſenkranzium*, conſiliarium aulae Danicae, libelli auctorem eſſe, commemorat. [a])

[a]) cf. Iac. Fr. Reimanni *Verſuch einer Einleitung in die hiſtor. litterar.* P. III. p. 396.

XXXII.

De IO. TENNHARTO quid ſentiendum ſit, nemo, niſi in hiſtoria eccleſiaſtica hoſpes ſit, ignorabit. Hic tenui genere a. 1662. natus, artem tonſoriam et capillamentariam didicit, ciuibus Noribergenſibus adſcriptus eſt; ſemper viſiones, ſomnia et colloquia, quae cum Deo inſtituiſſet, in ore *habuit*; ſibi a Deo ſcribae munus oblatum *eſſe*, *gloriatus* eſt; et, quae ſcriberet, ſibi a

Deo

Deo esse dicta, aliis persuadere voluit. Sed cum ad sacerdotes libellum quendam scriberet, (*Worte Gottes, oder Tractätlein an den so genannten geistlichen Stand,*) eumque scriptum a. 1708. Senatui reipubl. Noribergensis traderet, in carcerem datus est. Vnde, cum exiisset, hunc librum cum aliis, quos sibi a Deo esse dictatos putabat, typis exscribendos curauit. Inde ab a. 1714. iterum Noribergae in custodiam missus est, ex quo a. 1715. abeundi veniam nactus fuit. Obiit in itinere a. 1720. Casselae. [a])

[a]) De vita sua ipse *Tennhartus* exposuit, et colloquia praecipue cum Deo, atque visiones commemorat. cf. *Herstellung des Kirchenfriedens in den Land-Gemeinden Ulmischen Gebiets.* a. 1713. *Vnschuldige Nachricht.* a. 1710. p. 549. p. 740. a. 1723. p. 439. a. 1726. p. 133. a. 1727. p. 771. Quam noxii sint errores *Tennharti* et quantopere sibi ab his cauere debeant homines, docet Langius, *in dem Vnterrichte von unmittelbaren Offenbarungen.* a. 1715. edit.

XXXIII.

Scripsit CONRAD. SAMVEL SCHVRZFLEISCHIVS, communis Germaniae *magister*, et immortali vir gloria, adscito

Sarckmasii nomine fatali, [a]) *iudicia de nouissimis iurisprudentiae ciuilis Scriptoribus.* Dictio in his est elegans, tersa, et ad veterum scriptorum imitationem composita, sed multo sale conspersa. Quare, cum viros quosdam nobiles, vt Herm. Conringium, Boeclerum, Samuel. Pufendorfium, Phil. Iac. Spenerum, Samuel. Rachelium, Georg. Hornium, alios [b]) perstrinxisset, ex ciuium Academicorum numero exclusus, et Vitemberga eiectus, Lipsiae, Berolini et aliis in locis latuit, donec in illa ipsa, ex qua iussus fuerat exire, Academia professoris munus obtinuit. [c]).

[a]) Hoc ipsum verbum adhibitum legitur in programmate Academ. Vitemberg. contra Schurzfleischium scripto, quod habetur in Theod. Crus. *Actis Sarckmasian.* n. XIII. p. 269.

[b]) v. *Nou. libror. rarior. collect. Fasc. II.* Halae, 1709. cf. Cel. *Baumeisteri*, viri elegantis doctrinae, et amici nostri suauissimi comment. *de insigniorum nonnullorum Satyricorum fatis funestoque vitae exitu*, eleganter scripta. Sect. II.

[c]) Inter eruditos coelibes recte nostrum refert Irenae. Carpentarius *in centuria erudit. coelib.* p. 54. Ipse vero profitebatur, se non ex contemptu coniugii a vitae socia abstinere, sed quia *legibus* his vitam suam circumscribere nollet, *fatetur.* Bibliotheca illius locupletissima, neque

que ſolum plurimis Latinorum Graecorumque auctorum libris, ſed multis quoque, manu doctorum virorum ad marginem illuſtratis, ornata, in bibliothecam ducis Vinarienſis tranſiit. cf. Cel. Geſneri Tractat. *de Bibliotheca ducali Vinarienſi, praeſertim qua fuit Schurtzfleiſchiana.* Vinar. 1723. Omnibus, qui de vita viri ſummi expoſuerunt, palmam praeripit Cel. *Bergerus*, v. *diſſert. Academ.* p. 89. Ex quo fonte omnes deinde ſuos hortulos irrigauerunt. v. *Act. Erudit. Lipſ.* 1708. p. 481. *Nou. litter. Germ.* 1708. p. 349. *Clarmundus*, alii. Praeſagia clarorum virorum de *Schurtzfleiſchio* collegit Ioach. Mantzelius *in lib. de praeſag. eruditor. de erudit.* §. 37. E quibus memoranda videtur potiſſimum vox illa Ioh. Victoris, Cancellarii aulae Waldeccenſis: Pater tuus niues ſpargit, meritisque venerationem aetatis addit, in te magnum Boxhornium Salmaſiumque deſtinat, et erudito orbi pollicetur.

XXXIV.

GEORGIVS BVCHANANVS, in agro quodam regni Scotiae a. 1506. natus, diem ſuum obiit Edinburgi, a. 1582. d. 28. Septembr. Perſtrinxit egregius hic Poeta iuſſu Iacobi, regis, monachos e familia Franciſci, carmine, quod *Syluam Franciſcanorum* inſcripſit. Quare variis modis ab iis vexatus, et in monaſterium, ſeu carcerem potius,

 detru-

detrusus est. E quo nisi custodibus dormientibus, per fenestram aufugisset, vix capitis euitasset periculum. Ille, qui a. 1643. *memoires of the Family of the Stuarts* edidit, *Buchananum* grauiter reprehendit, quod et animo et scriptis Mariam, reginam, nefarie laesisset, eundemque narrat iam morti proximum a Deo petiisse, tantillum vt sibi temporis concederetur, quo crimen in maiestatem commissum, palinodia expiare, animique turbas sedare posset. conf. *Act. Erudit. Lips.* a. 1685. p. 23. Praeter Historiam Scotiae elegantissimam, carminum Dauidis paraphrasin edidit, quam certatim et vno ore docti viri laudant. [a]) Dauidis vero pietatem, si Sandaeno et Bidermanno, Iesuitis, fides habenda, vita minime expressit. *Buchananum* per annos XXX. ne orationem quidem dominicam recitasse, nobis persuadere cupiunt. [b]) Sed quis est, horum qui hominum calumniandi libidinem nesciat? [c])

[a]) De paraphrasi psalmorum erudite agit Ioh. Gottl. Krausius *in der Bücherhistorie* P. I. p. 58. vbi varia doctorum hominum iudicia affert. *Nouam* illius et accuratam editionem Abbas de *Lestang* Parisiis edidit.

b) v. May-

b) v. Mayeri *betendes Kind Gottes*, p. 6.

*) Opera *Buchanani* in vnum volumen redacta in Scotia prodierunt, v. *Journ. litter.* T. IV. p. 217. et *Ephemer. Parisienses* 1716. P. II. p. 430. vbi Roberti Fribarni Epistola de editione editorum et ineditorum *Buchanani* librorum occurrit. Aliam editionem Thomas Rudimannus curauit, cuius mentionem faciunt *memoriae Treuoltienses*, mens. Febr. N. II. Caeterum de *Buchanano* vid. Pope-Blount *in cens. celebr. auctor.* p. 462. Bail. *diction.* sub hoc nomine, Wolf. in diss. *de carcere crudit. museo*, §. IX. p. 15. Clarmund, s. Rudiger *in vita Buchanani*, quae inuenitur in P. III. *vit. clar. viror.* p. 75.

XXXV.

Non semel IOANNES SELDENVS, vir magni ingenii et industriae, iniquitatem fortunae expertus est. Cum a. 1621. in senatu regni, de periculo religionis liberius dixisset, Regi Angliae se adeo inuisum reddidit, vt Rob. Ducaeo, Decurioni Londinensi, in custodiam traderetur, in qua quinque septimanas commoratus fuit. Dissoluto a Rege Parliamento, anno 1629. cum aliis quibusdam, qui non ab aulae partibus erant, in turrim Londinensem, et deinde in ergastulum piraticum detrusus est. E quo, sine

eiusdem anni emittebatur quidem, mox tamen iterum in vincula coniiciebatur, quae, detecta innocentia, ipsi detrahuntur, et pro iniuriis perlatis MMMMM librae a. 1647. ex publico aerario persoluuntur. Idem *Seldenus* edito libro *de Decimis*, quas iure diuino niti negauit, magnas turbas concitauit, clerumque in se adeo excitauit, vt palam palinodiam canere cogeretur. [a])

[a]) Vita Seldeni praefixa est editioni illius operum, a Dau. Wilkins Londini a. 1726. curatae, vbi vid. p. 6. 8. 9. 26-29. cf. Stollii *Bibliothec.* p. 380. sequ.

XXXVI.

Paulus Sarpius, qui sub nomine PETRI SVAVIS POLANI diu latuit, ex ordine seruorum, et inde *Seruita* quoque dictus, natione Italus, vir eruditionis admirandae, exquisitissimi iudicii, indefatigabilis industriae, modestiae denique et integritatis vix aequiparandae, [a]) libris quibusdam contra Pauli V. pontificis arrogantiam, ad defendenda Venetorum iura, scriptis, aulae papali adeo infestus est factus, vt non solum

pro-

proſcriptionis, ſiue, vt vocant, excommunicationis poena afficeretur, ſed eiusdem quoque aulae machinationibus, a quinque ſicariis, cum veſperi ad monaſterium ſuum rediret, inuaſus, multisque vulneribus ſaucius pro mortuo relinqueretur, aggreſſoribus in aedes nuntii Apoſtolici, et inde Romam fugientibus. [b]) [c])

[a]) Hoc elogium cum multis aliis habet Pope-Blount *tr. Cenſur. celebr. Aut.* p. 608.

[b]) Diligenter et vere de excommunicationis indole expoſuit, accurateque docuit, pontifici Romano, ſuae vtilitatis cauſa, alios proſcribendi, ius et poteſtatem nullam eſſe. v. *Vnſchuld. Nachricht.* a. 1720. p. 92.

[c]) v. Thuan. Lib. 137. Hiſtor. et Vita Pauli Seruitae a *Patre Fulgentio* ſcripta *Hiſtor. Concil. Trident.* praemiſſa eſt. cf. etiam Morhof. *Polyb.* T. I. L. I. c. 21. p. 221.

XXXVII.

EDMVNDVS RICHERIVS, [a]) Presbyter Lingenſis, itemque Doctor Sorbonicus et Vniuerſitatis Pariſienſis Syndicus, etiam inter infelices auctores referendus eſt. Scripſit ille libellum *de Eccleſiaſtica et Politica poteſtate*, quo Pontificem Romanum vehe-

menter

menter offendit, multumque ſibi moleſtiae creauit. Etenim cum in Collegio Cardinalis Monachi eſſet, immiſſis a duce Eſpernonio ſatellitibus, vi exinde raptus et carceri incluſus eſt, ex quo tandem, amicis et Academia Pariſienſi intercedentibus, cauſſaque coram ſenatu bene dicta, dimiſſus eſt. Cum vero poſtea, a P. Ioſepho Capucino ad prandium vocatus, in aedes illius veniret, praeſente Notario Apoſtolico vt retractaret, ſtrictis pugionibus adductus eſt. Hoc praemium laboris ſtudiique tulit, vir ille, cui, vti ipſe dicere ſolebat, in medio regno, cuius iura ſtrenue tuebatur, velut exuli viuendum erat, cuique, ne ſibi vis ab aduerſariis inferretur, collegio pedem efferre non licebat. In anno mortis definiendo non conſentiunt ſcriptores. Philippus Mornaeus *in myſterio iniquitatis* ad an. 1612. commemorat, *Richerium* propter hanc fati iniquitatem, ingenti terrore percuſſum, biduo poſt an. 1633. obiiſſe: auctor vero Anonymus, qui an. 1723. *memoires Chronologiques et Dogmatiques ad imitationem* Tillemontii, edidit, hoc negat, eumque an. 1631. defunctum eſſe docet.

Iudi-

udicium de libro isto *Richerio* tam fatali, qui gere cupit, adeat *Noua litteraria* an. 1720. l. 18. p. 140. [b])

[a]) Goldnerus *in bibliotheca αὐτοδιδάκτων Richerium* nostrum inter αὐτοδιδάκτους refert, eumque magno πολυμαθείας ardore ad literarum studia, sine duce, annos viginti natum, se contulisse, commemorat. Idem ille *Richerius* edidit *historiam Conciliorum generalium*, quae in *Actis Erud. Lips.* 1683. p. 494. sqq. recensetur. *Vindicias* quoque *doctrinae maiorum scholae Parisiensis* adornauit; nec *non obstetricem animorum*, quem librum Adamus Rechenberg an. 1695. denuo publici iuris fecit, et in praefatione de vita *Richerii* exposuit. Plura de vita, fatis et scriptis huius viri inueniuntur in *Ephemeridibus Parisiens.* 1716. P. I. p. 256. sqq.

[b]) Verba haec sunt: *Dieses Werck kann denen Catholischen Geistlichen, sonderlich in Franckreich, sehr gute Dienste thun, indem sie die Meynungen ihrer Kirche besser, als in irgend einem andern Buche, darinnen finden, und es wird dienen das Andencken derselben, aller Bemühungen, die man sich gegeben und noch giebt, dasselbe zu unterdrücken, ungeacht, zu verewigen. Die protestirenden Theologi können auch viel daraus lernen, und die Waffen daraus nehmen, sich wieder die Verfechter des Römischen Hofes zu vertheidigen.*

XXXVIII.

XXXVIII.

NICOLAVS FRANCVS, [a]) poeta Italus ingenio amoeno et celeri, sed satyrico, praeditus, et teste Colero *in Anthol* p. 152. magna Etruscae, Latinae et Graecae linguae peritia instructus fuit. [b]) Varia in aulam Romanam scripsit, largius aceto perfusa, quam Pontifex perferre poterat, vt *Philenes Satyram*, et *Pasquillum*, cui verba Iohannis: *verbum caro factum erat*, fuerant inserta. Quibus sibi magnum odium conflauit, vltimumque supplicium perpessus est. De quo non vna est doctorum hominum opinio. Colerus in l. c. p. 156. *Obseruandum hic operae pretium ducimus*, scribit, *dignum hunc senem nequaquam capite damnatum fuisse a P. Pio V. contumeliosa ob verba in ipsum effusa, vt fere omnes hallucinati autumant, sed famosos ob libellos, quos in Pium IV. viuentem ac mortuum effutierat. Cum enim Francus Priapeia explanare coepisset, eiusdem Pii IV. iussu non solum vetita ei fuit, verum etiam combusta coepta explanatio. Hinc ingenti in Pontificem flagrans ira, plurima in ipsum voce ac scripto profudit conuitia.* Pro his *nullam tunc*

tem

temporis poenam luit, quia valido Cardinalis Moroni patrocinio fretus. Pontifice vero functo, adeo in mortuum acuit calamum, ac famosos euomuit libellos, vt nullum fuerit conuicii genus, quod in illum non exspuerit. Huius rei gratia, Pio V. iubente, morte damnatus fuit. Sunt, qui *Francum*, fracto crure ad Pasquinum, ſtatuam, cui libelli famoſi ſolent affigi, ſuſpenſum fuiſſe dicunt. [c]) Magliabechus in epiſtola ad familiarem ſe ab oculari teſte accepiſſe ſcribit, *Francum* tempore noctis, atro ſyrmate loco ſupplicii veſtito, morte punitum fuiſſe. In *Carpentariis*, quae Pariſiis an. 1714. prodierunt, p. 53. legitur, *Francum* iuſſu Pii V. non quod Paulum IV. conuitiis laceraſſet, ſed priuatum ob odium (*par une haine particuliere lui chercha querelle assez mal à propos*) e patibulo ſuſpenſum eſſe.

[a]) Diſtinguendus eſt a *Daniele Franco*, auctore libri de indicibus librorum prohibitorum v. Bailii *Nouvelles*, 1685. P. II. p. 786.

[b]) cf. Tollius *de infelic. litterat.* p. 430. et Bernhard. *in der curieuſen Hiſtorie der Gelehrten* p. 847.

[c]) v. Schelhornii *Amoenit. litter.* T. VIII. p. 502.

XXXIX.

De TRAIANO BOCCALINO varia ſunt hominum iudicia. I. Fabricius illum virum acri, ſed tumido atque inflato ingenio, ad iocandum cum aliquo maledicto facetum, omnique elegantia doctrinae excultum fuiſſe, atque ad morem Satyricorum aliorum vitia notaſſe, propria vero non animaduertiſſe, exiſtimat. Eundem Kochius in diſſ. *de Satyra e rep. litterar. eliminanda*, §. 11. *Tom. II. Miſc. Lipſienſ.* p. 599. eleganti a natura ingenio praeditum, ea praeſertim arte excelluiſſe ſcribit, quae in Rebus publicis et gubernandis ciuitatibus verſetur. Plura dabit Pope-Blount *cenſ. celebr. auctor.* 651. Scripſit vero librum, qui titulo *Lapidis Lydii politici*, Italice, *pietra del paragone politico*, innotuit. [a]) In hoc regis Hiſpaniarum non tantas eſſe vires ac opes, demonſtrauit, quantas putarent homines, easque, ſi quis alius rex rem recte adgrediatur, facile labefactari infringique poſſe, monuit. Quod, quomodo optime fieri poſſet, oſtendiſſe etiam fertur. Quare Venetiis, vbi ſe maxime tutum fore ſperabat, a quatuor validiſſimis hominibus correptus,

reptus, in lectum coniectus, et sacculis, arena refertis, sic contusus est, vt paullo post exspiraret. b) Scripsit idem *Boccalinus Relationes ex Parnasso*, in quibus multorum vitam perstrinxit, atque ideo Italiae Lucianus appellatus fuit. Plurimi *Boccalinum* imitari voluerunt, inter quos maxime Pallauicinus eminet, qui ad illum proxime accedit. Idem institutum a. 1710. Nicolaus Amenta est aggressus, qui Neapoli *de Rapporti di Parnasso* edidit. Ad *Boccalini* vero elegantiam perspicuitatem, sales et facetias hic accedere non potuit. vid. *Nouell. litter.* a. 1716. p. 233. Tacitum etiam eruditis notis ornauit, de quibus Cel. Morhofius T. III. *polyhist.* L. 2. p. m. 17.: *Olim tanquam κειμήλιον seruabatur in eruditorum Bibliothecis, nunc a Blauio editus est*, commentarius iste, qui e Bibliotheca Gudiana illum *accepit.* c)

a) Prodiit hic libellus Cosmopoli, 1652. et recusus Cosmopoli, re autem vera Berolini, sumtibus Nicolai, Bibliopolae, a. 1726. Latine ab Ernest. Ioh. Creutzio redditus prodiit Amstelod. apud Elzeuir. 1640. germanice vna cum *Relationibus* ex Parnasso, Francof. 1654. Recensetur autem a Struuio in Biblioth. philos. c. 4. §. 17. et a Carl. Arndio in Biblioth. politico-

herald. select. Class. II. gener. Class. X. special. *§. 5. n. 4. p. 360.* cf. Ian. Nic. Erythr. *in pinacoth.* III. n. LIX. p. 767. Eundem Cardinalibus Caietano et Borgesio tribui, docet Stollius in *introd. in histor. erudit.* P. I. c. 5. §. 70. et Arndius l. c. p. 361. Sed Boccalinum verum esse auctorem luculenter demonstrat *Vigneul-Marville Melang. d' histoir. et de litterat.* T. I. p. 10. Sub nomine hoc *Vigneul-Marville* latere Bonauenturam d' Argonne monet Bailius, (*lett. p. 666. et 708.*) et Heumannus in *Actis philosoph.* P. II. p. 362.

b) cf. Bailii *diction.* P. I. p. 620. Mencken. *Analect. de calamit. litterat.* p. 444. Fabric. *Histor. Biblioth. suae*, P. III. p. 489. Morhofius in l. c. p. 80. hanc calamitatem ipsi ob *Relationes* accidisse commemorat. Obiter hic narrandum, Gallum haud incelebrem, *le Noble*, ob librum Gallicum, (*piere de touche politique*) singulis superioris seculi mensibus emissum ad requisitionem legati Lusitani in carcerem ideo fuisse coniectum, quod non honorifice satis regem tractauerit. v. Placc. *in theatr. anonym. et pseud.* c. IX. n. 2467. f. 611.

c) Marquardus Gudius ex peregrinatione multos codices manu exaratos, aliaque doctorum virorum monumenta nondum edita secum attulit, et illis bibliothecam suam, omnis generis libris instructam, sic auxit, vt priuatorum sortem longe excederet, et regiam prope fortunam adaequaret. v. *Morhof. Polyh.* T. I. L. I. c. 25. *Act. Erudit. Lips.* a. 1697. p. 139.

XL.

XL.

ROGERIVS DE BUSSY RABUTIN, a. 1668. natus, in Iesuitarum collegium traditus, tanta auiditate atque ingenii celeritate litteras humanitatis hausit, vt vndecimo anno aetatis dignus iudicaretur, cui philosophia traderetur. Annos XVI. natus castra sequi coepit, rebus in Lotharingia gestis interfuit, et deinde ad litterarum studia se recepit. Octo vero mensibus peractis iterum militiae nomen dedit, variaque fata expertus est. Bis fuit in custodiam datus. Primum quidem a. 1641. in suspicionem venit, parum in praelio se fortiter rem gessisse, suisque partibus minime satisfecisse, atque ideo carcere multatus est. A. 1660. vero in libello quodam [a]) amores nobilium foeminarum descripsit. Quare primum aula discedere iussus, deinde exilio affectus, tandem in custodiam datus est, vbi praeclara quaedam scribendi nactus fuit otium. [b])

Librum illum, ipsi fatalem, argutum et elegantem quidem, sed nimis aculeatum appellat Huetius *in Comment. de rebus ad ipsum pertinent. L. V.* p. 129. Scripsit etiam com-

mentarios de rebus ſuis, in quo ipſe ſe magnifice laudat. Ingenio fuit valde iocoſo, lepido et faceto.

a) *Hiſtoire amoureuſe des Gaules, à Cologne a. 1701. par le Comte de Buſſy.*

b) v. *les Memoires de Roger de Rabutin Comte de Buſſi*, Pariſ. 1697. 12. Cel. Menckenii diſſ. *de comment. hiſtor. quos Galli* memoires *vocant*, n. 45. p. 37. Wolf. *de carc. erud. muſ.* p. 43. Menckenii diſſ. *de Viris militia aeque ac ſcriptis illuſtribus*, p. 20. Lipſ. 1708. Ob alium librum, *les amours du palais Royal* ad regem eum ab inimicis delatum fuiſſe, ex Morerio narrat Budd. *in Lexic. hiſt. vniu.* ſ. v. *Rabutin.*

XLI.

IOANNI LVFFTIO, typographo, bibliopolae, atque conſuli Vitebergenſi admodum fatalis fuit Bibliorum editio. Audiamus ea de re Andream Riuinum in *Ludis ſecularibus ob inuentam in Germania calcographiam*, (libro raro nec vbiuis obuio) p. 9. ſic dicentem: *Ioh. Lufft*, qui primus Biblia germana Lutheri procuderat, eam ob cauſam quotannis a Pontifice ipſo die viridium inſcriptus papyro in ignem coniectus perhibetur cum imprecationibus et diris

vſitatis.

vſitatis. En tibi exemplum, quod quousque odium et ſuperſtitio progrediatur, demonſtrat! Gretſerus illum, qui Biblia Lutherana flammis tradat Epheſiis comparat, qui libros curioſarum artium Vulcano corrigendos tradiderint, et P. Eiſenhuth Lutheranorum Biblia rogo putauit digniora eſſe ipſis laſciuis Ouidii carminibus; quod haec mores tantum, illa fidem quoque corrumpant. vid. Schelhorn. *Amoen. Litter.* T. VIII. p. 478. At ne quis forte putet pontificios in verſionem modo Lutheri tantopere inuectos eſſe, monebimus Godofred. Hannenberg, ordini Ieſuitico adſcriptum, in libro Sileſſilebis, 1724. edito Biblia in lingua, vt aiunt, authentica ſcripta, culpaſſe, et eccleſiae teſtimoniis poſtpoſuiſſe, atque etiam Eccium, Deum nunquam Bibliorum editionem iuſſiſſe demonſtrare voluiſſe. v. *Fortgeſ. Saml.* 1724. p. 22. Quid vero de Haſio dicamus, qui ſcripturam ſacram expreſſum diaboli verbum appellat, niſi ſenſu eccleſiae intelligatur? [a]) Quae cum ita ſint, nemini mirum, videri debet, Pontificem ob vernaculam Bibliorum verſionem adeo in Luſſtium

 exar-

exarsisse. Addit vero, modo laudatus Riuinus, *Lufftium* has diras risisse, et eo die plerumque se hilarius gessisse, his additis: ego hodie vehementer Romae in flamma desudabo, proinde largiorem potum assumam, et illam restinguam necesse est. [b])

[a]) vid. *Christl. Evangel. Jubelpredigten auf das erste Luther. Jubelf. geh. durch vier Doctor. und Professf. Theolog. zu Wittenberg.* p. 274. cf. Langenmack *Histor. Catechet.* P. I. p. 393.

[b]) Vitam, laudes et fata *Lufftii* Theologus Altorfensis celeb. Georg. Gustau. Zeltnerus a. 1727. edidit, et *Lufftio* primam bibliorum Lutheri editionem tribuit, p. 47. sed, quantum memini, huius fati mentionem nullam fecit. Plura de *Lufftio* dabit *Steph. Mattaire* in Annal. Typographicis, et Cl. *Schoepflinus* in Vindic. Typograph.

XLII.

FERRANTES PALLAVICINVS, Placentinus, Canonicus Regularis, seu Augustini congregationis Lateranensis, ob varias Satyras, [a]) in quibus Vrbanum VIII. Pontificem, totamque Barberinorum gentem perstrinxit, a simulato tandem amico, *Carolo Morsu*, Gallo, proditus, Auenione in

ferali

ferali pegmate capitis ſupplicium ſubiit, [b]) et tale fatum expertus eſt, quale ei Loredanus in epiſtola [c]) quadam praedixit.

[a]) Tales ſunt *il corriero ſualigiato*, *il divortio celeſte*, *la baccinata*, quae continentur in operibus illius ſelectis, edit. in II. part. in Villa franca, 1673.

[b]) Narratur triſte hoc fatum in Vita *Pallauicini*, Italice ſcripta, et tam citatis operibus praefixa, quam verſioni *diuortii coeleſtis*, a. 1696. Amſtelod. editae.

[c]) Verba notatu digna habet Stollius in Introduct. *in hiſtor. erudit. Part. I.* c. V. p. 242.

XLIII.

Exſtat STATII BVSCHERI *Cryptopapiſmus nouae Theologiae Helmſtadienſis*, licet neque loci, neque anni, neque typographi nomine addito. [a]) In hoc libro accuſat auctor Helmſtadienſes Theologos nouitatum in doctrina de S. Scriptura, de iuſtificatione et bonis operibus, de peccato originis, de chriſtiana eccleſia, de poteſtate Papae Romani, de coena domini et ſacrificio miſſae, aliorumque errorum contra Corpus doctrinae Iulium, in cuius verba iuraſſent, commiſſorum. Fuit tum *Buſcherus* Hano-

uerae ſacerdos ad aedes S. Aegidii, atque bis ad ſenatum eccleſiaſticum citatur, vt cauſam diceret. Primum vero imbecillitatem atque aegritudinem corporis ſimulans, non paruit, et deinde clandeſtina fuga ſe cum ſuis proripuit. Dedit ad Senatum Hanoueranum litteras, in quibus ſe libenter cauſam ſuam acturum eſſe profitetur, ſi legitimus et incorruptus adſit iudex. Dicitur paullo poſt fugam obiiſſe, etſi vbi et quomodo mortuus ſit, ignoramus. [b])

[a]) Impreſſus hic liber dicitur Hamburgi apud Tobiam Gundermannum, a. 1639. vid. Placcius de *Pſeud.* p. 498.

[b]) De Buſchero atque hoc libro v. *Vnſchuldige Nachr.* a. 1716. p. 991. et Crenii *Animadu. Philol.* P. XIII. p. 198.

XLIV.

Tres libros, quantum nos quidem ſcimus, ſcripſit IEREMIAS FELBINGER, Briega Sileſius. *Prodromum demonſtrationis* ex libris V. T. quod ſolus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vnus Deus: quod ſolus *homo* Ieſus ſit Chriſtus et filius Dei, et quod *Spiritus S.* ſit virtus Dei, anno 1654. porro

demon-

demonſtrationes Chriſtianas pro eodem argumento, et quod per fidem iuſtificati teneantur vitam ſuam inſtituere ſecundum praecepta Dei et mandata Chriſti, e libris N. T. depromptas an. 1653. et denique *Epiſtolam ad Chriſtianos*, vnum altiſſimum Deum, patrem Domini et Saluatoris noſtri I. C. ſecundum ſacras ſcripturas V. et N. T. recte agnoſcentes, Amſtelod. 1672. Secutus eſt primo caſtra Suecorum, ſed e militia redux ſcholam Coslinenſem in Pomerania regundam ſuſcepit. Quemadmodum vero in caſtris multa grauia perpeſſus erat, ita neque in hoc munere conſtantem fortunae fauorem expertus eſt. Recepit enim atque defendit in prioribus duobus libris dogmata Vnitariorum, atque hac de cauſa an. 1653. munere exutus fuit. Contulit ſe quidem Helmſtadium, ſed quoniam ibi libros ſuos Studioſis legendos praebuit, ante ſolis occaſum vrbe decedere iuſſus eſt. Hinc Amſtelodamum abiit atque iuuentute inſtituenda et erroribus typographicis corrigendis, aegre vitam tolerauit. Obiit 1689. natus annos LXXIII. *)

*) Vid. *Benthemii Holländischer Kirchen- und Schulstaat; Arnoldi hist. eccles.* P. II. p. 564. et *Sandii bibliothec. Antitrinit.* p. 157. nec non eiusdem *Catalogus Scriptorum Socinianorum,* (sistens appendic. II. propylaei Histor. Eccles. Christianae Seuerini Walth. Slüteri p. 285. 286.) ex quo plura eius scripta eiusdem argumenti cognoscere licet. Conferatur etiam *Fabricius* in *Histor. Bibliothecae suae* P. V. p. 52. et *Relationes Innocuae* s. *Vnschuld. Nachr.* a. 1705. p. 589.

XLV.

CORNELIVS, Gallus, iam senex scripserat carmen, hoc quod titulo innotuit, *l occasion perduë et recouvrée*, lasciuum et impudicum. Quo facto Cancellarius *Seguierius Cornelium* adcersit, grauiter obiurgat, et certo die vna secum coram Confessionario peccata expiare iubet. Fatetur *Cornelius* P. Paulino, se versus lasciuos composuisse, atque hac poena afficitur, vt primum librum Thomae a Kempis, *de imitatione Christi*, in Gallicos versus conuertat. Quod tam feliciter ei successit, vt et precibus Reginae aliorumque adductus seundum librum, et morbo afflictus tertium quoque transferret. *)

*) *vid. Carpentarian.* p. 284.

XLVI.

IOH. S. GIOVANNI CINELLI, diu Florentiae Medicinam docuit, magnamque variis libris gloriam nactus est. E quibus memorari prae aliis meretur *Bibliotheca volans*, quam in certas sectiones diuisit, quarum quarta Auctori multas molestias attulit. [a]) Ibi enim controuersias inter Rammazinum et Monegliam vehementiori stilo descripsit, seu notauit potius. Quo factum est, vt et haec sectio a carnifice palam combureretur, et *Cinelli*, per XCIII. dies carceri inclusus, in exilium eiiceretur. Qui casus tantum abfuit, vt satyricum *Cinelli* ingenium frangeret, vt ille potius omnis ordinis homines perstringeret, sibique infestos redderet. Natus annos LXX. a. 1706., aut ex aliorum opinione, a. 1705. diem obiit in castello Lauretano. Bibliothecam volantem Sancassani continuauit, et sub ficto *Philoponis* nomine, ad finem perduxit. [b])

[a]) Primordia et fata huius Bibliothecae enarrant *Ephemerid. Parisiens.* T. VII. p. 164. *Cinellum* Bibliothecam hanc ex consilio Magliabechii scripsisse, eamque libellos et schedas variores continere, notat Morhofius in Polyb. T. I. L. I. c. XVII

c. XVIII. p. m. 232. cf. *Act. Erud. Lips.* 1688. p. 345.

[b]) Vitam *Cinelli* edidit Paulus Gagliardi. v. *Nouell. litter.* 1737. p. 636. cf. Iul. Negri *histor. scriptor. Florentinor.* p. 277.

XLVII.

De ANTONIO VENETIANO pauca sunt, quae dicenda habeamus, eaque ex *Anton. Mongitorii Bibliotheca Sicula* excerpta p. 73. Vir fuit eleganti ingenio praeditus, lepidus, in sermone multas facetias proferens, sed ob libellos satyricos saepius in carcerem detrusus. Captus est a piratis, Algeriis seruiit, et a. 1578. a Senatu Panormitano, soluto pretio, redemtus fuit. Denique ob libellum in Proregem scriptum, cuius auctor Antonius noster dicebatur, Panormii in vincula coniectus est. Vbi, cum tormentarius puluis, ibi reconditus, nescio quo casu, accenderetur, a. 1593. vt ipse praedixerat, [a]) miserrime periit. Venatianum hunc non omittere debuit Dau. Theodos. Lehmannus, in libello *de casibus Poetarum Tragicis*, vel *fatis eorum aduersis*, valde iucundo, et *Viteberg.* a. 1714. scripto.

[a]) Plurimos eruditos, vt Stoeflerum, Rohrmannum, Dudithium, Ern. Stockmannum, Vaninum, alios sibi mortem praedixisse constat. vid. M. Dan. Frid. Iani dissertat. *de eruditis sibi mortem praesagientibus*, in *Miscell. Lips.* T. II. p. 635.

XLVIII.

FELIX MALLEOLVS, Germ. *Hämmerlein*, circiter a. 1434. vixit, et inter alia *processum iudiciarium coram Deo habitum, inter Nobiles et Thuricenses ex vna, et Switenses partibus ex altera, cum sententia definitiua et eius executione*, edidit. [a]) Qui liber multo sale persperfus, animos multorum in *Malleolum* incitauit. Quorum ira accidit, vt in carcerem mitteretur, et in vrbe Zurchensi in monasterio Franciscanorum teneretur captiuus. Quod fatum tantum absuit, vt *Malleoli* ingenii vim atque vigorem extingueret, vt ad varia scribenda illum impelleret. Quo anno carcere emissus fuerit, non satis constat. Nos quidem parum certi de *Malleoli* vita habemus, et quae iam in medium protulimus, doctissimo Auctori Thesauri *Historiae* Helueticae debemus. Catalogum libr-

librorum *Malleoli* exhibent *Noua litterari. Lips.* a. 1736. N. 64. p. 564.

a) Hic venit nobis in mentem *Iacobi Ayreri Processus iuris*, de quo quid sentiendum sit, lectores iudicent. Expugnauit Christus gehennam et damnatos liberat. Lucifer Christum accusat. Belial Syndicus constituitur. cum notario et duobus testibus Deum adit. Salomoni, vt de re cognoscat, imperatur. In ius vocatur Christus. qui, quoniam multis negotiis districtus est, suas partes Mosi mandat. Moses ne in ius veniat, a Iudaeis impeditur. Belial venit, et Christus vt damnetur, postulat. Negat Salomo, *quod tota dies citato cedat Gloss. in §. omnis stipulatio.* Ex his facile de reliquis iudicari potest. Quod si vero quis elegantius quidquam scire cupiat, legat quae Racinus, vir politissimi ingenii, de Bartholo disputat. (*Histoire de l' Acad. des Inscript.* etc. T. X. n. XIV.) Hic enim ingenio suo tantum indulsit, vt diabolum cum Maria iure agentem, fingeret. Venit diabolus ad tribunal Christi, et, an quispiam humanum genus defendere velit? interrogat. Maria se defensionem illam suscipere velle profitetur. Negat diabolus. esse illam matrem iudicis, et mulierem coram iudicio nihil agere debere. Quod argumentis ex Digestis et Codice petitis comprobare conatur. Diabolus, quoniam generis humani post Adami lapsum dominus fuisset, vt cautio fiat, postulat. *Spoliatus*, ait, *antea restituendus*, et praescriptionem appellat. Negat Maria. *Quod vi aut clam*

et *ex leg. III. §. vlt. Dig. de acquirenda possessione* malignum possessorem praescriptionis ope nihil sibi acquirere posse docet. Sed haec hactenus. Nobis tamen homines hi magis miserandi, quam irridendi videntur.

XLIX.

MICHAEL SERVETVS, Hispanus, Villanouae in Arragonia natus est, qui, vti animum nouitatis [a]) cupidum habuit et linguae Arabicae addiscendae gratia, viginti annos natus, in Africam abiit, ita reuersus ex itinere variis libris, insolitis prauisque opinionibus refertis, in Gallia editis, cum de *Trinitatis erroribus*, [b]) tum maxime de *Restitutione Christianismi*, eam sibi calamitatem creauit, vt primum Viennae in custodiam daretur, deinde, postquam ipse sibi fuga consuluerat, effigies et libri comburerentur, denique Geneuae, consilio Caluini, antea amicissimi, mox infestissimi [c]) iterum vinculis constrictus, viuus rogo impositus, et, libro de *Restitutione Christianismi*, femori alligato, flammis exustus, miserrime periret. [d])

[a]) *Ita de eo iudicat* Moshemius *in historia vitae Michaelis Serueti*, Helmstadii, a. 1727. edita.

[b]) De libris Serueti vid. *Act. Erud.* a. 1710. p. 781. *memoir. de litterat.* T. I. p. 29. Schelh. *Amoen. litter.* T. II p. 348. *Biblioth. Bremens.* A. I. p. 739. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1710. p. 157. *N. Zeitung.* a. 1721. p. 506. Cyprian. *Catal. MSC. Biblioth. Goth.* p. 109. Seelen *Select. litterar.* p. 52. et p. 68. *Act. Erudit.* 1719. p. 391. Moshem. in l. c. p. 29. et p. 162. Scherz. *Syst.* p. 66. qui eum, Deum hermaphroditum vocasse, scribit.

[c]) De odio hoc Caluini passim vid. Moshem. p. 42. p. 45. 98. 156. *Bibl. Angl.* T. III. p. 222. et *Act. Erudit.* a. 1694. p. 163.

[d]) De morte *Serueti* praeter Moshemium vid. Cyprian. *Pent. disp. ecclesi.* p. 90. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1726. p. 657. et *Acta Erud.* a. 1714. p. 63. vbi Bailius hoc supplicium non probasse dicitur. Caeterum vita *Serueti* copiose et diligenter scripta vid. *in Bibl. Angl.* T. II. et *Gelehrt. Fam.* P. 24. p. 872. *Antiqu. Nou. Theol.* a. 1717. p. 241. Arnoldus *in haereseol.* L XVI. c. 33. non modo Seruetum excusat, sed etiam verum et solidum Christianismi fundamentum ei adscribit, eo nomine reprehensus ac refutatus a Theologo Primario, Cypriano, in lib. *de motibus Socinianorum*, c. II.

L.

IOANNES FISCHERVS, primum Doctor et Cancellarius Vniuersitatis Cantabrigiensis, deinde Episcopus Roffensis, multum apud Henricum VIII. regem Angliae, quem

quem olim docuerat, auctoritate et gratia valuit. Sed cum diuortium et expulsionem reginae laudare nollet, atque etiam palam in a) libris improbaret, tantum in regis odium incidit, vt primum in carcerem detrusus, mox d. XXII. Iul. 1535. securi percuteretur. Tres linguas calluit, et iure suo doctis illius tempestatis viris annumeratur. Lutherum illiusque doctrinam maximo odio habuit, et *Assertionis Lutheri de variis doctrinis papisticis confutationem*, edidit. Supplicium magno animo pertulit, omnibus, illis qui machinati erant, bona precatus. Misit Paulus III. captiuo pileum cardinalitium. Sententiam vero vt mutaret *Fischerus*, iramque regis leniret, tantum abfuit, vt magis etiam illam accenderet. Cum ad supplicium duceretur, *pedes*, exclamauit, *facite officium vestrum, breuis vobis adhuc est metienda via.* Tum carmen, *Te Deum laudamus*, canens, fortiter vltima exspectauit. b)

a) De libro fatali, quem contra diuortium regis scripsit vid. Nicol. Sanderus *de origin. et progress. Schismatis Anglicani.* L. I. p. 83.

b) De *Fischero* vid. Bellarminus *de scriptor. Eccles.* p. 252. du Pin *Biblioth. Eccles.* T. XIV. p. 145. *Fortges. Sammlungen*, a. 1724. p. 851.

LI.

NICOLAVS DRABICIVS, ex Morauia ortus a patre, qui in vrbe Strasnitz consul fuit, inter fanaticos seculi XVII. valde eminet. A partibus fratrum Bohemorum fuit, et per aliquot annos munere sacro functus est, quod a pontificibus a. 1628. ipsi abrogabatur. Proficiscitur deinde ad Hungaros, se ad ducem Ragozy confert, et, otio diffluens, nescio quas reuelationes, omniumque Iudaeorum atque profanorum hominum conuersionem in ore habet. Quoniam vero pleraque sua vaticinia aduersus domum Austriacam profert, (iussu enim Ferdinandi II. Imper. expulsus fuit) pessima quaeque illi praedicit, et in libro, *Lux in tenebris*, multa non toleranda scripsit, porro etiam atque etiam commonefactus, ineptiis abstinere noluit, sed nouam reuelationum suarum editionem parat, illaque Christo regi regum, dicare meditatur, iussu Imperatoris a. 1671. d. XVI. Iul. Presburgi manu capiteque truncatus est,

cor-

corpore vna cum libro modo nominato, rogo impoſito, et flammis ſub patibulo abſumto. [a]) Io. Amos Comenius reuelationes *Drabricianas* collegit, multorumque ideo odium et inimicitias expertus eſt. Id quod ipſe fatetur in editione germanica *Vnius Neceſſarii*, [b]) p. 461. Frid. Adolph. Lampe, Theologus Reformatus non contemnendus, in *Hiſt. Eccleſiae Reformat. in Hungaria et Tranſyluan. Drabricium* hunc e familia Lutheranorum fuiſſe ſcribit. In quo nobis errare videtur. Conſtat enim Fanaticum hunc primum eccleſiae Reformatae addictum, tum a pontificiis deceptum, eorum ſacra amplexum eſſe. Hi enim veniam homini et vitam promittunt, miſerumque diu vana ſpe lactant. Cum vero iam in eo eſſet, vt poenas daret *Drabicius*, admonet Ieſuitas, et vt promiſſis ſtarent, flagitat. Illi ſe non temporalem, vt aiunt, ſed aeternam vitam in animo habuiſſe, et hanc ſe illi conſeruaſſe dicunt. v. *Fortgeſetzte Sammlungen* a. 1728. p. 1099. [c])

a) v. Reinh. Dieter. Volgt *diſſert. II. de haereticis miſera morte extinctis*, §. 46. p. 63.

 b) Com-

b) Commenii *Vnum Necessarium* cum notis et additamentis Ahasu. Fritschii Francofurti prodiit. Scripsit hunc librum annos LXXVII. natus, et a. 1668. *viam lucis vestigatam et vestigandam* edidit, vbi subtilem Chiliasmum fouet. Priuatum sibi cum numine commercium esse gloriabatur, *Drabicium*, Felgenhauerum, alios, sequebatur, et Burignoniam maxime coluit. cf. Feustkenii *Gynaec. Haeretic. Fanatic.* p. 241.

c) De Drabicio vid. Bailius in *diction.* T. I. p. 1066. Stockmann. *Elucid. Haeresium* p. 196. Alethophili *Sendschreiben an Herrn M. R. O. von neuen Propheten. Cölln.* 1712. p. 57.

LII.

THOMAS WOOLSTON, Londini a. 1733. diem suum obiit. Vir fuit multarum rerum cognitione instructus, sacrae vero scripturae, praesertim vbi miracula Christi commemorat, omnem fidem et auctoritatem derogauit. Scripsit 1705. libellum, quem *The old Apology* inscripsit. In quo illud potissimum sibi propositum habet, vt, litterali plane reiecta, allegoricam sacrorum librorum interpretationem defendat. Litteralem igitur qui rationem sequantur Apostatas, et *in alio libro, Free Gifts to the Clergy*, Anti-*Christi* ministros appellat. Idem vero, cum

a. C.

a. C. 1726. in diſputationibus de miraculis, (*diſcourſes on the miracles*) omnino miracula facta eſſe negaret, allegorica vero ratione explicandos eſſe doceret, qui illa commemorarent, ſcriptores ſacros, atque etiam alia quaedam in Chriſtianam doctrinam euomeret, tulit praemium ſtultitiae et improbitatis. Nam Collegio Sidneyenſi eiectus primum, in carcerem detruſus eſt. E quo, cum poſt anni ſpatium emitteretur, mulctam C. librarum Sterlingicarum homini irrogarunt ei, qui cognoſcendi poteſtatem habuerunt. Vitam tamen honeſtam eundem geſſiſſe, virtutem adamaſſe, et iniurias ſibi illatas aequo animo tuliſſe, aiunt. Cuius memorabile exemplum narratur. Muliercula quaedam, *Woolſtono* in agro obuiam facta, quo tandem modo, nequiſſimum tu ſilicernium, clamat, crucem, furcam, et patibulum adhuc euitaſti? Cui *Woolſtonus*, quid quaeſo optima? reſpondet, quo ego te offendere potui, quam ne vidi quidem vnquam? Tum nonne tu, peſſime, in Seruatorem noſtrum impetum feciſti? vetula inquit. Libros tuos perniciosiſſimos, quam auide Iudaei exceperunt

et, quae tu ſubminiſtraſti, in nos tela emiſerunt! Complures operam ſuam et ſtudium ad *Woolſtoni* errores refutandos contulerunt. E quibus nobis nominandi videntur prae reliquis, Io. Rayus, Pierre, Stebbinus, Epiſcopus de S. Dauid, de S. Malbridge, et eruditiſſimus Sherlokius, cuius librum in Gallicum ſermonem tranſtulit Moinius, et Hagae hoc titulo exſcribendum curauit, *les Temoins de la reſurrection de Jeſus Chriſt examinés et jugés.* De vita hominis expoſuit Anonymus in libro, *The life of M. Woolſton*, qui tamen caute legendus. Conſulat lector *Nouellas litterarias*, a. 1733. p. 721. ſeq. et *Acta Erudit. Lipſ.* 1733. p. 523. De allegorica vero interpretatione ſacrae ſcripturae ſi quis cognoſcere cupiat, legat velim *Ioh. Aug. Erneſti* libellum *de Origine interpretationis librorum S. S. Grammaticae auctore*, Lipſ. a. C. 1756. editum, qui, vt omnia viri doctiſſimi, nobisque amiciſſimi, copioſe et eleganter ſcriptus eſt.

Praecipuas theſes heterodoxas examinauit et caſtigauit b. Chr. Gottl. Ioecher in repetita diſp. *de Woolſtonii paralogismis in doctr. de miraculis Chriſti* Lipſ. 1730. et ſqq.

LIII

LIII.

MATTHAEVS PALMERIVS, [a]) vir prompta et copiosa eruditione instructus primis Friderici III. temporibus floruit, concilio Florentino interfuit, et variis modis ingenium et doctrinam testatus est. Edidit *libros IV. de Bello Pisano, et chronicon Prosperi* continuauit. Quibus vtinam libris acquieuisset! Sed scripsit quoque carmen *de ciuitate vitae*, in quo animam, hac terrestri labe seiunctam, et corporis vinculis exutam, multa et varia loca [b]) peragrare, et tunc demum ad beatorum in coelo concilium peruenire docuit. Librum idem de Angelis scripsit, in quo falsas de his spiritibus opiniones quasdam proposuit. Quas cum ipse reuocare nollet, igne combustus est, vt testatur Vossius *de histor. Gr. et Lat. L. III. c. 7. p. 179.* Sunt tamen, qui Palmerium hunc splendido funere elatum, et librum *de ciuitate vitae* pectori impositum esse scribant. [c])

[a]) *Matthaeus* hic distinguendus est a *Iacobo Palmerio*, cuius honorificam mentionem facit Huetius *in comment. de reb. ad eum pertinent. L. I. p. 70. Hic* ad eruditos milites pertinet, acerrimosque

mosque calculi dolores litterarum ſtudiis leniit. De hoc *Palmerio* exponit Stollius *in den Nachricht. von ſeiner Biblioth.* P. III. p. 211. cf. *vitas virorum Clariſſim.* quae Vratislauiae prodierunt. p. 186.

b) Ad Manichaeorum errorem, atque etiam quorundam ethnicorum Philoſophorum ſententiam, qui animas circa ſepulchra vagari credebant, haec opinio accedere videtur. cf. Zornii *Biblioth. Exeg. antiqu.* p. 606. Saurin *Diſcours über die Bibel*, P. I. p. 846.

c) vid. quae Fabricius ex Leibnitii *ſcriptor. rer. Brunſu.* T. X. p. 424. *in Hiſtoria Biblioth. ſude*, P. II. p. 485. monuit.

LIV.

IO. MICHAEL BRVTVS ſeculo XVI. floruit, variisque libris inclaruit. a) Praeſtantiſſimum illius ingenii opus *Hiſtoriam Florentinam* eſſe non falſo exiſtimant viri docti. Hanc Cl. Schelhornius inter libros publica auctoritate ſuppreſſos refert, in *Amoenit. Litter. T. II. p. 346.* ſic loquens: *Admodum raram eſſe nemo facile ignorat Io. Mich. Bruti hiſtoriam Florentinam Lugduni a. 1562. in 4. excuſam, ex ea nimirum ratione, quod duces Florentini quotquot nanciſci potuerunt, eius exempla coemi curauerint.* Magna enim ani-

mi fiducia, quotiescunque offertur occaſio, au-ctor eorum partes tuetur, qui vt reipublicae libertatem ſartam tectamque ſeruarent, omnem mouerunt lapidem, atque ita ſummo niſu Mediceae proſapiae moliminibus obſtite-runt. Inſertus hic liber eſt rariſſimus *The-ſauro Antiquitat. et Hiſtoriar. Italiae* Tom. VIII. a. 1723. edito. Brutus vero, quoniam ſe hoc libro inuiſum compluribus reddidit, vt inſidias principum euitaret, totam per Europam vagatus eſt omnesque miſerias pertulit. [b]) Quod exilium eodem animo pertuliſſe dicitur, quo M. Brutus, Iulii Cae-ſaris ſicarius, qui ad Ciceronem haec ſcri-pſit: *An tu Romae habitare id putas incolu-mem eſſe? res non locus oportet praeſtet illud mihi.* Magna vero vox et Romano digna!

[a]) De hoc Bruto memini *Ioh. Guil. Bergerum*, cu-ius ſolum nomen elogium eſt, in praelectioni-bus ſuis, ſic dicere: Quia Machiauellus etiam conſcripſit de rebus Florentinis octo libros, mul-ti opinati ſunt, vnum eſſe Brutum et Machia-uellum; Brutum eſſe tantum nomen perſona-tum. Sed falluntur. nam verum eſt nomen. Agunt quidem de eodem argumento, et VIII. *vtriusque* ſunt libri, ſed plane diſſimili ratione *ſcribendi.* Machiauellus ſcripſit Italice, Brut

Lat

Latine, et eleganter admodum. Plane videtur nitorem aliquem ſequi excultum, ad elegantiam Iulii Caeſaris, ſed interpretatio Machiauelli eſt barbara ſaepe. quare cauendum de illo errore, et aliter ſentiendum. Vtrumque tamen reddit hiſtoria inuiſum.

b) Audiamus auctores *Actor. Erudit.* vernaculo ſermone conſcriptorum, P. XCV. p. 767. *Weil Brutus in dieſer Schrifft die Wahrheit allzu derb geſagt, und denen Groſsen zu Florenz nicht ſattſam geſchmeuchelt, ſo mag dieſes wohl die Urſache ſeyn, warum er ſein Vaterland verlaſſen, und die übrige Lebenszeit bey Hunger und Kummer als ein Exulant faſt in gantz Europa herumwallen müſsen.*

LV.

PETRVM ARETINVM ob libros ſatyricos, in quibus, quaecunque ſummi viri et principes, vel dicerent, vel facerent, perſtrinxit, vulgo *flagellum principum* appellant. Ipſe vero in corpore fuſtes et flagella nimium expertus eſt. Freherus enim illum, principum quorundam Italorum iuſſu, fuſtibus ad mortem vſque caeſum eſſe, commemorat. Scripſit etiam, teſte Bailio in *Diction.* T. I. p. 328. librum quendam nefarium, quem a caprarum laſciuia et libidine *capricium* inſcripſit. Alia, quae ex peruerſo

Aretini

Aretini ingenio profecta ſunt, ex Genſelii litteris in Atrio nouo librorum (*Neuer Bücherſaal*) P. XVII. p. 324. afferuntur. Vbi etiam quatuor libros *de humanitate ſ. incarnatione Chriſti* ſcripſiſſe dicitur. In quibus de conceptione Mariae, beatae virginis, impie loquitur, et illam a Spiritu S. in auem transformato, grauidam fuiſſe dicit. Sunt qui ab hoc *Aretino* librum *de Tribus impoſtoribus* ſcriptum eſſe contendant. Verum et Monachius (*Mſr. le Monnoi*) in eleganti libro, nunquam eiusmodi libellum fuiſſe, ſatis demonſtraſſe nobis videtur, et Grotius iam ante Aretinum natum de hoc libro rumores diſſeminatos fuiſſe ſcribit. Nos liberum cuique iudicium relinquimus, et hoc vnum addimus, *Aretinum* a multis regibus ac nobilibus viris dona accepiſſe, vt aliis parceret, alios acerbe perſtringeret. Alii tamen, vt iam monuimus, proteruiam hominis fuſtibus coercuerunt. v. Tenzelii *Biblioth. curioſ.* T. I. p. 491. Tandem homo, qui omnia irridebat, omniumque riſum captabat, ſi Laurentio Politiano fides habenda, *riſu exſpirauit.* Hic enim in dialogo de

riſu

risu, p. 78. *infandas obscoenitates*, inquit, *cum de meretricibus, sororibus suis, audiret, ex risu sellam in qua sedebat, euertisse, occiputque vehementer grauiterque ad terram afflixisse, vt illico nequissime interiret, aiunt.* Ludouic. Morerus hosce in eum versiculos scriptos esse testatur,

> Condit *Aretini* cineres lapis iste sepultos,
> Mortales atro qui sale perfricuit.
> Intactus Deus est illi, causamque rogatus
> Hanc dedit, ille, inquit, non mihi notus erat.

Quos tamen versus supposititos esse censet Bailius, qui in *Aretinum* verba Horatii, e L. II. ep. I.

> - vertere modum formidine fustis
> Ad bene dicendum delectandumque redacti.

optime conuenire arbitratur. Nam post verbera animum ad sacros labores, et paraphrasin carminum poenitentialium Dauidis adiecisse dicitur. Est de hoc elegans in *Menagianis* carmen.

S

Si ce livre unit le deſtin
De David et de l'Aretin,
Dans leur merveilleuſe ſcience,
Lecteur n'en ſois pas empêché,
Qui paraphraſe le peché
Paraphraſe la penitence.

Homo fuit acuto ingenio praeditus, ſed nullius frugi, et in omne voluptatum genus effuſus. cf. Freherus in *theatr*. Spizelius *de litter. infelic*. Bailius in *diction*. ſ. v. *Aretinus*. v. Seelen *in Select. litter*. p. 389.

LVI.

NICOLAVS BECKMANNVS, Heida apud Dithmarſos oriundus, in Lundinenſi Scanorum Academia Anteceſſor, quoniam acerrimo erga virum ſummum, Sam. Pufendorfium, odio incenſus, [a]) *indicem nouitatum quorundam* in opere Pufendorfiano de I. N. et G. notatarum, a Ioſua Schwarzio, Lundinenſi itidem Theologo, ſuppreſſo tamen nomine editum, quibusdam in locis interpolauerat, et contra mandatum regium, *Gieſſae Haſſorum* typis excudendum curauerat

uerat, munere priuatus et exilio punitus, eo tandem, desperatis rebus, adductus fuit nequitiae, vt repudiatis Lutheranorum sacris, ad pontificios se conferret. Qua quidem animi leuitate, et famae et salutis aeternae periculum adiit.

*) Apparet hoc non solum ex horrendis, quas fecit, minationibus, cum se Pufendorfium, nisi se missum faceret, μέσως et ἀμέσως, etiam cum dispendio salutis suae aeternae aggressurum fore, eadem, qua Pufendorfium ad certamen prouocauit, epistola scripsit, sed etiam ex nefario facinore, cum affinem suum, vt Pufendorfium cum vxore et liberis trucidaret, subornauit. v. Pufendorf. *epist. ad amicos super famoso Beckmanni libello.* p. 97. *in Erid. Scandic.* et in *specimin. Controuers. ex quibus* citat Ioh. Frid. Ludouic. *delineat. hist. iur.* nat. §. 1. p. 88.

LVII.

HIERONYMVS MAGIVS, Italus, historiarum, mathematum, aliarumque scientiarum peritissimus, a Venetis Famagustae iudex constitutus, et hac vrbe a Turcis occupata, captiuus in vrbem Constantinopolim adductus, duos libros, admodum praestantes, alterum *de equuleo*, alterum *de tintinnabulis*,

nabulis, ſine omni fere ſubſidio, in carcere compoſuit, eosque oratoribus, Caeſareo et Gallico, ad Portam Ottomannicam, dedicauit, ſed infelici prorſus fato. [a]) Cum enim legati illi gratum declaraturi animum, ſumma ope niterentur, vt captiuum e carcere liberarent, tantum abfuit, vt voti fierent compotes, vt potius mortem ipſi accelerarent. Re enim intellecta, carceris praefectus *Magium*, cum ad oratorem Caeſareum iret, reduci ſtatimque in carcere ſtrangulari iuſſit. [b])

[a]) Libros hos recenſet Io. Chriſt. Wolfius in diſſ. *de carcere erudit. muſ.* p. 36.

[b]) v. Vincent. Parauicin. in *Singular. de viris eruditione claris*, n. XV. p. 6. cf. Bail. *diction.* ſub hoc nom. Teiſſier *in eloges de Savans.* T. I. p. 355.

LVIII.

IONAS SCHLICHTINGIVS A BVCOWIETS, varia ſcripſit, quae inſerta ſunt Volum. V. *bibliothecae Fratrum Polonorum*, vt Commentarium in Euangelium Ioannis, in epiſtolas ad Romanos, ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, aliosque ſacri codicis libros.

bros. In epiſtola ſiue praefatione praefixa Lubienicius de vita et morte *Schlichtingii* exponit, atque praeter alia ſcribit, illum maxima veneratione coluiſſe Grotium, eiusque ſententias ſaepenumero ſecutum eſſe. Fuit noſter Eques Polonus, et ſacerdos primum Racouienſis, deinde Luclauicienſis, at ob editam *Fidei Chriſtianae confeſſionem*, patria eiectus, obiit in Marchia Brandenburgica a. 1661. Magnifico ornatur elogio a Fratribus Polonis in epiſtola ad Senatum Claudiopolitanum, ſeque illius prudentiam et dexteritatem in adminiſtrandis eccleſiae negotiis compertam habere dicunt. conf. praeter Lubieniecium Arnold. *H. E.* P. II. p. 562. et Sand. *B. A.* p. 126.

LIX.

HERMANNVS DEVSINGIVS vitam priuatam muneri publico praetulit, variaque ſcripſit, quorum catalogum cum vita ſua Theodoro Haſaeo miſit, qui illum *Biblioth. Bremenſi, Claſſ. V.* p. 936. inſerendum curauit. Inclaruit praecipue *demonſtrationibus Allegoriae hiſtoricis*, ſ. hiſtoriis allegoricis

V. et N

V. et N. Test., quibus tres dissertationes *de mysterio S. S. Triados* addidit. [a]) In quibus de Trinitate sic disputat: „Quemadmodum anima hominis ad imaginem Dei Trini condita, constat tribus distinctis facultatibus, intellectu, iudicio et voluntate, quae tres facultates vnam constituunt animam, ita essentiam Dei contineri hisce tribus subsistentiis, intellectu, cui propria sit conscientia et praescientia, iudicio, cui propria sit sapientia et veritas, et voluntate, cui competat potentia et charitas, eisque infinitis, quae tres subsistentiae vnam Dei essentiam absoluant.„ Haec omnia, an. 1690. ἀνωνύμως quidem euulgauit *Deusingius*, sed diu latere non potuit, vehementerque animos hominum in se concitauit. Audiamus ipsum Deusingium. „Foedissima in *Deusingium* coorta tempestas est, et non secus ac si omnia pariter elementa in eum conspirarent, quae non ante desaeuire desiit, quam ei sacris esset interdictum, vsque dum, quod in publicum emisisset, publice reclamasset, quanquam sine vlla erroris demonstratione.„ v. Bibl. Bremens. *Cl. V. p.* 933. Proposuit sibi idem Deusin-

 gius

gius allegorice Sacr. Scripturam explicare, ſed non melius ei hoc conſilium ſucceſſit, quam omnibus, hanc qui viam eandem iniuerunt. A. 1722., natus annos 68., obiit. v. *Fortgeſ. Saml.* a. 1722. p. 1022.

a) Liber hic ſuppreſſo nomine a. 1690. primum prodiit, deinde auctus et illuſtratus ſub Autoris nomine a. 1701. Franequerae lucem vidit. cf. *Act. Erudit.* a. 1702. p. 392. *Vnſchuld. Nachr.* a. 1710. p. 606.

LX.

GABRIEL ACOSTA a) Luſitanus, a parentibus pontificiis, iisque a Iudaeis ortis, natus, et a. XXV. aetatis Iudaeorum ſacra amplexus, contra immortalitatem animi b) ſcripſit. Quo Iudaeorum animos adeo exacerbauit, vt per annos XIV. eiectus, tandem ſignis poenitentiae editis, et plagis XXXIX. acceptis, in ſocietatem reciperetur. Scripſit idem *Exemplar vitae humanae*, quod poſt triſte ipſius fatum ex Simonii ſchedis a Philippo Limborchio editum et *Amico Colloquio cum erudito Iudaeo* additum eſt. In quo praeter alia haec leguntur: „*Scio aduerſarios meos, vt nomen*

meum

meum coram indocta plebe dilanient, solitos esse dicere, hic nullam habet religionem, Iudaeus non est, non Christianus, non Mahometanus. Vide prius, Pharisaee, quid dicas. Coecus enim es, et licet malitia abundes, tamen sicut coecus impingis.„ Vitam hominis impiam non potuit non tristissimus exitus sequi. Inimicum enim quendam ianuam praetereuntem cum frustra globulo plumbeo emisso enecare tentasset, eodem telo a. 1640. se interfecit. [c])

[a]) De hoc *Acosta* confer. Wolfius in *Biblioth. Hebr.* P. I. p. 131. Molleri *Homonymoscop.* p. 784. Baili *Diction.* T. I. p. 68. Reiman. *Einleit. in die Histor. der Theolog.* p. 615. Tenzel *Monatl. Vnterred.* 1698. p. 815. Ioh. Fabric. *Histor. Biblioth.* s. P. III. p. 400.

[b]) Liber de immortalitate animi, illi qui tam fatalis fuit, Hispanica lingua scriptus Amstelodami hoc titulo editus est: *Examen Traditionum pharisaicarum cum lege scripta contra animorum immortalitatem.* Hunc medicus quidam suasu Iudaeorum palam refutauit.

[c]) Pertinet igitur *Acosta* ad eruditos αὐτοχείρους, de quibus plura scripsit b. Kochius vir doctiss. cuius, in munere successor, cineres veneror, in *Miscell. Lipsiens.* T. II. p. 832. cf. *Act. Erudit. Lips.* 1688. p. 222. 1714. p. 447. 1716. p. 321. Cyprian. *dissert. Eccles. pent.* p. 93.

Miscell. Lips. T. VI. p. 46. *Journ. des Sçav.* 1705. p. 86. et cl. Heumannus *in lib. de αὐτοχειρίᾳ Philosophorum, Ienae* 1703.

LXI.

IVLIVM CAESAREM VANINVM, Taurisano Neapolitanum [a]) ridiculum fuisse hominem vel ex eo intelligitur, quod nomen *Lucilii*, a patre acceptum, cum *Iulii Caesaris* nomine commutauit. Quod alii ideo fecisse dicunt, vt securius delitescere posset: alii eum insolenti gloriae auiditate adductum idem cum Romani imperii conditore nomen habere voluisse, non sine ratione contendunt. Romae et Patauii operam litteris dedit, vbi Petro Pomponatio praeceptore vsus est, quicum tamen in contemnenda Aristotelis Philosophia non conuenit, quem admiratus est adeo, vt illum, *Philosophorum deum, humanae sapientiae dictatorem, et sapientum pontificem maximum appellaret.* Cum praecipuas Europae partes peragrasset, Lugduni in Gallia substitit, ibique a. 1615. [b]) *Amphitheatrum aeternae prouidentiae diuinae magicum Christiano-Physicum, nec non Astrologo-Catholicum* edidit,

sequenti

sequenti anno cum censura et priuilegio regis recusum, c) quod postea primam illi Atheismi suspicionem conflauit. Hanc vero multum auxit libro *de admirandis naturae reginae deaeque mortalium arcanis*, edito a. 1616. profanisque de Deo sermonibus plane confirmauit. d) Coniectus igitur ab Inquisitoribus Tolosanis in carcerem, et rogo impositus a. 1619. animam efflauit. e)

a) Taurisanum patriam suam *nobilissimam et velut in orbis annulo gemmam* ipse appellat Vaninus *de arcan. Nat. Dial. LVI.* p. 424.

b) In hoc libro non solum diuinam prouidentiam, sed et animae nostrae immortalitatem magno conatu, nouoque et accuratiori modo in speciem defendit, tecte tamen id agit, vt refutando doceat, et languida oppugnatione contrariam opinionem legentibus persuadeat, tacitumque cum Atheis consensum haud obscure prodat. Qui emunctioris paullo naris sunt, haec facile animaduertunt, neque a scelerato homine sibi imponi patiuntur. Non ex vno alteroque loco, vbi pie et sobrie loqui videtur, diiudicandus est, sed ex integris diligenterque examinatis scriptis, maxime vero ex blasphemis, quae morti proximus effutiit, verbis Vanini de Deo sententia melius intelligi potest. Mitius autem, quam par est, de Amphitheatro *Vanini iudicat* Morhofius, qui *sanum* illud vocat, *in quo subtiliter de animi immortalitate disputet.*

disputet. Polyb. T. I. p. 79. Rectius Neumannus hoc libro inquit, quum se aduersus Epicureos et Stoicos maxime pugnaturum in fronte promitteret, frigida tamen et imbecilli defensione bonae causae id egit, vt multo animosiores reddiderit aduersarios, et vel ipsammet πανοπλίαν Christianam ludibrio exposuerit, v. diss. de *Christ. Stoic.* p. 21. cf. de hoc libro diss. Ioh. Gottl. Lucii de *cohabitat. et conglorificat. fidel. c. Christ.* p. 25. *Nou. litter.* 1709. p. 39. *Journ. des Sçav.* a. 1718. P. I. p. 689. *Act. Erudit.* a. 1709. p. 260. 1713. p. 173. Park. *diss. I. de Deo*, p. 77. Dorn. *Biblioth. Theol. Critic.* p. 507. Voetii *disput. Select.* P. I. p. 134. de la Croze *Entretiens* p. 356. vbi plurima, quae ad vitam et mortem Vanini pertinent, commemorantur.

c) Inde Spenerus coniicit, virus libri tam occultum esse, vt etiam Theologos fugerit, *Consil. Theol. Posth.* P. I p. 13.

d) In hoc libro demonstrare voluit, naturam, siue totum hoc vniuersum, omnium Deum esse. Licet enim lectoribus persuadere cupiat, se omnes fere Europae regiones ideo peragrasse, vt atheos omnes, vbicunque eos inuenire potuerit, debellaret, fucum tamen iis facit, ac maiori semper pondere hostium veritatis argumenta relata fulcit, quam suam ipsius ad ea relationem. Vbique suos quidem cum Atheis congressus memorat, et quanquam eorum rationes copiose et diligenter semper recitat, ea tamen est hominis impii modestia, vt, licet illos semper ad silentium redegerit, quibus tamen

argu-

argumentis id praestiterit, ipse sileat. cf. Samuel. Parck. docti viri dissert. egregia *de Deo et prouidentia diuina.* p. 265.

e) leg. Grammondus testis classicus, qui omni negotio interfuit, et *in Hist. Gall. Lib. III. p. 212. scribit:* Vidi ego in custodia, vidi in patibulo, videram antequam subiret vincula: flagitiosus in libertate et voluptatum auidus sectator, in carcere catholicus: in extremis omni philosophiae praesidio destitutus amens moritur. cf. Scherz. *System.* p. 125. *Act. Erudit.* a. 1709. Mens. Ian. Ioh. Gottl. Olearii dissertat. duae, *de vita, fatis, scriptis et opinionibus I. C. Vanini Ien.* 1708. edit. et Io. Maur. Schrammii, libell. singularis *de vita et scriptis famosi Athei* I. C. Vanini, Custrin. 1709. editus. Atheismi suspicione eum liberare conantur Arnoldus, antiquum obtinens, *in Haereshol.* L. XVI. c. 6. et anonymus, quem Arpium esse dicunt, quique hanc historiam pluribus se persecuturum esse promisit, in *Apolog. pro I. C. Vanino*, 1712. edit. qui Grammondi aliorumque scriptorum coaeuorum testimonia non nisi coniecturis et negationibus eludunt, quos confutauit *Croze* in l. c.

LXII.

IO. MARIANA, Iesuitarum ordini adscriptus, maximo alias vir ingenio, a) variis libris, *historia* maxime *Hispanica* inclaruit. Edito vero libro de mutatione monetae, in quo, vt Bernardinus Giraldus

Patauinus scribit, fraudes et imposturae ministrorum regiorum monetas publicas adulterantium detegebantur, oscitatio et dormitatio Philippi III. regis Catholici perstringebatur, ingentia denique damna in Hispania vniuersa exoritura praenunciabantur, [b]) tantam regis indignationem excitauit, vt in carcerem coniiceretur. [c]) Quam poenam potius ob librum *de Rege ac Regis institutione* merebatur. [d])

[a]) Hoc ipsi elogium tribuit Pope-Blount in *Cens. Cel. Auctor f. 614.* Hispanorum Liuius dicitur a Crenio in *Tom. II. method.* p. 189. ex quo habet Arnd. in *Biblioth. politico - herald.* vbi Conringii iudicium affertur, cf. *Act. Erudit. Lips.* a. 1735. p. 342. et Bailius, (*lettr. chois.* p. 499.)

[b]) v. *Schauplatz der gelehrt. Welt*, P. IV. p. 337.

[c]) v. Bail. in diction. sub *hoc nom.* et Nicol. Antonii *Bibliothec. scriptor. Hispanicor.* T. I. p. 560.

[d]) Ita iudicat Bail. in l. c. in isto libro doctrinam illam pestilentissimam Iesuitarum, Marianam vulgo, ab auctore sic dictam, de rege tyranno et haeretico, vel aperta vi, vel clandestinis consiliis, interficiendo proposuit, (v. *Act. Erudit.* a. 1731. p. 344.) qui Toleti, a. 1598. cum *superiorum* approbatioue et regis priuilegio *prodiit.* Sed a. 1610. post parricidium Henrici

rici IV. regis Galliae, iussu curiae Parisiensis ante fores templi Cathedralis a carnifice exustus est. cf. *Thuan. continuat.* L. III. p. 86. Foedas doctrinas in isto libro propositas commemorat etiam Conring. *de Regn. Hispan.* cit. a Pope-Blount l. c. Refutatur a Georg. Horn. in dissert. *histor. et politic. XVIII. de Tyrannide*, p. 124.

LXIII.

Fuisse ISAACVM PEIRERIVM, Burdigallensem Gallum, Praeadamitarum caput, constat. Hic, cum Bruxellis principi Condeo ab epistolis esset, a. 1655. exercitationem super Epist. ad Rom. V. 12. 14. et Systema Theologicum ex Praeadamitarum hypothesi, [a]) tecto licet nomine, edidit, in quibus probare conatur, Iudaeorum originem ab Adamo descendentium, esse maxime diuersam ab ethnicorum origine, ex Praeadamitis oriundorum. Qui libri a. 1656. a carnifice palam sunt combusti, et auctor, in vincula coniectus, [b]) [c]) ope heri sui libertatem hac lege recuperauit, vt sententiam pariter ac religionem mutaret. Itaque Romam profectus ab Alexandro VII. Pontifice supplex veniam erroris petiit, et libro edito *consilii sui rationem* reddidit, errorem suum

felicem praedicans, quia hac occasione ad ecclesiam Romanam esset adductus. Reliquum vitae tempus Parisiis inter fratres congregationis Oratorii contriuit, suamque opinionem vsque ad mortem clam defendit. [d])

[a]) De auctore Praeadamitarum et eius refutatione auctores plerosque omnes recenset Cel. Fabricius *in Cod. Psuedepigr. V. T.* p. 51. Integros tit. libror. Peirerii extr. Grapius in *Syslem. N. Contr. T. II.* p. 100. Olearius in *Synops. Contr.* p. 808. v. *Vnschuld. Nachricht.* a. 1703. p. 825. vbi exercitatio recensetur. Omnis vero conatus hoc fundamento nititur, quasi in Cap. III. Genes. alia creatio hominum, quam in C. I. commemoraretur. Ab Heumanno in differt. de *de fato vxoris Lothi* p. 26. Peirerius *histrionici cerebri homuncio* appellatur. Eundem Ioh. Fechtius in differt. *de Praeadamitismi recens incrustati examine* p. 8. *contemtorem omnis religionis, vel Naturalistam vel Atheistam vocat*, vbi plura de erroribus Peirerii afferuntur. Quomodo factum sit, vt hunc errorem defenderet, narrat *Quenstedt Syst. P. I.* p. 514. Fabric. *Histor. Biblioth. suae*, P. V. p. 258. et *Act. Erud. Suppl.* T. III. p. 388. Igni libro damnato, cum a Menagio de exemplo communicando appellaretur, dixisse fertur: *Parue, nec inuideo, sine me liber ibis in ignem* v. *Suit. de Menagian.* p. 39. et *Naudean.* p. 86. singularia de Peirerio dabunt *Act. Erudit.* a. 1737. p. 370. et Reiman Hi∫

Hist. Litter. Antediluu. S. 2. p. 93. Schelhorn. *Amoen.* T. 8. p. 388.

b) c) Ipse *Peirerius* in epist. ad Philotim. p. 27. scribit: *inauspicato die Mens. Februar. 1656. irrumpunt in cubiculum meum, agmine et impetu facto, triginta homines armati, et extractum cubiculo et domo rapiunt per plateas, et per longos ciuitatis anfractus, sublimem raptum intrudunt in carcerem.*

d) v. Spizel. *in infel. litter.* p. 828. Bail. *diction.* sub hoc nomin. Kriegius in dissert. *de hamartigenia*, Ien. a. 1707. in qua et p. 61. errores Peirerii recenset et refutat, eumque ex animo retractasse religionemque mutasse negat. p. 73.

LXIV.

VIRGILIVS, episcopus Salisburgensis, ab alio *Virgilio*, libri de inuentoribus rerum auctore, probe distinguendus, in libro quodam Antipodes esse affirmauerat. Quod quidem Zachariam, II. Pontif. Roman. impulit, vt ad Vtilonem, Bauariae regem, sic scriberet: *Virgilium a templo dei et ecclesia depellito, sacerdotio in Concilio abdicato, si illam peruersam doctrinam fuerit confessus.* Acerba vero vox! Romani quidem summa ope nituntur, vt pontificem

defen

defendant. Nam et Baronius, et Iosephus Mezgerus *in historia Salisburgensi* p. 192. *Virgilium* alios homines a nobis diuersos in alio mundo viuere docuisse, atque adeo nouam, inauditam, et Christianae doctrinae valde periculosam opinionem protulisse, dicunt. Auctores vero *diarii Triuoltiensis*, (a. 1708. Ian. p. 130. et Febr. p. 299.) *Virgilium* a Zacharia damnatum esse, negant, inter Antipodes Mathematicos et Physicos distinguunt, (hanc enim per distinctiones se expediundi viam ineunt vulgo homines, si omnem aliam defendendi rei rationem praecisam esse vident,) *Virgiliumque* non illos sed hos docuisse aiunt. Alias etiam putant non iniuria illum a Pontifice condemnatum fuisse. Cuiuis tamen, opinamur, cogitanti, quam inuisae semper fuerint Romanis nouae opiniones, quid de tota re sentiendum sit, facile apparebit. *)

*) v. Voetii *disput. select. T. I.* p. 645. Auentin. in *Annal.* Boior. L. III. *Bibl. Hallens.* T. III. p. 136.

LXV.

Dicitur a multis BARTHOLOMAEVS CARANZA, Epiſcopus Toletanus, ob Catechismum, qui, a. 1558. Hiſpanico ſermone conſcriptus, Antuerpiae hoc titulo prodiit: *Commentarios etc. ſobre et Catechismo Chriſtiano diuididos en quatro partes las quales contienen ſodo loque profeſſamor en el ſancto baptismo, como ſe vera en la plana ſeguiente dirigidos al ſereniſſimo Roy de España*, et quem Gregorius XIII. a. 1576. in indicem librorum prohibitorum retulit, hunc igitur ob librum in carcerem detruſus ibi per annos XVII. delituiſſe dicitur. Tandem a Gregorio hac poena affectus eſt, vt articulos quosdam eiuraret, et per annos V. munere exueretur. Quod eum opinor non aegre tuliſſe, quoniam ſingulis menſibus M. aureos numos ad vitam tolerandam accepit. v. *Vnſchuldig. Nachricht.* a. 1713. p. 30. Sunt tamen, qui aliter ſentiant. Varillaſius quidem, in *hiſtoria reuolutionum Europae ob religionem*, Philippum II. Hiſpaniae regem, per id tempus, quo Caranza *in carcere fuiſſet*, opimis Archiepiſcopatus

redi-

reditibus ad haereticos in Belgio opprimendos vſum eſſe, eorumque ſummam non multum ab octo Millionibus abfuiſſe commemorat, atque hanc veram omnis infortunii cauſam eſſe arbitratur. In ſcriptoribus vero ordinis praedicatorum recenſitis, (T. II. p. 242.) aliae cauſae afferuntur; ne Toletanus epiſcopus magis apud regem, quam reliqui gratia valeret, quod ditiſſimo ampliſſimoque Hiſpaniae beneficio potitus ſit, et ſummi Inquiſitoris munus ambierit, inde aemulationem, inuidiam, et odium eſſe ortum, nullumque inſidiarum prius, quam depreſſo *Caranza* fuiſſe finem. Quorum ſententia verior ſit, acutiores iudicent! Vtraque certe pars magnis ſe auctoritatibus tuetur.

LXVI.

SAMVEL CLARKIVS, alias vir magno et acuto ingenio, atque guſtu elegantiae venuſtatisque priſcae praeditus, a. 1712. in lucem emiſit huncce librum: *The Scriptures Doctrine of the Trinity.* [a]) In quo praecipuos de Trinitate errores affert; eſſe

vnam

nam tantum personam, quae pro Deo habenda sit, nempe patrem, cuius essentia aliis cum personis communicari nequeat; filium esse personam diuersae essentiae diuinae, cui nihil praeter independentiam desit; Spiritum sanctum neque Deum appellandum neque adorandum esse, vt alia taceamus. Quamuis non solum Ioh. Eduardus, Will. Lommerus et Eduard. Wells contra *Clarkium* scripserunt, eumque confutarunt, sed ipse *Clarkius* muneribus, quae adhuc gesserat, a. 1714, re diu in Parlamento agitata, exutus est. [b])

[a]) De hoc libro vid. Pfaff. *Hist. litter.* P. I. p. 256. *Journal. litter.* T. IV. p. 210. T. I. p. 264. *Vnschuld. Nachr.* a. 1713. p. 237.

[b]) De vita Clarkii vid. *Vnschuld. Nachr.* 1714. p. 839. *Büchers.* T. 4. p. 69. et Whistonius in *commentariis historicis de vita Clarkii.* cf. etiam *Act. Erudit.* a. 1731. p. 363.

LXVII.

PETRVS GIANNONIVS Tomis IV. regni Neapolitani historiam complexus est. Maximas vero cum hoc libro sibi inimicitias conflasset, Venetias se contulit, sperans fore, vt ibi saluus et incolumis viueret.

ret. Quae ſpes illum vehementer feſellit. Acerbiſſimi enim aduerſarii, atque etiam praepotentes, eo tandem rem deduxerunt, vt *Giannonius* e republica Veneta eiiceretur. Milanum deinde, et demum Geneuam ſe recepit. In qua vrbe cum ſe tutum ſatis arbitraretur, animum ad Tomum V. ſcribendum, atque adeo inchoatum opus perficiendum, adiecit. Duobus vero menſibus interiectis a nobili quodam viro, magnam qui amicitiam ſimulabat, in praedium, in finibus Sabaudiae ſitum, inuitatur. Quo cum veniſſet, regis Sabaudiae iuſſu in vincula coniectus Romam captiuus ducitur. v. *Relat. Nou. litterar. Lipſienſ.* a. 1736. p. 369. Meliori fortuna dignus videtur hic vir collectoribus *Actor. Eruditor. Lipſienſium*, qui probum animi candorem, fidem incorruptam, et ſtrenuam veritatis conſectationem ipſi tribuunt. v. *l. c. a. 1732. p. 458.*

LXVIII.

MICHAEL MOLINOS, diſtinguendus a *Molino*, Ieſuita Hiſpanico, ex familia *Pelagianorum*, dux quidem et auctor

Quiet-

Quietiſtarum, ſed teſte Ioh. Andr. Schmidio, *in decade diſſert. hiſtor. Theolog.* p. 134. prudens fuit vir, moresque ad omnem honeſtatem compoſuit. Edidit a. 1685. *manuductionem ſpiritualem*, qui liber ex Italico translatus in Latinum ſermonem vna cum alio *de quotidiana communione* a. 1687. exſcriptus eſt, atque, hoc titulo innotuit; *Manuductio ſpiritualis, extricans animam, eamque per viam interiorem ad acquirendam contemplationis perfectionem, diuitemque internae pacis theſaurum deducens.* Prodiit vero in publicum commendationibus Martini Ybannez, Archiepiſcopi Regii Calabriae, Franciſci Mariae de Bononia, Generalis ordinis S. Franciſci, aliorumque Romanae eccleſiae Theologorum munitus. Hic liber *Molino* fores ad amicitiam et fauorem cum Eſtraei, Cardinalis, tum ipſius Pontificis patefecit. Adeunt non multo poſt tribunal inquiſitionis patres e Societate Ieſu cum Dominicanis, quorum commodis valde exitioſus hic liber videbatur, et, vt *Molini* de libro accurate et diligenter cognoſcant iudices, poſtulant. *Molinus* optime ſuam cauſam agit,

librum ab aduersariorum calumniis defendit, et, vt iterum, a tribunali inquisitionis comprobatus, edatur, efficit. Aduersarii, quorum furor non sopitus; sed magis accensus est, *Molino* Iudaismum, Mahumedanismum, et nescio quem Ismum, crimini dant; nihil efficiunt, suae vero societati magnum imminere discrimen vident. Adeunt igitur Christianissimi Regis confessorem, patrem *de la Chaise*, rem exponunt, opem ab illo petunt. Hic, vt magna auctoritate, et summa gratia regis floret, tandem efficit, vt ad Estraeum, cardinalem, mandata mittantur, in quibus rex se aegre ferre testatur, quod doctrinam, quam e suo regno penitus exstirpare cupiat, Pontifex in suis aedibus inualescere patiatur, immo de *Molino* vt diligentius cognoscatur, imperat. Praefert Estraeus regis voluntatem priuatae amicitiae. *Molinus* a. 1684. in ius rapitur, a. 1687. iudicium, quod iudices inquisitionis tulerant de illo, promulgatur. Ducitur *Molinus* veste sacerdotis nitidissima indutus hilari vultu ad templum Mineruae. Ibi vinctus manibusque cereum tenens imperterrito et

forti

forti animo ſententiam, quam duo monachi alta voce pronunciabant, audit. Articulos LXVIII. eiurare cogitur, et in perpetuum carcerem detruditur. Carceris ſqualorem generoſo animo perfert, ſe in ſeceſſum nunc ſuum abire ait, et ſacerdotem, vna ambulantem, ita alloquitur: *Vale mi pater, videbimus nos iterum die iudicii, et tunc manifeſtum fiet, a cuius partibus, mea an veſtra, veritas ſteterit.* v. Bailii *Nouvell. de la Republ. des lettres*, 1687. P. II. p. 1342. Tale iudicium de *Molino* tuliſſe Pontificem non valde mirum videri debet. Nam, quae ſcripſerat, non poterant non pontificiae religionis fundamenta euertere. [a]) In carcere vſque ad a. 1696. vixit, quo demum liberatus, ſententiam mutaſſe dicitur. A multis hic *Molinus* maximis laudibus ornatur. Nos in iudicio Sonntagii acquieſcimus: *Oſtendimus quietem animae et pacem interiorem a Molino confictam, vocari poſſe ens rationis, quod tantum eſt obiectiue in Intellectu. Cumque adeo iſtud otium mentis ipſi etiam poenitentiae officiat, et hominem motibus contritionis et fidei ſuperiorem fieri poſſe ſupponat*, id-

 circo

circo malo potius, quam bono spiritu istud prouenisse opinor. v. *illius vocabul. psuedo-mysticum*, p. 52. [b])

[a]) vid. Camp. Vitringae *Typus theolog. practicae*, Franequ. 1716. cognouit hoc quoque auctor collectaneorum de Quietismo, (*Recueil de diverses pieces concernant le Quietisme.*) cf. *Acta Eruditor.* a. 1687. p. 429.

[b]) Plura de *Molino* dabunt, Burnetius in *epistol. I. de praesenti statu Italiae*, Col. 1688. Ioh. Wolfg. Iaegerus *in exam. Quietism.* Tubing. 1715. Ioh. Frid. Mayer. dissert. *de Quietistarum persecutionibus*, Hamburg. 1688. Thomasius *in den freymüthigen Gedancken*, p. 1109.

LXIX.

CASPAR PEVCERVS medicinae in Academia Vitebergensi doctor, post editos aliquot libros theologicos, [a]) in quibus Caluinismum incrustare studuit, et varia rerum nouarum molimina, [b]) Rochlizii, Cizae, et Lipsiae denique in carcere per decem annos retentus fuit, [c]) auctoritate, felicitate et gratia excidit, qua apud Augustum, principem electorem plurimum valuit, [d]) *suoque* exemplo docuit, aduersa plerumque *fata* eos experiri, qui negotiis, ab officio alienis,

alienis, maxime ad religionem pertinentibus, sese immisceant. [e]) Tandem a. 1556. Ioachimo Ernesto, principe Anhaltino, cuius filiam Agnetam Hedwigam Augustus eo anno in matrimonium ducebat, carcere dimissus est.

[a]) Tales fuisse ex multorum suspicione Catechesin Vitembergensem, librum, cui inscriptio fuit στερέωμα, Germ. *Grundfeste*, scribit Adami in *vit. Medicor.* p. 379. cf. Freher. *in theatr. clar. vir.* f. 1312.

[b]) Quantopere nisus sit, vt in scholam Portensem catechesis Vitebergensis introduceretur, et quantum illam Baldusio, Rectori, commendauerit, denique quam friuole primum rem negauerit, deinde manum abiurauerit propriam, docet Cel. *Am-Ende in memor. Inspector. Portens.* p. 35. Quare et *der Calvinisten Drommelschläger* appellatur in *Secret.* T. I. p. 463. cf. *Vnschuld. Nachr.* a. 1729. p. 622.

[c]) v. Wolfii disput. de carcer. erudit. mus. p. 41. et historia carceris Peuceri, quam ipse composuit. cf. *Act. Erudit.* T. VI. *Suppl.* p. 41. et *Act. Erudit.* vernaculo sermone script. T. V. p. 851.

[d]) Quanta apud Electorem gratia floruerit, copiose exponunt Adami et Freherus, in l. c. quorum ille, fortuna Peuceri nihil splendidius visum, nec felicitati illius quicquam defuisse *scribit.* p. 278.

e) Sic probe iudicat Reinhard in *animadu. ad Politic. Lipſ. ſ. Theatr. prud. elegant.* L. III. c. 5. n. 11. p. 789. vbi Auguſtus dixiſſe fertur. *Peucerus ſolle ſeiner Arzeney warten, und das Harn-Glaſs beſehen, und der Theologiſchen Sachen müſsig gehen.*

LXX.

POLYCARPVS LYSERVS, magni nominis, nec minoris doctrinae Theologus, primus omnium in Saxonia d. 26. Iun. a. 1577. Formulae Concordiae ſubſcripſit, quem deinde non Theologi tantum Vitebergenſes ſed reliqui quoque ſacerdotes ſecuti ſunt. Inſignis hic et nunquam ſatis laudandus Theologus rogatu Nobilium in ducatu Aſcaniae, a. 1590. ſententiam de Exorciſmo in libro hoc titulo edito: *Bedencken von Abſchaffung des Excorciſmi*, a. 1591. propoſuit, et defendit. Quo de libro Cel. Langemack in *P. II. hiſtor. Catechet. c. IV.* haec memoriae prodidit: *Es machte aber dis Bedencken dem guten* Lyſero *nicht wenig Sorge und Verdruſs, maſsen der Fürſt von Anhalt deshalben im folgenden* 1591. *Jahr d. 20. Febr. an den Rath nach* Braunſchweig ſchrieb,

und

und sich über den Superintendenten beschwehrte, deswegen die Crypto-Calvinisten, deren nicht wenige auch in dieser Stadt waren, als der Syndicus D. Marcus, Ihm hefftig zusetzten. Atque etiam beat. Gleichius in *P. II. Annal. Ecclesiast.* p. 545. Crypto-caluinianos huic libro alium opposuisse commemorat, et in *Examine Examinis Pieriani*, p. 180. legimus, in tabernis cereuisiariis horum asseclas Theologum traduxisse. Immotus vero *Lyserus* perstitit, famamque sequenti libello defendit: *Rettung der Ehren und Unschuld D. Polyc. Leysers, Churf. Sächs. Hoffpredigers, welchen die vermummeten, verkapten und unbenannte des D. Nic. Crells Freunde des Aufruhr, turbatae pacis publicae, und anderen Unfugs, iedoch* (Gottlob!) *mit Unwarheit, und höchster Ungebühr beschuldiget haben. Leipz. 1608.* Quem librum, non vbiuis obuium Tenzelius *Bibliothecae Curiosae* a. 1705. p. 682. totum inseruit, dignum, qui ab omnibus legatur. Manes beati viri Bailius, vt erat hominis ingenium, grauiter laesit. Qui non tantum falsa multa attulit, sed inique saepius de viro pio et docto iudicauit. Sed

 fusce

ſuſcepit proaui ſui defenſionem. Polyc. Lyſerus in praefat. *praelection. Lyſeri ſenioris in prophetas minores*, edit. a. 1709. cf. Gleichius, in l. c. et Zeibichius in lib. *de Theologis ad tempus commodatis*, p. 63. et Cel. *Am-Ende in Memor. Inſpector. Portenſ.* p. 19. (o).

LXXI.

IORDANVS BRVNVS, monachis dominicanis adſcriptus, *multum ille et terris iactatus et alto*, totamque Europam peruagatus, Pariſiis, Londini, et alibi litteras docuit. De *innumerabilibus, immenſo, et infigurabili, ſ. de vniuerſo et mundis* a. 1591. libros octo edidit, in quibus plures eſſe mundos demonſtrare, Deum vero in Circulum et in puncta conuertere voluit. Idem, vt alios febriculoſi hominis libros taceamus, de *beſtia triumphante* ſcripſit. In quo non tantum in Romanorum ſcelera acerrime inuehitur, ſed cultum Dei etiam, omnemque de Deo doctrinam maximis conuiciis proſcindit. Quid enim eſſe dicamus, quod *Moſen* magicae artis ope miracula feciſſe, ſacros vero libros mera eſſe ſomnia ſcripſit?

Qui

Quid quod in Christum saepius suae improbitatis virus euomuit, cuius imaginem, cum a. 1600. d. IX. Febr. Romae igne combureretur, toruo vultu primum adspexisse, deinde abiecisse dicitur. Vtrum diabolum peculiari oratione laudauerit, vt Spizelius et Keckermannus narrant, et an hoc monachorum commentum sit, alii iudicent. Mirati vero sumus saepe ac vehementer, quid sit, quod doctissimus *Heumannus* hominem, qui, teste Buddeo, (in *thes. de Atheism. et superstit. c. 1.* p. 114.) absona multa et blasphema adstruxit, in *Act. Philos.* P. III. p. 504. multo studio defendat, inter martyres Christianos, et testes veritatis referat, immo, quod magis mirandum, virum sanctum in P. IX. p. 390. appellat. Operae pretium erit verba viri clarissimi adscribere: *Ich bedaure billig, dass dieser heilige Mann von denen Protestanten selbst aus Unvorsichtigkeit in den Catalogum Atheorum gebracht worden, da er doch in den Catalogum martyrum gehöret; und ietzt mit allen denen, die um der Lehre Christi willen ihr Leben gelassen haben,* der ewigen Herrlich*keit geniesset.* Veremur profecto, ne amor

quidam nimius sui ingenii, et noua profe-rendi cupiditas longius virum de bonis litteris optime meritum abripuerit, quam fieri debebat. Nos quidem vltima certe verba numquam posuissemus. Tolandum autem ab Heumanno non dissentire nemini mirum videbitur, qui ingenium hominis nouerit. Quare ea, quae Scioppius ad Ritterhusium de vita, libris, et fatis Bruni scripsit, tanquam calumnias et mendacia reiicit. vid. *collect. oper. eiusd.* Londini, a. 1726. editam. Propius accedunt ad veritatis similitudinem Crozius, (*entretiens sur divers suiets.* p. 294. 314. 325.) et Struuius in *Actis litter. ex MSC. erutis*, Fasc. V. T. I. p. 64. cf. Bailius in *diction. Critic.* s. verb. *Brunus*.

LXXII.

VRBANVS GRANDIERIVS, Parochus et Canonicus Laudunensis, posteaquam libelli cuiusdam aduersus Richelium auctor fuerat delatus, in tantum viri nobilissimi odium incidit, vt magiae *falso accusatus* vna cum scriptis et characteribus *magicis*, ipsi suppositis, itemque cum libro

manu

manu exarato, *contra coelibatum clericorum*, igni concremandus traderetur. [a])

[a]) Liber hic fuit *La cordonniere de Loudun.* v. *histoire des diables des Loudun*, Amſtelod. a. 1693. in 12. cuius conuerſio Germanica prodiit Halae, a. 1704. cf. Bail. *diction. Il etoit bel homme, agreable dans la converſation, propre en ſes habits et en ſa perſonne, ce qui le fit ſupçonner, d'etre aimé des femmes et de les aimer.* Cum rogum aſcenderet, magno ſuſurro muſca caput illius circumuolitauit. Quare monachus, qui forte audiuerat, eſſe Beelzebub in lingua Hebraica regem muſcarum, Diabolum adeſſe dixit, animamque *Grandierii* ſecum auferre velle.

LXXIII.

ROBERTO STEPHANO, viro et ingenio, et doctrina et arte typographica inſigni, idem prope, quod *Io. Lufftio*, contigit. Nam cum Sacram Scripturam ſic edidiſſet, vt ſimul textum Hebraeum, verſionem graecam, et latinam exhiberet, atque etiam notas quasdam adderet, quas, licet titulus Franciſci Vatabli nomen prae ſe ferat, Stephani eſſe ex Vatabli praelectionibus auctas, Arnoldus Bootius *in indice animaduerſionum ſacrarum* obſeruat, tantam ſibi

inui-

inuidiam parauit, vt ſolum mutare, et Geneuam abire cogeretur. Abſens vero flammis Lutetiae traditus eſſe fertur. [a]) Quod tamen parum curauit. Notum eſt enim, dixiſſe *Stephanum*, ſe non magis riguiſſe, quam cum Pariſiis exuſtulatus eſſet. Commorabatur enim eo tempore in niuoſis Auerniae montibus. [b])

[a]) Idem fatum expertus eſt Lutherus, ſi Bernardo Luxenburgenſi monacho fides habenda. Hic in *L. V. catalog. haeretic.* Pariſ. a. 1624. edit. *erecta fuit*, inquit, *machina: ab vna parte depictus fuit Martinus in habitu monachi, ab altera parte fuit ſcriptum in tabellis:* Martini Lutheri Haereſiarchae doctrina haeretica declarata, et reprobata, *et paſſim libri eius fuerunt affixi.* cf. Struuii diſſert. *de executione in effigie*, et Ioh. Chriſt. Leſchke *de ſuppliciis imaginariis*.

[b]) Tollius in libr. *de infelicitate litterat.* p. 482. in *Analect. Mencken. de calamitat. litterator.* hoc *Henrico* Stephano ob Apologiam pro Herodoto accidiſſe narrat. Ex quo etiam recenſet *Parauicin.* c. 1. p. 140. vbi de *Henrico* dubitare dicitur Ameloueenius. Neutri Stephanorum hoc contigiſſe demonſtrare conatur, *Ioh. Adam. Bernhard in der curieuſen Hiſtorie der Gelehrt.* L. III. ſ. V. c. 7. p. 422. Vtrique hoc contigiſſe, exiſtimat *Clarm.* ſ. *Rudigerus in vitis Stephanorum*, quae habentur in *part.* VIII. n. VI. et VII. *Greg. Michaelis* in notis *ad* Gaffarelli

Curio-

Curiof. inaudit. N. 20. p. 110. Robertum ob Apologiam Herodoteam talia perpessum esse scribit. Quem refutat Mich. Maittaire *in Historia Stephanor.* T. I. cf. *Memoir. de litterature*, T. I. p. 40. Robertum Stephanum a Tollio improuide confusum esse cum Henrico, asserit quoque auctor *Historiae Stephanorum*, *Londini*, a. 1709. edit. Indefessum Roberti de bonis litteris bene merendi studium laudat Fabricius *in Biblioth. Graeca* Vol. XIII. p. 614. qui et Stephanorum Genealogiam et stirpem p. 615. exhibet. Quod etiam Maittaire fecerat, cf. *Act. Erud. Lips.* T. V. Suppl. p. 505. De Stephani huius vita, praeter viros modo laudatos, consulantur, Theod. Ianss. ab Almelouen in dissert. epistolic. ad Graeuium *de vitis Stephanorum*, Amstelod a. 1683. *Journal. litter.* T. VII. p. 61. et Korthold. *de variis script. editionibus.* p. 388.

LXXIV.

GERHARD IOANNES VOSSIVS inter alia ingenii monimenta *Historiam Pelagianam* [a]) edidit, quae, primum separatim edita, etiam in operibus iunctim editis, Tom. VI. p. 543. occurrit. Hac doctorum maximas laudes et commune reip. eruditae praeconium accepit. Iacobus quidem Sirmondus, vir doctus, nullam controuersiam *hoc seculo* maiori iudicio magisque ex vero

tracta-

tractatam esse fatetur, quam Pelagianam in hoc libro. Ioh. Christoph. Dornius in *Lib. III. Biblioth. Theolog. Critic.* c. 8. p. 473. existimat, *Vossium* in hoc argumenti genere non solum glaciem aliis fregisse, sed et ceteros, qui eum secuti, longis superasse interuallis, Hugo vero Grotius historiam hanc ab omnibus magni aestimatam esse Parisiis testatur. *Epist. LIII.* Nihilominus tamen historia haec Pelagiana *Vossio* admodum fatalis extitit, multorumque animos concitauit, quo factum est, vt MM thaleris mulctaretur. v. Epistol. [b]) ipsius a. 1690. Londini in fol. editas. Huc enim illa in Epist. XXIV. spectant: *Neque enim satis videtur multis, si mea a facultate Theologica approbentur prius, quam edantur, sed malunt in totum me scriptione eiusmodi abstinere, idque ne plus auctoritatis accedat operi historiae meae, quod aeternae obliuioni sepultum vellent.* In laudando *Vossio* multi Eruditi certamen quasi susceperunt. A Prettenio enim magnum eruditionis lumen, [c]) a Bockelmanno [d]) vir in historia philosophica versatissimus, a Carpzouio accuratissimus Criticus

appel-

pellatur. [e]) A Sagittario [f]) vero ob mo- rationem et pacis ſtudium valde laudatur. ibliothecam habuit ſplendidiſſimam, et XIVM thaleris aeſtimatam. v. *Sorberiana*, 229. Multorum praeterea liberorum, et his Dyoniſii [g]) et Iſaaci [h]) Voſſiorum at pater, quos ex iteratis nuptiis ſuſcepit. uare Grotius ſaepe per iocum dixit, ſe du- tare, ſcriberetne accuratius an gigneret licius? Vberiora de *Voſſio* illiusque fatis d. in Reimanni *hiſtor. litter. German.* L. II. ect. III. p. 298. Fabric. *hiſtor. bibliotb. ſuae*, II. p. 214. Tenzelii *colloqu. menſtr.* a. 1690. p. o. et Wittenii *memor. philoſophor.* P. II. p. 96.

a) Plures auctores, qui hiſtoriam pelagianam conſiderunt laudat Dornius *in hiſtor. Theol. Critic.* P. I. p. 472. quicum confer. Ioh. Frickii *Zoſimum in Clemente XI. rediuiuum*, c. I. p. 3. et I. Iac. Hottingeri *Fata doctrinae de praedeſtinat. et gratia dei.* L. I. c. I.

b) Epiſtolas Voſſii hinc inde ſparſas et in variis bibliothecis latentes magno ſtudio Paulus Colomeſius collegit, et a. 1690. Londini in fol. edidit, v. *Act. Erudit.* a. 1690. p. 575. et Tenzelii *colloqu. menſtr.* a. 1690. p. 609. Caetera Voſſii opera in Tom. VI. Amſtelodami in fol. ſunt edita. v. *Act. Erudit.* a. 1703. p. 145.

c) *de ſiglis et notis antiqu.* p. 43.

d) diſp.

d) *disp. I. de Salomon. a Scepticism. vindic. contra obseru. Halens.* §. 7.

e) *dissertat. Academ.* p. 1369.

f) *praefat. in Harmon. Passion. Christ.*

g) de Dionysio praematuro fato litteris erepto v. Fabric. *Histor. Bibl. suae*, P. V. p. 339. et Stollii *Biblioth.* P. III. p. 285.

h) Isaacus famoso Beuerlando famulo vsus est, et multam in suspicionem venit, librum *de peccato originis* a se conscriptum esse. v. Tentzel. l. c. a. 1693. p. 169. Inter libros illius eminet dissertat. de LXX Interpretibus, de oraculis Sibyllinis, et Commentarius in Catullum. Bibliothecam illius splendidam et copiosam suae inseruit Academia Leydensis. cf. Bailius *lettr. chois.* p. 307. et *Act. Erud.* german. T. III. p. 58.

LXXV.

Legitur a multis atque in deliciis habetur liber ab HENRICO MVLLERO, professore Rostockiensi, hoc sub titulo editus *Geistliche Erquickstunden.* Est enim non magis pie, quam eleganter scriptus. Quare magna eius erat et praeclara fama, obque eam in eo erat, vt Hamburgi illi munus sacrum deferretur. Sed, cum in alio libro, *Apostolische Schlusskette*, Dom. X. p. Trin. p. m. 271 his verbis vsus esset: *auch hat die heütige Christenheit vier stumme Kirchengö-*

tzen

tzen, denen sie nachgehet, den Tauffstein, Predigtstuhl, Beichtstuhl, Altar, [a]) in suspicionem, nescio quam, incidit, atque eo munere exclusus est. Quare etiam ad multos Theologos scripsit, vt, quid sentirent, dicerent, postulauit, eorumque iudicia, libro, supra laudato, adiunxit. [b])

a) Ipsa haec verba, si recte examines, minime sunt damnanda, quanquam Kuhlmannus, homo mente captus, inde probare posse sibi visus est, *Mullerum* cum Boehmio amice conspirare. Contra quae defenditur in diss. Ioh. Adam. Calonis de *historia Iac. Boehmii*, Vitemb. 1707. c. 4. §. 10. et in diss. b. Wernsdorfii *de Fanaticis Silesiorum*, Vitemb. a. 1713. §. 28.

b) v. Neumeisteri *Geistliche Bibliothec*, p. 615. Elogium viri pii dabit Engelschall *heil. Betrachtung*. P. III. p. 512. Vehementer errat Crenius, qui in P. XVI. *animaduers. philolog. et histor.* p 78. scribit, illum pabulo inimicorum nostrorum corrumpendum fuisse facile, si quis obtulisset modo.

LXXVI.

LVDOVICVS ELIAS DVPINIVS, doctor Sorbonnicus, historiae ecclesiasticae diligentissimus inuestigator et felicissimus, in libro de antiqua Ecclesiae disciplina

 liber.

libertatem Gallicanae ecclesiae maximopere defendit. Quo Pontificiis adeo infestus est factus, vt tandem, muneribus suis priuatus, in exilium pelleretur. [a])

[a]) De hoc *Dupinio* Cel. Schurzfleischius in colleg. litter. a. 1701. habito, ita iudicauit. „Vim ingenii praestantiamque iudicii, nec minorem industriam testatam fecit, praesertim in historia eccles. vbi opera eius egregia fuit, pretiumque inuenit, adeo, vt ab ipsismet Gallis Natali Alexandro praeferatur. Ecclesiae coetum vniuersae et Romanae ingenue distinxit, ac de Pontificis potestate nimia detraxit rationibus et argumentis, ex diuino Codice Patrumque suffragio desumtis. Claues Petro datas concedit, non tanquam vni homini, sed tanquam totius ecclesiae personam sustinenti. Quo fundamento substructo, Pontificis Romani auctoritas est certis finibus circumscripta, nec potestas ciuilis pontificum censuris obnoxia, neque vlla ratione ab imperio Sacro dependens, aut quoquo modo ei deuincta atque innexa. Ita concidit monarchia pontificis, pro qua propugnarunt tantopere Pontificii scriptores, legendae sunt eam in rem dissertationes *de antiqua ecclesiae disciplina.* Multa eius lectio variaque doctrina cernitur etiam in *Noua Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum*, quae viri diligentiam probat, interdum nomina eorum praeterit, quos par fuerat laudare. Ordo ceteroquin modusque scribendi perspicuus et facilis est, quo auctor is vtitur, multa tamen vulgaria admiscet, Graece doctus,

sed infra Critices acumen. De vita sua ipse Dupinius exposuit in *Nou. Bibliothec. Scriptorum ecclesiast.* T. XIX. cf. *Deutsche Act. Erud.* T. VII. p. 600. de *Nouvell. Bibliotheque* iudicat Dornius in *Biblioth. Theol. Critic.* p. 37. 110. Fabric. *Hist. Bibl. s.* P. IV. p. 4. *Act. Erudit.* a. 1693. p. 77. et Pfaffii *hist. litt.* P. I. p. 50.

LXXVII.

IO. CHRISTOPH. RÜDIGER, alias *Clarmundus*, *vitis clarissimorum in re litteraria virorum scriptis*, innotuit. In his de fatis et libris illorum exponit, multaque non iniucunda lectu profert, licet grauissimis subinde erroribus commissis. Enarrauit vero in Parte IX. harum vitarum *Samuel. Bened. Carpzouii*, alterius seculi nostri Chrysostomi, vitam. Vbi cum p. 157. 163 - 170. multa scriberet indigna tanti Theologi fama et honoribus, et silentio quae tegi debebant, inique hoc tulerunt filii cognatique *Carpzouii*, et rem ad senatum Ecclesiasticum supremum detulerunt. Mandauit deinde Princeps Augustissimus beato Loeschero, vt primum *Rudigerum* verbis castigaret, tum, vt in sequenti libro retractaret priora, *suis verbis, praeciperet.* *) Tandem Rudigerus ob

libros

libros, parum caute ſcriptos, et vitam diſſolutam Dresdae in cuſtodiam datus eſt, et paullo poſt ibi exſpirauit. De laboribus *Rudigeri* iudicia in vtramque partem attulit, *der Unpartheyiſche Bibliothecar* P. VIII. p. 718. Siniſtre et acerte hominem tangit Caſp. Bonifacius in epiſt. *de vita et ſcriptis Adolph. Clarmundi* T. I. *Bibl. Halenſ.* p. 563.

[a]) Exemplum mandati regii affertur in *der gelehrten Fama*, P. II. p. 681. mentionem etiam huius rei facit beat. Gleichius *in vit. Carpzou.* in P. II. *Annal. Eccleſ.* p. 546. Age, ipſa adſcribamus verba. *Was der unter dem Nahmen Adolphi Clarmundi verborgne M. Rudiger im VI. Theil ſeiner ſo genannten vitarum clarorum virorum p. 137. edit. Witteb. 1708. 8. hat von ſeinem Leben, und ſonderlich ſeinem Abſchied aus dieſem Jammerthal ohne Verſtand und Bedacht hingeſchrieben, befindet ſich in der Warheit nicht alſo, maaſſen ich ja ſo viel Jahre neben ihm im Amte geſtanden, ihn in ſeiner Kranckheit taeglich beſuchet, und auch noch bey ſeinem Ende zugegen geweſen, da er unter meinem und der Umſtehenden Gebeth und ertheilten Seegen verſchieden. Daher auch, weil man ſich darüber beſchwehret, gedachter M. Rudiger zur Rede geſetzt, und dem Superintendenten und Rath allhier vom hochlöbl. Ober-Conſiſtorio befohlen worden, dem Menſchen darüber nachdrückliche Vorhaltung zu thun, und ſein Vnternehmen gebührend zu ſtraſen.*

LXXVIII.

NICODEMVS FRISCHLINVS, vir acutiſſimi ingenii, tot tantaque aduerſa fata expertus eſt, vt pauci ſint, quibuscum conferri poſſit. Hic annos XXI. natus, in Profeſſorum numerum adſcitus, Tubingae ad poetas, aliosque veteres ſcriptores explicandos ſe contulit, multum quoque ſtudii in Philoſophiae et Matheſeos ſcientia poſuit, nemo vt eſſet, quin viri diligentiam ingeniumque admiraretur. Sed cum oratione quadam *de laudibus vitae ruſticae* edita equites grauiter offendiſſet, maximasque ſibi moleſtias creaſſet, inde abiit, et Laubachum in Carniola ſitam diſcedit: mox caritate patriae reductus, Tubingae, vbi antea docuerat, reiicitur, tandem Brunſuigam abit, ſcholaeque gubernandae prouinciam ſuſcipit. Neque vero hic diu manere potuit, ſed, venia impetrata, in viciniam excurrit. Aliquamdiu Vitebergae ſubſtitit, et priuatim doctrinae ſuae copiam fecit, tum in Haſſiam diſceſſit, et Marburgum diuertit, vbi non minus ingenii amoenitatem teſtatus eſt. Marburgo, vbi emergendi locus non

 erat,

erat Spiram, et inde Moguntiam abiit, *intentus scriptis publice edendis.* Quoniam autem sumtus, ad hoc negotium necessarios ferre non potuit, subsidia a duce Wurtenbergico petiit, ab spe frustratus *carmine, paulo acerbius scripto,* fortunam suam deplorauit. Quae res induxit aulae proceres, vt *Frischlinum* in patriam reuocarent, suamque sortem ferre docerent. Datus est igitur in custodiam, vt dediisceret licentiam, modestiam vero disceret maximum esse docti hominis ornamentum. Inde cum se fuga proripere et fune e muro demittere vellet, saxis impulsus et misere laceratus decidit, et animam efflauit vir libertatis suae immodicus atque intemperans, nec vrbane iocari solitus, cum facetias saepe in acerbitatem verteret, [a]) quibus et in Carniola et Sueuia ordinem equestrem vehementer offendit, et Crusio, praeceptori, indignam retulit gratiam, cuius aetati meritisque omnino parcere debebat.

[a]) Sic iudicat Schurzfleischius in Collegio MSCto *de scriptorib.* sec. XVI. Ceterum de fatis Frischlini *vid.* Wolf. in diss. *de carc.* etc. p. 26. §. 16. *Tenzel.* in *colloqu. menstr.* a. 1690. p. 876.

Memoi

Memoir. de Litterat. T. I. p. 118. *Act. Erudit.* a. 1690. p. 109. et qui diligentissime omnia commemorat Carol. Henric. Langius in *vita Frischlini.* cf. *Act. Erudit.* vernac. sermone scripta, T. X. p. 845.

LXXIX.

Nec praetermittendus est ADRIANVS BEVERLANDVS, ICtus Batauus. Hic edidit varia eaque famosissima scripta, in his pestilentissimum *de peccato Originis* librum, in quo peccatum istud a protoplastis commissum a sensu sacri codicis alieno modo turpissimoque explicauit. [a]) At, quamquam in Belgio scriptoribus aeque atque typographis quidlibet audendi potestas est, *Beuerlandi* tamen impietatem tam aegre tulit magistratus, vt non solum scripta eius publice per carnificem comburerentur, verum ipse etiam *Beuerlandus* in exilium mitteretur. Duriora his sine dubio expertus esset, nisi librum, quem *de prostibulis veterum* composuerat, vnus e cognatis ipsius, flammis tradidisset. Calamitates vero, quibus afficiebatur, *Beuerlandum* tandem a *lasciuis scriptis* reuocarunt, atque, vt Palinodiam

diam caneret, impulerunt, teſte quidem Schelhornio T. III. *Amoen. liter.* p. 169. cuius verba adſcribere non pigebit. *Carcer, mulctae irrogatio, variae aduerſitates et ſalubres aliorum admonitiones hominem tandem ad ſaniorem redegere mentem, eoque perduxerunt, vt non ſolum quae laſciuius ſcripſerat, ſummopere deteſtatus in cineres verteret, ſed publice etiam palinodiam caneret, in lucem emiſſa de fornicatione cauenda admonitione.* At in hoc ipſo libello non niſi ſpurciſſimum et laſciuum ſcribendi genus emendare et nequiorem ſenſum deprecari videtur, cum tamen argumentum omne peſſimum ſit atque impurum. Melius ſane feciſſet, ſi, quam explicationem peccati originis ſcripſerat, eam retractaſſet, melioremque et diuinis ſcriptis magis conſentaneam dediſſet. Plura de titulo eiusdem item dedicationem vel potius praefationem ad inimicos [b]) habet Tenzelius in *Colloquiis menſtruis.* Iuuat adſcribere iudicium de *Beuerlando,* qui tandem mente captus obiit, quod auctor Apologiae pro Iul. Caeſ. Vanino p. 89. his verbis tulit: Mellitum os, quem Aphrodiſaeum et Vene-

ris

is pupillam dixeris. Is, si tam vere, quam eleganter scripsisset, vnus loco omnium foret. c)

a) vid. auctores, qui eum refutarunt a B. Grapio T. II. p. 148. *syst. nouiss. Controu.* laudati Sententia Beuerlandi in compendio exhibetur et refutatur in *Antiqu. nou. anni* 1706. p. 26. sqq.

b) Christ. Thomasius *Ephemerides* suas etiam inimicis, Siegfr. Benzenius *defensionem Masii* Thomasio, quem inimicum putabat, Sociniani *Catechismum Racouiensem* Theologis Vitebergensibus dedicarunt. Sed Fr. Petr. Tackius in *comment. hist. et Liter. de dedicationibus librorum* p. 44. hanc consuetudinem reprehensione potius, quam imitatione, dignam iudicat.

c) Vberiora de Beuerlando dabunt praeter scriptores laudatos, Ioh. Gottfr. Buchner *in schediasm. de vitiorum inter erudit. occurrent. scriptoribus* Sect. II. §. 11. in not. p. 146. Gottfr. Arnoldus *in der Kirchen - und Ketzer - Historie* P. II. L. XVII. Benthemius *in dem Holländischen Kirchen - und Schulen - Staat.* P. II. c. IV. §. 120.

LXXX.

Satis fatales, si fabula vera, extitere IOANNI MILTONO *defensiones pro populo Anglicano* contra Salmasium susceptae. Nam Woodus in T. I. *Fast. Oxon.* eum ita a Deo punitum esse arbitratur, vt vix pri-

ma defensione absoluta vnum, et secunda in publicum emissa, alterum quoque oculum amitteret. Hoc quidem constat, *Miltonum* coecum fuisse, ideoque idem cum Homero, quem strenue, an etiam feliciter? imitatus est, fatum ex aliquorum sententia habuisse.

LXXXI.

FRANCISCVS HOTTOMANNVS, ICtus clarissimus, vt verbis Thuani ad a. 1590. vtamur, et totius antiquitatis scientissimus, multa ingenii sui reliquit monimenta, quibus in aeternum victurum nomen per vniuersum orbem obtinet. Eminent prae reliquis commentarius in orationes Ciceronis, in Institutiones, et Obseruationes Iuris Romani, quae plenae copiosa et accurata eruditione, atque in quibus, quod ad emendationes attinet, ipsum Cuiacium, at quantum virum! superat. Quibus nollem Antitribonianum addidisset: verum hoc nomine iam Marano poenas dedit. Idem cum in alio libro, cui titulus: *Fulmen Brutum Sixti V. veteres* Sanctorum historias lepide exagitaret, *apertum* vitae discrimen adiit. Ex-

cessit

cessit igitur Gallia, sibique ipse poenam exilii imposuit, multas per regiones vagatus. [a])

[a]) Nihil attinet plura de viro hoc docto dicere. Cf. Thuanum, l. c. Teisser in *Addit. ad Elog. Thuan.* P. II. p. 113. et *vit. Hottomanni* a Doschio Opp. eius, a. 1700. edit. praefixam.

LXXXII.

AONIVS PALEARIVS meliori fortuna dignus fuit. Elegantissimae eruditionis copia instructus, felicissima imitatione, in oratione Ciceronem, in versibus Lucretium expressit. Equidem nunquam illius scripta legi, quin valde delectarer, suauissimaque voluptate recrearer. Habuit hic magnas cum stupore et malitia monachorum contentiones. Hos offendit maximopere liber illius *de meritis mortis Christi*: hi impie illum dixisse clamauerunt: Inquisitionem sicam esse districtam in Litteratos: hi nostrum res sacras eleganti oratione describere aegre tulerunt. Magna vero crimina et horrenda! Sed quid multa? *Palearius* iussu Pii V. a. 1566. Romae viuus comburitur. [a])

a) vid. Thuan. l. 39. Cren. *Animadu.* P. II. p. 18. seq. Morhof. in *Polyh.* P. I. p. 284. et Halbauerum in nou. edit. *Opp. Palear.*

LXXXIII.

Prodiit a. 1728. vernaculo sermone sequens liber: CHRISTIANI MELODII, *Ph. Th. et IC. influxus veritatum diuinarum in voluntatem et totam vitam hominis.* Verus auctor huius libri est M. ADAM BERND, sacerdos ad templum D. Petri Lipsiensis. Cur vero nomen *Melodii* sibi tribuerit, ipse in curriculo vitae commemorat, p. 176. Nempe per Anagramma ex verbo *Melodius* elicitur nomen *Odelmius*, qui notam illam dissertationem *de reliquiis sacramenti in caussis matrimonialibus* a. 1704. *de distinctione legum Mosaicarum in morales, forenses et ceremoniales, de diaconissis primitiuae ecclesiae* et alias scripsit dissertationes, quibus se tanquam germanum Thomasii discipulum ostendit. Huic igitur, scribit, ille liber vt tribueretur, cupiuisse se quidem, sed citius *opinione* se oppressum fuisse. Si quid *Berndius* in hoc libro tradiderit, accurate scire

cupias

cupias, euoluas S. V. Walchii *Controuerſ. religionum*, P. III. p. 537. vſque ad 591. vbi argumentum libri diligenter excerptum exhibetur. Inde intelliges, nihil aliud ſibi propoſuiſſe auctorem, quam vt Indifferentiſmum defenderet et librum pontificiis acceptiſſimum ederet. Primum enim quid de eo dicamus, quod ethnicos, licet Chriſtum omnino ignorantes, tamen ſaluari poſſe ſcribit? Quod ad diuerſas tres religiones apud Chriſtianos attinet, nullam eſſentialem differentiam inter eas intercedere docet. Pontificiae religioni plures prae Lutherana et Caluiniana praerogatiuas tribuit, eiusque dogmata multo ſolidius et dilucidius demonſtrata eſſe putat. Tandem toto e libro ſummum odium erga Lutheranos Theologos apparet, in quos paſſim inuehitur, et valde contemtim de viris magnis loquitur. Non aliter igitur fieri potuit, quam vt hic improbus liber omnibus bonis maxime diſpliceret, et a multis, vt Loeſchero, Buddeo, Deylingio, Wernsdorfio, Loebero, Theologis primariis refutaretur. Ipſe etiam *Berndius* poenas ſuae temeritatis dedit,

et

et munere exutus fuit, venditione libri prohibita.

vid. plura in *Unſch. Nachr.* 1728. p. 993. 1729. p. 496. 1731. p. 386. 1732. p. 113. et inprimis modo laudatum Walchii libro, cuius maximam partem refutatio et expoſitio Berndianarum nugarum occupat.

LXXXIV.

Natus fuit ADOLPHVS HELT a. 1592. Stadae, atque ibidem in collegium ſacerdotum cooptatus. Dedit initio illud operam, vt ad exemplum Io. Arndii de imitatione Chriſti, de regeneratione, de confeſſione peccatorum, de poenitentia diceret, atque auditores ad veram pietatem et vitam Chriſtiano homine dignam amplectendam inflammaret. Neſcio vero, quomodo poſtea acciderit, vt a ſpiritu Ezechielis et Ioannis myſterium M. annorum, quibus pii ſint regnum accepturi, ſibi reuelatum eſſe crederet. Inde ſermone vernaculo a. 1649. *Apocalypſin prophetae Ezechielis* edidit, in quo libro principia Chiliaſtarum tradidit. Scripſit etiam *nouum Catechiſmum*, quem caluiniſmi ſemina atque doctrinam fouere et com-

complecti dixerunt. Inde munere suo abire iussus Altonae diem obiit. Est denique alius *Heltii* liber *de Chronologia Apostolica*, a. 1646. editus. [a])

[a]) vid. ipse Heltus h. l. p. 532. 633. et Arnold. P. III. 123.

LXXXV.

Nondum lugere desiere Musae praematuram mortem CHRISTIANI WOLFFII, viri ad ornandum seculum ornandamque patriam nati, probe perspicientes detrimentum, quod tristi hoc casu litterae ceperunt. Sed quid attinet plura de laudibus viri dicere, cuius solum nomen elogium est? aut quid opus est copiosius de vita illius differere, quam, viri clarissimi, *Carol. Guntherus Ludouici*, *Gottschedius* et *Baumeisterus* [a]) diligenter et accurate exposuerunt? Nos illud tantum paucis attingemus, quod ad instituti nostri rationem pertinet. Vehementer vir doctus Theologorum quorundam Hallensium animos oratione *de Philosophia Sinarum* commouerat, et cum alios, tum *Ioach. Langium* in primis sibi infestum

reddi-

reddiderat. Neque prius tamen concepta atque inclusa pectore iracundiae vis erupit; quam noster *cogitationes rationales de deo, anima et mundo*, prima vice Halae a. 1719. et deinde cum additamentis a. 1722. excusas, edidit. Nam, vt de pluribus scriptis contra *Wolffium* diuulgatis nihil dicamus, [b]) variis artibus, accusationibus, calumniis eo res tandem perducta est, vt die VII. Ian. a. 1723. noster a potentissimo Borussorum Rege intra XLVIII. horarum spatium, laquei poena proposita, Hala discedere iuberetur. Quo facto se Marburgum contulit; vnde tandem magnis honoribus Halam reductus est.

a) Cum in peculiari libello, tum in Elogio Wolff. *Act. Erud. Lips.* a. 1759. inserto. cf. *Histoire d'un Voyag. liter.* p. 8. *Unschuld. Nachricht.* 1728. p. 897. inprimis euoluatur Cl. Gottschedii Elogium Wolffii, in quo adiunctis variis epistolis omnia copiosissime narrantur.

b) De controuersiis Wolffianis vid. praeter Cl. Ludouici, *Unsch. Nachr.* a. 1725. p. 402. 983. et 988. *Acta Erud. Germ.* T. XI. p. 517. *Act. Erud. Lips.* a. 1726. p. 451. Io. Alb. Fabricii *delectus argumentor. et syllabus scriptorum pro veritate rel. Christ.* a. 1725. p. 2. *Antiquo-Noua Theolog.* a. 1724. p. 130. seq. et complures alii.

LXXXVI.

LXXXVI.

Etsi CAESARIS BARONII *Annales Ecclesiastici*, non exigua illi quidem industria conscripti et multis variae doctrinae copiis referti, sed animum parum a partium studio liberum atque monarchiae pontificiae stabiliendae nimis intentum non obscure prodentes, atque etiam multis historicis et chronologicis erroribus deformati, [a]) etsi igitur illi magnam auctori suo laudem atque multos honores comparauerunt, *tomus XI.* tamen contrarium plane fatum expertus est. Nam *Baronius* longam in hoc tomo disputationem *de Monarchia Siciliae* proposuit, eamque non regi Hispaniae sed pontifici Romano vindicare studuit. Quo facto rex Philippus III. adeo exacerbatus fuit, vt a. 1610. edicto caueret, ne quis suorum vel emeret vel legeret hunc tomum, magnis minis adiunctis. [b]) Proscriptus igitur quasi fuit hic tomus, atque etiam duo bibliopolae, parum regio edicto obtemperantes, in seruilem remigum ordinem detrusi sunt. Fortasse tamen *Baronius* hoc non valde ad animum reuocauit: certe non

graue damnum hoc edicto accepit. Verum grauiora subsecuta sunt. Sperabat enim *Baronius*, fore, vt post mortem Clementis VIII. pontificia dignitate ornaretur. Quoniam autem Clemente extincto atque noua electione instituta legatus Hispanicus nomine regis, *Baronium* hac electione exclusit, spes ea irrita fuit. [c])

[a]) Laudantur passim hi Annales, passim vituperantur: nos medium tenemus: vid. Casaub. *Prolegom. ad Exercit. Baron. Act. Erud.* a. 1697. p. 306. sequ. Schurzfleisch. *Epist.* p. 732. seq. Sagittar. *in Introd. in Hist. Eccles.* c. 14. §. 9. Frid. Spanhem. *Dub. Euang.* P. II. p. 47. et alios passim.

[b]) vid. apud Goldastum, *de Roman. Monarch.* T. III.

[c]) vid. Hornbekius in *Sacr. Miscellan.* l. 1. c. 1. et Gramond. *Histor. Gallic.* l. 1.

LXXXVII.

Elegantissimam scripsit IVSTVS LIPSIVS Satyram contra ambitionem et imperitiam quorundam, qui se Criticos dicunt. „*Hoc scripto*, scribit Scaliger ad Scipionem Gentilem, [a]) *non puto abhinc mille quingentis annis festiuius aliud prodiisse. Dignus profecto foetus patre suo, qui vix*

maior

maior XXV. annorum aequauit vel potius superauit gloriam superiorum omnium ingeniorum." Sed fuerunt multi, qui se lepidissimo hoc libello perstringi atque irrideri putarent, ideoque Lipsio molestias afferre studerent. Valde horum conatibus fauere videbantur verba paullo imprudentius a Lipsio posita: *Qui isti cum lauru? inquam ego. Illine? ait Duza, poetae sunt nupero foetu. Cur autem coronati? inquio. an vicerunt agonem Capitolinum? Non, ait, sed hodie ita mos valet, vt non Phoebus sed Imperator faciat vates, corona et anulo donet, inter equites scribat, imo inter comites. Hem! inquam, scilicet ad Caesaris in Laberio exemplum.* Etsi vero haec verba probe defendi possunt, atque etiam a Lipsio [b]) bene defensa sunt, qui se nihil aliud exprimere voluisse testatur, quam quod est in prouerbio: *Multos Thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos*, non caruerunt tamen omni inuidia. Imperatorem enim aduersarii concitare conati illum maiestatis postulauerunt, atque ius Imperatoris in laurea poetarum minui dixerunt. Inde accidit, vt prope fatalis fuisset hic liber Li-

psio nisi turbellae hae sopitae fuissent atque extinctae.

a) *Epist. Gudian.* p. 356.

b) vid. praeter alia loca *epist. Lipsii ad Monauium*, in Cent. II. ep. 98. et Cent. II. ep. 83. cf. *Reim. Introd.* P. V. p. 87. Schelhorn. *Amoenit. Lit.* T. V. p. 48. Heum. *Act. Philos.* P. IV. p. 747. Aubert. Miraeus in *Elog. Belg.* p. 137. Pope Blount p. 840. Zeumer in *Vit. Philos. Ienens.* 341. Tenzels *Unterr.* 1696. p. 471. etc.

LXXXVIII.

Magno animorum ardore magnaque vehementia certatum est inter IO. GVIL. PETERSENIVM Chiliastam illum notissimum et illius aduersarios, quorum ingens fuit numerus. Nos nunc non plura de re dicemus, quae non ad instituti nostri rationem pertinet. Neque multa dicemus de vita illius, quam ipse descripsit. a) Paucis attingemus molestias, quas sibi scriptis suis creauit. Ornatus igitur fuit *Peterseniu*s, post varia munera quae in variis locis gesserat, munere Superintendentis Luneburgensis. Variis in scriptis tradidit et defendit sententiam illam de millenario Christi in terris regno, quae multorum animos valde commouit.

mouit. Excitauit potissimum odium plurimorum libro: *'Αποκατάστασις πάντων, die Wiederbringung aller Dinge, in Pamphilia,* A. 1700. in quo hoc agit, vt ostendat, malum et peccatum, tanquam non radicem habentia sed in tempore nata, aliquando omni ex parte sublatum, et creaturas Dei atque ex eiusdem voluntate viuentes post certum in diuina oeconomia definitum spatium a peccato, omni sceleris contagione et poena huius a restitutore omnium rerum Iesu Christo liberatum iri. Quid multa? Munere *Peterfenius* remotus fuit, et inde priuatam vitam delegit. [b]) Obiit d. 31. Ian. a. 1727.

[a]) Vitam suam edidit a. 1717. quae in *biblioth. Teutonica* atque etiam in *Noua* T. VII. p. 731. recensetur.

[b]) Varia sunt variorum de eo iudicia: appellatur a Fechtio in *Philocal. nouae prophetissae* (scil. Asseburgicae) *aduocatus, recentissimorum deliriorum primus et princeps architectus:* a Niehenkio *in Comp. error. Piet. communis Chiliastarum aduocatus, qui stipendio quasi conductus eorum causam suscepit defendendam:* a Schelgwigio in *Synops. Supplem.* p. 236. *Papias nostri temporis.* Plura vid. apud Spener. in Consil. Theol. P. I. p. 8. Feustk. *Gynec. haeret. fanat.* p. 458. et 482. Thomas. *freym.* Gedank. p. 835-54-58 Unschl

Unſchuld. Nachr. 1711. p. 432. 1713. p. 1087. 1702. p. 124. 1708. p. 355. et paſſim. *Act. Erud.* a. 1732. p. 379. v. Seelen *Miſcell.* P. I. p. 44.

LXXXIX.

Non vltimum, ſed primum locum merebantur *Conſiderationes morales in Nouum Teſtamentum*, iam anno 1671. Lutetiae Pariſiorum a PASCHASIO QVESNELLIO, presbytero congregationis oratorii, editae, et cum archiepiſcopi Pariſienſis [a]) aliorumque epiſcoporum [b]) cenſura et approbatione ſaepius recuſae, qui liber, Ieſuitarum odio, ab anno 1710. tantas apud Pontificios peperit diſſenſiones, vt non ſolum omnis Gallia, ſed vniuerſa propemodum, eccleſia diſſociari videretur. Librum Clemens XI. pontifex romanus, d. VI. Sept. anno 1713. Conſtitutione papali damnauit. Ipſe QVESNELLIVS abiit 1703. Bruxellas, vbi, inſtinctu Ieſuitarum, in carcerem coniiciebatur. Liberatus deinceps, opera Ianſeniſtarum, quorum partes ſuſceperat, conceſſit Amſtelodamum, ibique anno 1719. aetatis 86. deceſſit, accerſito prius Notario apoſtolico et teſtibus, quibus declarauit ſolenniter.

ter, ſe in communione eccleſiae decedere, vt vt ea, quae a Curia Romana reiecta ſint, etiam nunc profiteatur. [c])

[a]) Archiepiſcopi Pariſienſis Appellatio contra Conſtitutionem Pontificis R. prodiit Halae cum verſione Gallica et Notis *D. Heineccii*, anno 1718. recuſa.

[b]) Etiam *Du Piu* eas approbauerat, ſed anno 1714. die V. Martii in Sorbonnae conuentu propria manu ſcriptam reuocationem actis inſerebat, dicens: Quoniam liber ille nuper damnatus eſt a ſummo pontifice, ab epiſcopis Gallicanis et eminentiſſ. Cardinale de Noailles, qui et ipſe approbationem a ſe huic libro datam retractauit, etiam a me datam reuoco. *Vid. Memoire ſur l' affaire de la Sorbonne, pour les Sieurs Charton, Senieur de Sorbonne, et conſors, Pariſiis 1716.* p. 16. Provocationes et Declarationes aduerſus Conſtitutionem integra Collegia politica, eccleſiaſtica et monaſtica deinceps publicarunt, quales anno 1719. tribus Tomis in 8. coniunctim editae ſunt ſub titulo: *le Cris de la foi*, i. e. Clamor fidei, ſiue Collectio diuerſorum teſtimoniorum a compluribus Facultatibus, Capitulis, Curiis et Societatibus Eccleſiaſticis et Regularibus de Conſtitutione Vnigenitus redditorum. Conf. Acta publica Conſtitutionis Vnigenitus a D. Pfaffio, Tubingae edita, anno 1721. Leg. etiam eiusd. Hiſtor. litter. P. I. p. 123.

[c]) Conf. *Act. Erudit.* 1705, p. 421. et 426. *der beſchäfftigte Secretarius*, Tom. IV. p. 527. *Engelſchallii* Praeiudicia fidei P. II. p. 89. N. Zeitungen

tangen L. 1719. p. 785. sqq. Doctrinam *Quesn.* examinarunt in variis Dissertat. D. *Chladenius*, *Schroerus*, *Ienichen*, aliique. Quod etiam *Quesnellio Editio Oper. Leonis M.* fatalis fuerit, vid. in *Fabric.* Bibliotheca Graeca, Vol. VI. p. 385. et in *Io. Andr. Grammlichii* Praefat. Edit. Germanicae N. T. Quesnellii, §. 8.

XC.

Misere periit HIERON. SAVONAROLA, Ferrariensis et ordinis praedicatorum socius. Scripsit *Commentatiunculam de Mahumetanorum secta; triumphum Crucis, siue de fidei Christianae veritate Libros IV. de Simplicitate vitae Christianae Libr. V.* et alia, quae recenset Wharton in Appendice ad Cauii H. L. p. 110. In his libris maior pietas magisque animus a partium studiis liber, nec vlli rei adeo, quam verae Christi doctrinae promouendae, intentus eluxit, quam illius socii aequo animo ferre potuerunt. Tantam etiam consecutus est sanctitatis opinionem, vt Florentini ciues eum tanquam de coelo delapsum suspicerent, eum cum deo loqui crederent, ab eo se futurorum euentuum rationem audire posse putarent, *nec nisi* ex eius voluntate rempublicam admini-

ministrari vellent. Atque haec fuit altera causa, cur se primariis ciuitatis viris inuisum reddiderit. Accessit mox tertia. Nam illum et in libris et in sermone vitia Pontificis, Cardinalium et Clericorum detexisse et carpsisse clamabant. Inde condemnatus, laqueo suffocatus et igne crematus fuit a. 1498. natus annos 48. Cineres in profluentem fluuium Arnum proiecti fuerunt. Defensionem occisi susceperunt Picus Mirandulanus et Marcilius Ficinus. [a])

[a]) vid. Arnold. T. I. l. 15. c. 5. Pope-Blount. p. 490. *Journ. Sav.* T. 4. a. 1676. Tenzel. *Unterred.* a. 1696. p. 510. et 536. *Unschuld. Nachr.* a. 1722. p. 535. *Act. Erudit.* 1699. p. 891. Schelh. *Amoenit.* lit. T. X. p. 1161. *Act. Erud.* a. 1687. p. 439. Dieteric. *Lection. quotid.* p. 389.

XCI.

IVLIVS CONRADVS OTTO, vt verbis Wagenseilii in sota, p. 704. vtamur, pseudoiudeus, psuedorabbinus, et pseudochristianus, atque sic verus fur, trifur, trifurcifer, natus fuit Iudaeus. Verum christianam religionem amplexus atque baptismo initiatus *Hebraicae* linguae professionem in

Academia Altorfina accepit. Neque tamen perfidiam et malitiam suae gentis exuit, sed quam ore professus erat, animo detestatus est doctrinam. Hoc certe consilio ab eo editus est liber: *Gali Razia, seu Occultorum detectio, h. e. monstratio dogmatum, quae omnes Rabbini recte sentientes ante et post Christi natiuitatem de vnitate essentiae diuinae, Trinitate personarum ac Messia posteritati reliquerunt.* Noribergae, 1605. et Stetini, 1613. Hoc libro homo impius improbe mentitur, maximas ineptias profert, nihilque aliud agit, quam vt ridiculam reddat sanctissimam nostram religionem eamque in contemtum apud Iudaeos adducat. Verum idem liber suo auctori fatalis fuit. Nouerat homo, quantas fraudes in hoc libro commisisset, quae mendacia sparsisset atque valde verebatur, ne et alii hanc fraudem indagarent, et ipse suae improbitatis poenas daret. Post tres annos igitur vltro munere suo discessit atque clam abiit. Quo se contulerit aut quae fata posthac expertus sit, non constat. cf. Placc. *de Anonym.* p. 687. et Mayer. in *Biblioth. bibl.* p. 23.

XCII.

SEBAST. CASTELLIO, aut vt ipſe nominari maluit CASTALIO, Baſileenſis Graecae linguae profeſſor, ſacram ſcripturam in Gallicum et Latinum ſermonem transtulit. Latinam verſionem laudari ab his et ab illis culpari nemo facile ignorabit. Immo fuerunt, qui ſe in notis illius impia quaedam inueniſſe putarent, illiusque verſionem, tanquam magis ethnicum quam Chriſtianum auctorem redolentem reiicerent. Hinc a Beza praeſertim laceſſitus Geneuenſibus ſe valde inuiſum reddidit. Acceſſit et auxit odium mutatio ſententiae de praedeſtinatione adeo, vt inops et egenus lignando [a]) vir doctus ſibi victum quaereret. Maximam paupertatem, in quam aduerſariorum machinationibus incidit, ſaepius Io. Oporinus ſubleuauit. [b])

[a]) v. Grot. Ep. XI.

[b]) De verſione et Caſtalione v. Hotting. *Biblioth.* p. 167. R. Simon. *Hiſt. Cr. V. T.* l. 2. c. 21. l. 3. c. 15. Le Long. P. I. p. 696. Vockerod. *Conſult.* p. 148. et 152. Stollii *Biblioth.* P. I. p. 90. *Act. Erudit.* 1691. p. 32. *Journ. Liter.* T. 7. p. 385. *Unſch. Nachr.* 1729. p. 810. *1719. p. 832.*

XCIII.

XCIII.

Paucis exponenda eſt nobis hiſtoriola controuerſiarum IO. REVCHLINI, alias CAPNIONIS, de libellis aliquot exortarum. Erat Io. Pfefferkorn quidam, natione Iudaeus ſed Chriſtiana ſacra amplexus, qui maximo odio in Iudaicos libros ferebatur. Inde Iacobo Hochſtrato et Arnoldo Tungro ſociis adiunctis rem eo perducit, vt Imperator Maximilianus I. ediceret, vt omnes Iudaici libri, praeter ſacram ſcripturam, comburerentur. Iudaei hac ſententia territi omnem operam dederunt, vt mitigaretur et leniretur hoc edictum. Res tandem eo peruenit, vt Imperator ad Archiepiſcopum Moguntinum ſcriberet, de toto hoc negotio accurate deliberandum et cum aliis viris doctis *Reuchlinum* in conſilium adhibendum eſſe. Quid *Reuchlinus?* hic per litteras ſuaſit, eos tantummodo libros delendos eſſe, in quibus conuicia in Ieſum Chriſtum et Chriſtianam religionem ſpargerentur. Variis artibus hae litterae in manus Pfefferkornii venerunt, qui vernaculo ſermone libellum, conuiciis pleniſſi-

mum

mum ſub titulo: *Speculum Manuale* edit. *Reuchlinus* primum cauſam ad Imperatorem defert, ſed longioris morae impatiens et famam defendere cupiens alium librum ſcribit, cui titulus: *Speculum Oculare*. Hoc libello magna diſſenſionis flamma accenditur, et Colonienſes Theologi, qui a partibus Pfefferkornii ſtant, vehementer exacerbantur. Tungrus quae ſibi improba et falſa videntur excerpit, latino ſermone proponit et ſententiam de iſto libro pronunciat. *Reuchlinus* quidem ſe defendere ſtudet atque reſponſionem edit, ſed parum efficit. Publice apud Archiepiſcopum Moguntinum nomine Colonienſium ab Hochſtrato accuſatur. *Reuchlinus* hoc foro non contentus ad Leonem X. prouocat, qui, vt erat egregia eruditione praeditus, totam rem Georgio Palatino, Epiſcopo Spirenſi, aliisque doctis viris inquirendam et diiudicandam tradit. Quid multa? re diligenter conſiderata *Reuchlinus* victor ex hoc certamine diſcedit. Sed prius quam haec ſententia promulgatur, variis modis *Reuchlinus* ab aduerſariis traducitur et laeditur. Ipſe Satyris et ridiculis

pictu-

Ian. a. 1722. litterae ad Senatum Hamburgensem, in quibus hoc scriptum tanquam legibus imperii fundamentalibus aduersum et contra Reformatos iniuriosum accusatur. Rex Borussiae duo inprimis postulat, vt auctor merito puniatur, et Reformati Hamburgi libero exercitio religionis fruantur, grauibus minis adiunctis. Hisce litteris magnus ciuibus timor incutitur, adeo vt plebs *Neumeisterum* abire quam remanere malit. Verum totum Ministerium partes *Neumeisteri* suscipit, illius innocentiam defendit, etsi *Neumeisterus* munere exuatur, se quoque omnes munere abituros esse fatentur. Neque tamen multum abfuit, quin ei concionandi libertas interdiceretur. Tandem res eo peruenit, vt a Senatu liber, etsi dispersus iam omnibus in locis, et vbique disseminatus, Regis placandi causa supprimeretur. Missae etiam sunt a Senatu litterae ad Regem, in quibus humanissimis verbis iram illius lenire studuerunt. In libero religionis exercitio Reformatis concedendo se illi minime gratificari posse fassi *sunt*: habuisse illos adhuc Altonae libertatem religionem suam exercendi: quemuis Theologus

logum et ſenatorem antequam munus ineat, iuramento adſtringi, ne cui Reformato hanc in vrbe libertatem concedat: neque ſe tamen impedire velle, quominus legati in aedibus priuatis ſacra ſua exercerent. Hoc modo iſtae turbae ſenſim ſopitae et exſtinctae fuerunt. Obiit tandem iubilaeo Miniſteriali celebrato, a. 1756. d. 18. Auguſt. aet. 85. vid. *Unſch. Nachr.* 1721. p. 935. 1722. p. 293. 799.

XCV.

SEBASTIANVS EDZARDT patre natus fuit *Esdra*, magno Theologo, qui a ſcribendis libris abhorrens magis hoc operam dedit, vt ſtudioſis, doctrinae cupidis, ſacram ſcripturam exponeret, multisque a noſtris ſacris alienis, vt Iudaeis, Socinianis, Memnonitis, Pontificiis, Turcis, noſtrae religionis doctrinam tradidit. Noſter vero *Sebaſtianus*, cuius in me inſignem beneuolentiam, qua meam inopiam in Academia Vitembergenſi ſubleuauit, gratus commemoro et praedico, duobus libris ſibi moleſtias creauit. Notum eſt, initio huius ſeculi, praeter ceteros, *Fridericum* I. regem Boruſſiae, Re-

 formatos

formatos cum Lutheranis coniungere ſtuduiſſe, maxime poſt editum a. 1703. a Io. Winckléro, Diacono et poſtea Inſpectore Magdeburgenſi, *Arcanum Regium de conciliandis religionibus ſubditorum diſſidentibus.* Hoc in negotio Strimeſius inprimis concordiam illam commendare ſtuduit, editis variis libris, a. 1704. vt: *Kurtzer Entwurff der Einigkeit der Evangeliſch-Lutheriſchen und Reformirten im Grunde des Glaubens: von dieſer Vereinigung eigentlicher Natur und Beſchaffenheit* etc. Scripta haec Strimeſiana refutarunt Wernsdorffius in libro: *Kurtzes und wohlgegründetes Bedencken über D. Strimeſii kurtzen Entwurff* etc. et *Edzardi* noſter in Schediasmate *de cauſis et natura vnionis*, et in appendice *ad Caluinianorum Pelagianiſmum,* Vitembergae a. 1705. edit. Hoc in libello auctor oſtendit, Caluinianos, qui toties Lutheranis Pelagianiſmum crimini dent, ipſos Pelagianos eſſe. Verum hoc ſcriptum Regi Boruſſiae adeo diſplicuit, vt Berolini combureretur atque Rex edicto caueret, ne quis ſuorum ciuium *Edzardto* reſpondeat, atque illum refutet. Prodiit deinde a. 1729. nulla

loci

loci et typographi mentione addita, liber hoc titulo inſignitus: *Verzeichniſs allerhand pietiſtiſcher Intriguen und Unordnungen in Litthauen, vielen Städten Teutſchlandes, Hungarn und America durch* Io. Ieuerum, Wiburgenſem. In hoc libro auctor de variis Theologis agit, et turbas a Pietiſtis multis in locis excitatas commemorat. Verus libri auctor fuit idem laudatus *Edzardtus*, qui ſibi eo multas inimicitias contraxit. Ipſe liber d. XII. Sept. publice combuſtus fuit. vid. Walch. *Introd. in Controu. relig.* P. V. p. 452.

XCVI.

De CHRISTIANI THOMASII b. Iacobi Thomaſii, probi parentis filii notiſſimi atque doctiſſimi ingenio, doctrina et ſcriptis non multa dicentes nos nemo vituperabit. Sunt enim omnia in medio poſita, tantaque in luce collocata, vt clariorem expoſitionem minime deſiderent. Nos igitur ea tantum, quae huc pertinent, attingemus. Nondum compoſita lite, quae *Thomaſio* cum Theologis Lipſienſibus erat, d. 13. Mart. 1690. a Theologis Vitebergenſibus, interprete De-

cano, b. D. Caſpare Loeſchero apud Electorem ob librum, quem *de libertate matrimonii inter Lutheranos et Caluinianos contrahendi* ediderat, accuſatur. Capita accuſationis fere haec erant: *Thomaſium* Lutheranos et Caluinianos vnire conari nulla ordinis et legum ratione habita: eundem conuiciis proſcindere ſcriptos a Theologis contra Syncretiſmum libros: eundem in praeſtantiſſimos noſtrae Eccleſiae Theologos omne acerbitatis virus euomere. Eodem tempore, Theologus vigilantiſſimus, D. Samuel Bened. Carpzouius, Superintendens Dresdenſis, in iudicio, quod iuſſu Electoris de Pietiſmo habebat, huic principi ſuaſit, vt *Thomaſius* tanquam corruptor iuuentutis poenis afficiatur, quas impudentia ſua meritus ſit. Scabini denique Lipſienſes *Thomaſio* carcerem et proceſſum inquiſitionalem dictitant. *Thomaſius* igitur his anguſtiis preſſus, Lipſia abiit et Halam petiit, impetrata ab Electore Brandenburgico venia.

vid. *Neuer Büchers.* T. IV. p. 178. *Unſchuld. Nachr.* a. 1713. p. 96. et 308. 1702. p. 120. Tenz. *Unterr.* ao. 1689. p. 193. *Act. Erud.* 1729. p. 570. et alibi paſſim.

XCVII.

FRANCISCO DAVIDIS non exiguam linguarum, bonarum artium et Philoſophiae cognitionem tribuunt paſſim ſcriptores. Omnis tamen haec ſcientia nihil ipſi ad deuitandas moleſtias, quas leuitate et inconſtantia animi ſibi creauit, profuit. Natione fuit Hungarus, euangelicae primum doctrinae addictus, mox Caluiniſmo deditus, denique in caſtra Semiiudaizantium fugiens. Edidit ſcriptum *de Chriſto non inuocando*, de quo ſi plura ſcire cupias, euolue Vol. II. bibliothecae Fratrum Polonorum; vbi inuenies capita VI. fragmenti reſponſionis, quam F. Socinus contra hunc librum parauit, et praeter alia Theſes, quibus *Dauidis* huius ſententia de munere Chriſtri explicatur, vna cum Antitheſibus eccleſiae a Socino ſcriptis. Non tulit audaciam hominis Chriſtophorus Batoreus, Tranſyluaniae princeps, ſed eum vt impium nouatorem condemnauit et Deuae in vincula coniecit. In hoc carcere a. 1579. e mundo deceſſit. Exſtat eiusdem epiſtola ad eccleſias Polonicas de regno millenario Chriſti in his terris. vid. plura ap.

Cyprian. *in pent. dissert. Acad.* p. 97. et Arnold. in *H. E.* P. II. p. 410.

XCVIII.

Nota sunt *Biblia regia*, quae cura BENEDICTI ARIAE MONTANI Antwerpiae prodierunt, et de quibus Michael Neander [a]) vere iudicat: *Bened. Arias Montanus, Hispalensis, vir doctrina varia ac linguarum stupenda cognitione admirabilis, cuius studio, opera et labore indefesso prodierunt annis superioribus biblia polyglotta in papyro regali Antwerpiae excusa in Tomos IX. distincta, et initio centum thaleris vendita.* Prodiit quidem hoc opus iussu regis Hispaniae, Philippi II. sed magna cum *Ariae* inuidia. Aemulorum enim et inuidorum manus multa machinata fuit, quibus *Ariam* illiusque negotium calumniis onerarent atque totam rem tanquam improbam et mala fide susceptam pontifici proponerent. Incurrit igitur noster in odium pontificis, ad quod restinguendum Romam profectus est, atque pro sua innocentia dixit. Tandem multa opera consumta veniam a pontifice accepit. [b])

a) in

a) in *descript. orb. terrar.* p. 84.

b) vid. plur. ap. Huet. *de clar. Interpr.* p. 149. Simon. in *H. Cr. V. T.* p. 370. Lipſ. *epiſt. ad Hiſp.* 60. Feller. *monum. ined.* p. 487. Maii *diſſert.* T. I. p. 1039. v. Seelen *Select. Liter.* p. 34. Cren. *Anim. Phil.* P. XI. p. 96. Thuan. ad a. 1598. etc.

XCIX.

Agmen fere claudat popularis noſter, D. IO. ADOLPHVS FROHNIVS, de cuius vita ideo copioſius exponemus, quoniam, neminem vitam illius, peculiari libello, deſcripſiſſe, nouimus. Natus eſt a. 1652. Eigenroedae, patre Io. Bernhardo, tum ſacerdote Eigenroedenſi et deinde Superintendente Muhlhuſano. Fundamenta ſuae doctrinae poſuit in Gymnaſio Muhlhuſano, et magiſtros habuit Bernh. Knorrium, Chriſtoph. Goetzium, Chriſtoph. Scribonium, et Hermanum Mehlbachum, viros in inſtituenda iuuentute indefeſſos. Hinc abiit a. 1669. Ienam, vbi Muſaeum, Bechmannum, Poſnerum, et alios audiuit, et a. 1670. Erfordiam petiit, vbi operam dedit Neubauero, Stengero, Starckloffio, et monachis Auguſtinis, Auguſto Gibboni de Burgo et Laurentio de

Hara in Philoſophia. A. 1672. domum quidem rediit, ſed anno ſequenti iterum Ienam adiit, vbi magiſter Philoſophiae creatus *de cauſa exemplari* diſputauit, ſcholas Philoſophicas aperuit, et a. 1676. Philoſophicae Facultatis Adiunctus renunciatus, ſaepius ſuae doctrinae et induſtriae ſpecimina edidit. Habuit enim Ienae 85. diſputationes, vnde illius in diſſerendo facultas intelligi poteſt. Accidit paullo poſt, vt Rector Gymnaſii Lemgouienſis eligeretur, quod munus ſumma fide geſſit. Eadem in vrbe a. 1680. ſacerdos ad templum S. Nicolai conſtitutus eſt, vnde a. 1684. multis cum lacrimis ciuium Muhlhuſum abiit, ibique munus Diaconi ad templum D. Blaſii accepit. Poſt obitum patris a. 1691. Superintendens, Conſiſtorii Aſſeſſor et Inſpector Scholarum eligitur. Scripſit diſputationem contra Pontificios *de fide, vt diſpoſitione meritoria ad iuſtificationem*, a. 1693. quo anno in Academia Gieſſenſi Doctor Theologiae creatus fuit. Edidit etiam vernaculo ſermone *ſolidam demonſtrationem ſacerdotii ſpiritualis omnium prudentum Deoque deditorum Chriſtianorum* a. 1703. qui liber directus eſt

contra

contra P. Edmundi Baumanni partem I. vocationis apostolicae Romano-catholicorum sacerdotum et *Theologiam Definitiuam*, a. 1707. Tandem noster a. 1713. d. 12. Nouembr. obiit natus annos 61. In laudatione funebri appellatur a Schreibero, Archidiacono Muhlhusano, *Theologiae Doctor celeberrimus, iuris diuini sacerdos optimus, sacrarum litterarum custos et vindex acerrimus, nec non bonarum artium et litterarum summum decus.* Nunc de controuersiis *Frohnii* dicamus. Distribuit ille a. 1694. Ministris Ecclesiae synodice d. 17. Iun. in sacello S. Annae congregandis d. 8. Iun. *quaestiones* quasdam, chiliasmo fauentes atque etiam a Peterseno *in Nube testium* L. 3. n. 45. p. 172. laudatas et recensitas. Hoc fuit initium suspicionis, *Frohnium* a partibus nouatorum stare atque inde exortarum turbarum. Sed iam saepius inter *Frohnium* et D. *Georg. Christ. Eilmarum*, Pastorem ad templum D. Mariae de re pietistica disputatum fuerat. Hic enim a. 1704. contra *Frohnii* librum de Spirituali Sacerdotio scripsit. A. 1705. defendit se *Frohnius* in *Iure spiritualis sacerdotis* adiunctis

Reſponſis Theologorum Ienenſium et Helmſtadienſium. Prodierunt deinde varia ſcripta a *Frohnio* et *Eilmaro*, in quibus alter alterum refutare ſtudet. Praeterea *Frohnius* Franckii et Speneri laudes ſaepius praedicauit, neque Vitebergenſes ſolide hoſce viros refutare potuiſſe dixit, at *Eilmarus* cum priuatim tum palam in ſuggeſtu orthodoxiam defendit illiusque cauſam egit. Eodem prope tempore Godofr. Vockerodius, Gymnaſi. Gothani Rector celeberrimus, litteras ad *Eilmarum* mittit, in quibus ſcriptum erat: ſe audiuiſſe, illum pro concione docuiſſe, hominem ſine praeuia poenitentia iuſtificari: ſe dolere hoc accidiſſe, atque illi Wiglebii librum de veteri fide mittere, vnde ſaniora diſcat. *Eilmarus* vehementer in Vockerodium inuehitur in ſuggeſtu, atque ideo a *Frohnio* apud ſenatum Muhlhuſanum accuſatur. Fructum, inter alia dicit, ex concionibus et doctrina *Eilmari* retundantem nullum eſſe alium, quam ſeditioſum furorem et ſitim ſanguinis eorum, qui priuata pietatis exercitia Muhlhuſi habeant. *Eilmarus* eodem tempore copioſas litteras ad Principem Gotha-

num

num mittit, et ſuam cauſam contra Vocke-
rodium defendit. Haec dum aguntur, Si-
mon Philippus Kletwigius, [a]) Licentiatus
Medicinae et Senator Longoſaliſſenſis, li-
brum quendam cum cenſura *Frohnii* Muhl-
huſi imprimendum curat, in quo doctrinam
Chiliaſtarum proponit. Multis iam plagu-
lis excuſis atque a *Frohnio* correctis, *Eilma-
nus* certior huius rei factus Conſiſtorium
adit, atque vt impreſſio typographica inhi-
beatur, poſtulat. *Frohnius* minime cuncta-
tus ſui et *Kletwigii* defenſionem ſuſcipit, at-
que multis oſtendere ſtudet, editionem at-
que approbationem huius ſcripti neque aegre
ferendam neque vllo modo prohibendam
eſſe. Controuerſiae hae inter *Frohnium* et
Eilmarum non ſtatim ſopitae fuerunt. Hic
enim illum multis grauibus accuſationibus
onerauerat: illum docere, bona opera eſſe
ad ſalutem neceſſaria: illum negare, quen-
quam ſanguine Chriſti mundari, niſi in luce
iam ambulet: ſaepius ſine praeuia confeſſio-
ne ad Euchariſtiam acceſſiſſe, ipſum ſibi, licet
praeſentibus aliis ſacerdotibus, Euchariſtiam
praebuiſſe, pietiſtarum hymnos libro cantio-
nali

nali Muhlhuſano inſeruiſſe, aliaque illi obiecerat, quae nihil opus eſt repetere. Accidit paullo poſt, vt *Frohnius* ab Hamburgenſibus inter Candidatos Paſtoratus ad templum D. Petri referretur. Nihil hic propius abſuit, quam vt munere hoc ornaretur, niſi variis accuſationibus atque illis *quaeſtionibus Chiliaſticis*, ſupra a nobis commemoratis, preſſus fuiſſet. Accuſationis capita erant fere haec: *Frohnium* in concionibus ſaepe formulas loquendi Spenerianas proferre, in concione funebri Speneri Chriſtianiſmum operoſum et conciones poenitentiales commendaſſe atque in eadem concione dixiſſe, in anima occidendum prius eſſe peccatum, quam ſitis Dei et fides in ea excitari poſſit. vid. Walch. *Hiſtor. Controu. relig.* p. 815. P. I.

*) Hic Klettwigius a. 1698. in carmine funebri praedixerat finem mundi poſt ſex mille annos eſſe venturum, et deinde quietem, feliciſſima tempora et Sabbathum fore. Quam ſententiam, licet a multis etiam in ſuggeſtu Longoſaliſſae impugnatam, variis aliis ſcriptis defendere voluit, inprimis in *Relatione de Pietiſmo*, a. 1700. Finis turbarum fuit hic; *Klettwigii ſcripta* publica auctoritate ſupprimuntur, atque *ne poſthac* hic Theologicas controuerſias attingat,

gat, ſeuere interdicitur. v. eund. libr. P. II. p. 629. ſeq. et *Vnſch. Nachr.* a. 1713. p. 972. vbi etiam mandatum Ioannis Georgii, Ducis Saxoniae Weiſſenfelſenſis, exhibetur.

C.

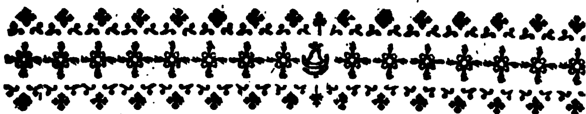
CASPAR WEISER, Profeſſor Lundinenſis in Scania, patriae ſuae addictiſſimus videbatur, cum *Muſarum tripudium in Caroli XI. Regis Sueciae coronatione* diuulgaret. Sed breui poſt in longe aliam ſententiam abiiſſe cenſebatur. Enim vero quando Danorum cohortes ao. 1676. adeoque ſub regimine eiusdem Caroli Lundinum victrici manu occupabant, eorum praefecto Weiſerus noſter obuiam ibat, carmen propemticum inſinuando cuius clauſula haec erat:

Perge Triumphator reliquas ſubmittere terras,
Sic redit ad Dominum, quod fuit ante, ſuum

At enim vero fatale fuit vel hoc vnicum diſtichon ſuo autori. Quo primum enim inſequenti ſtatim anno Sueci Lundinum ſuum recuperarunt, accuſatus fuit poeta criminis laeſae maieſtatis capiteque truncatus. v. *Vergnügung müſsiger Stunden no. 17.*

INDEX

INDEX AVCTORVM
ALPHABETICVS.

29.

